

13
12
11
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1
0

Lekey K

KWIATY

czyli

Wykład znaczeń blisko tysiąca roślin krajowych i zagranicznych,

w języku

polskim, łacińskim i niemieckim

spisanych.

Ku użytkowi i zabawie płci obojęd ułożył

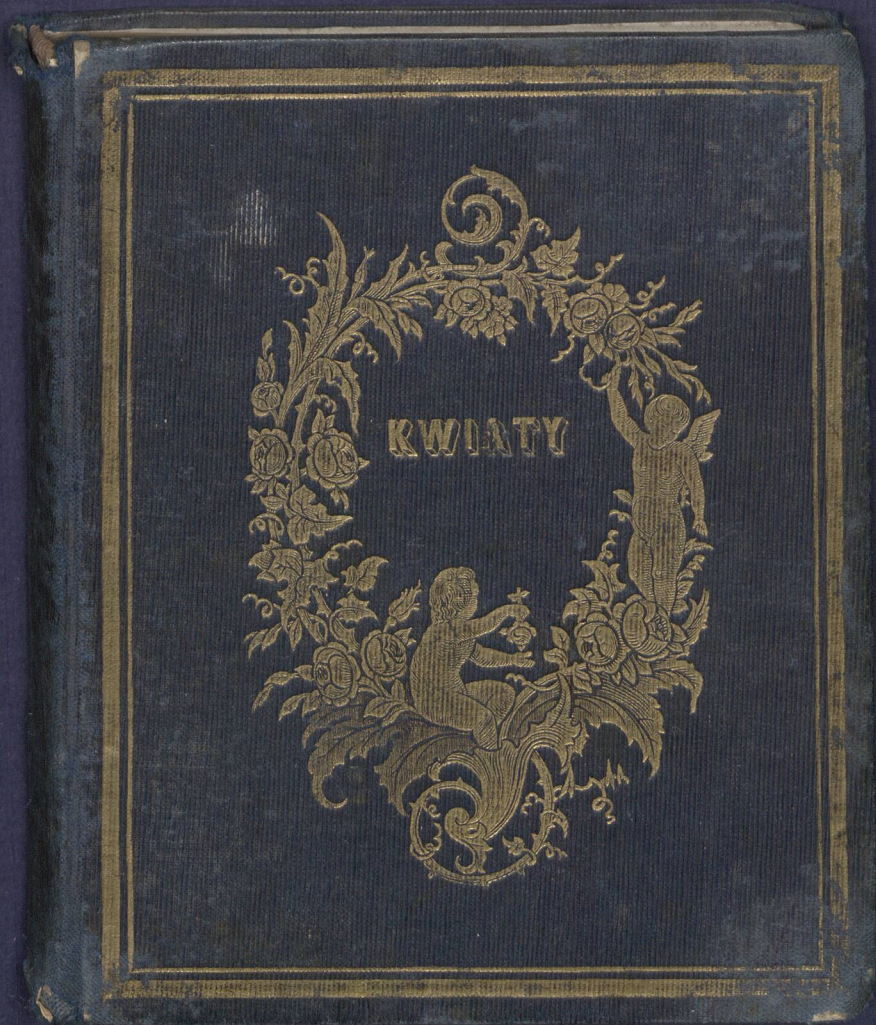
Dr. N.

POZNAŃ.

Nakładem E. S. Mittlera.

1841.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

KWIATY

Nr. 50

L. M. ...

An Licht und Loos' mithalten sie in hundert
Fahren.

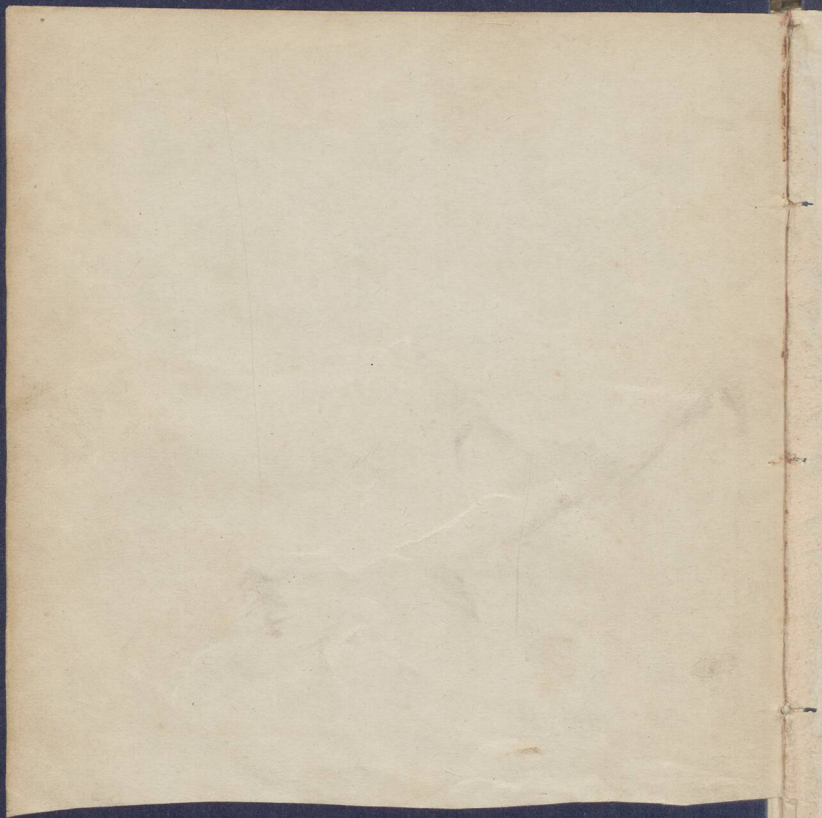
das Gewand, Mehl, Fäden Schummelgewebe

Wag und Glück die meine Haupt in
Fahren,

An Loos' das Glück's gewinn' nach Gott beschaffen

Womit die man die Schummel Gewand
Klein

Wirdt die man die Gewand die Schummel Gewand

Lotey 36

KWIATY

czyli

Wykład znaczeń blisko tysiąca roślin
krajowych i zagranicznych,

w języku

Lotey 36
polskim, łacińskim i niemieckim
spisanych.

Ku użytkowi i zabawie płci obojędz ułożył

Dr. N.

POZNAŃ.

Nakładem E. S. Mittlera.

1841.

WYDAWCA

Wydawnictwo Uniwersyteckiego Instytutu
Bibliologicznego i Archiwalnego

225840.1

Wydawnictwo W. Deckera i Spółki.

1948. K. 597.

DO CZYTELNIKA.

Mają od dawna Indyanie, Persowie, Turcy i inne narody Wschodu właściwe sposoby wyrażenia myśli swych przez rozmaite kwiatów składanie; potrafi Hiszpanka i Greczynka swą miłość, swe przywiązanie, zapał i gniew, nienawiść i zemstę, zgoła wszystkie uczucia, które sercem władają, oznaczyć przez kwiaty, według pewnych zasad dobrane: i Niemcom znaczenie kwiatów tłumaczą dziełka pod nazwą: „Blumensprache“ — jeden Polak, chcąc naśladować zabawny ów sposób rozmawiania i porozumienia się z jakąkolwiek osobą, do obczyzny udać się, i nie zważając na własnej narodowości cechę i różnicę, stósować się musi do cudzoziemców wyobrażeń i wykładów, często wcale przeciwnych geniuszowi ojczystego języka. Same nazwiska roślin, które niejako są kluczem do ich znaczenia, jakże się różnią w języku polskim i niemieckim! Każdy naród według swojej wyobraźni, domowych zwyczajów i t. d. kwiatom nadał nazwanie, a przez to znaczenie. Nie podobna zatem Polakowi użyć obcego wykładu kwiatów, nie znosząc wprzody wszystkiego tego, co jest piętnem narodowości. Aby tedy zaradzić téj niedogodności, niniejszą podjąłem pracę.

Znajdziesz w tém dziełku znaczenia kwiatów, jakie mi się nawinęły w pisarzach narodowych, jakie od dawna lud znał i wyrażał w przysłowiacz i obyczajach dotąd po części zachowanych. Gdzie atoli ani z nazwiska, ani z tradycyi znaczenia żadnego wyluszczyć nie było można (a takich roślin, jak się domyślasz, najwięcej będzie), tam wolałem dowolne z polskich autorów przybrać znaczenie, aniżeli pożyczać od obcych, tak, iż obcego nic się w tym zbiorze nie mieści. Ktokolwiek to moje przedsięwzięcie za rzecz błahą chciałby poczytać, niech uważa, że same roślin nazwiska w trzech językach służyć mogą za rejestr w porządku abecedowym, ułatwiający uczniom poszukiwanie potrzebnych w botanice nazwisk łacińskich, według układu Linneusza; przytoczone autorów polskich nazwiska z wyimkami, za jaki taki, lubo bez ładu i porządku zebrany rys, raczej rejestr do literatury polskiej; a same wyimki za zbiór rozmaitych myśli, czerpanych ze źródeł narodowych.

Na czele niniejszego wykładu umieściłem czarujące Mickiewicza wiersze, wyjęte z jego Dziadów, części trzeciej.

Pisałem w Maju 1840. r.

E w a (widzenie.)

Deszczyk tak świeży, miły, cichy jak rosa,
 I skąd ten deszczyk? — tak czyste niebios,
 Jasne niebios.
 Krople zielone, krasne, — trawki, równianki,
 Róże, lilie, wianki
 Obwijają mnie w kolo. Ach! jaki sen wonny,
 Sen lekki, słodki — oby był dozgonny!
 Różo błyszcząca, słoneczna,
 Lilio przezczysta, mleczna,
 Ty nie z ziemi — tam rośłaś nad białym oblokien.
 Narcysie, jakim śnieżnym patrzysz okiem!
 A te błękitne kwiatki pamiętek,
 Jak źrenice niewiniątek.
 Poznałam kwiatki moje — sama polewalam,
 W moim ogródku sama nazbierałam
 I uwieńczyłam Matki Boskiej skronie;
 Tam nad łóżeckiem na obrazku
 Widzę — to Matka Boska — cudowny blasku!
 Pogląda na mnie — bierze wianek w dłonie,
 Podaje Jezusowi, a Jezus dziecię
 Z uśmiechem rzuca na mnie kwiecie;
 Jak wypiękniwały kwiatki, jak wiele, krocie,
 A wszystkie w przelocie
 Szukają na powietrzu siebie.

Moje kochanki!
 I same plotą się w wianki;
 Jak mnie to miło, jak w niebie —
 Jak to mi dobrze mój Boże!
 Niech mnie zawsze ten wianek otoczy,
 Niech zasnę, umrę, patrząc w te róże,
 W te białe narcysów oczy. —
 Róża, ta róża żyje,
 Wstąpiła w nią dusza;
 Główką lekko rusza,
 Jak ogień z niej bije!
 To rumieniec żyjący, jak zorzy wnijscie,
 Śmieje się, jak na uśmiech rozwije liście,
 Roztula między liściem dwoje ust z koralu,
 Mówi coś — mówi — jak cicho, jak skromnie —

Co ty różo szepcesz do mnie?

Zbyt cicho, smutnie, czy to głos żalu?
 Skarzysz się, żeś wyjęta z rodzinnój trawki?
 Nie wzięłam ciebie dla mojej zabawki,
 Jam tobą skronie Matki Najświętszej wieńczyła,
 Jam po spowiedzi wczoraj łzami się poila.

A z twoich ust koralu

Wylatują promieniem

Isierka po isierce,

Czy ta światłość jest twojém pieniem?

Czego chcesz różo miła?

R ó ż a.

Weź mnie na serce!

Aniołowie.

Rozwiążmy, rozplećmy anielski wianek.

R ó ż a.

Odwijam me skrzydła, wyplatam me czolo.

Aniołowie.

My w niebo do domu lećmy wesolo.

R ó ż a.

Ja będę ją bawić, nim błysnie ranek,
 Na senném jéj sercu złożę me skronie,
 Jak święty Apostól, Pański kochanek,
 Na boskiém Chrystusa spoczywał lonie.

U W A G A.

Liczba rzymska oznacza gromadę roślin podług układu Linneusza.

b) Mało wyrazów, szczerości wiele,
Te są życzenia twego przyjaciela.

4. *Aksamitek*, patrz *Turek*.

5. *Aloes*. Aloe amara. *Moc*. VI.

a) A wiesz ty, że potrzeba pięćdziesiąt lat,
By z mój piersi szlachetnej strzelił kwiat.

Wasilewski.

b) Już serce zranione nic więcej nie czuję
Prócz smutku i żalu, co dni moje truje.

6. *Aminek*, patrz *Przewiercień*.

7. *Ananas*. Bromelia. Ananas. VI.

a) Nie nad słodycz ananasu, nie nad jego wonie;
Tobie cnota i uroda uwieńczyła skronie.

b) Celujesz pięknnością i cnotą.

8. *Amarant*. Amaranthus caudatus. *Amarant*. XXI

a) Zdrowia życzę wam dziewczęta,

Kwiecie tego grona;

Niechaj każda z was pamięta,

Że Polką zrodzona.

(Pieśń akadem.)

b) Śmiało synu mój, przy chorągwi stój!

Myśl o kraju, nie o sobie:

A jeśli cię zły los spotka,

Dla ojczyzny śmierć jest słodka,

Będziesz wspomniany w grobie.

Odyniec.

- c) Tak miłość robiąc na ziemi
 Wszystkich ludzi szczęśliwemi,
 Stać się może bez zawodu
 Największém szczęściem narodu. *Karpiński.*
9. *Angielski trank. Arnica. Wohlvertci. XIX.*
 a) Przychodzę razem z nadzieją. *Lipiński.*
 b) Kiedym z gwiazdą nadziei
 Leczal, świecąc Judei,
 Hymn narodzenia śpiewali anieli. *Mickiewicz.*
10. *Anémone, patrz Zawilec.*
11. *Amaryllis, patrz Lilia narcysowa.*
12. *Amonek, patrz Marek.*
13. *Anyż. Pimpinella anysum. Anies V.*
 a) Anyżek mnie zaleciał. *Krasicki.*
 b) Czemuż Ignacy tak smutny i mówi tak mało?
 Czemu? bo mu osnowy w butelce nie stało
(Mrówka pozn.)
 c) Dalej dalej do flaszeczki,
 Łyku lyku gorzaleczki. *(Pieśń myśliwska.)*
14. *Aprak. Nicotiana. Zabał. V. (Tabaka, tytuń.)*
 a) Dla WPana jestem harda,
 Na obcych spojrzę z pogardą.
 b) Palmy knaster, pijmy Bier,
 Es leben hoch die Polaken. *Bogusławski.*
 c) Ciemny jak tabaka w rogu. *(Przysłowie.)*

d) Kurzy tytuń kurzy,
W domu i w podróży. (Krakowiak.)

15. *Arnota*. *Bixa orellana*. Orleansbaum. XIII.
O Lubo! tak — bo dla mnie dzisiaj dwa są światy;
Jeden obszerny, pusty, kędy ciebie nie ma,
Tam zgasł dla mnie blask słońca, tam powiedły
kwiaty,
Tam smutno, tęskno, wieczna tam panuje zima.
Gaszyński.
16. *Arcydzięgiel*. *Angelica*. Engelswurż. V.
a) Nie to maściów, proszków słoje,
Tyś luby lekarstwo moje.
b) A gdy jestem przy tobie, kiedy widzę ciebie,
Wnet i szczęście i radość w mém łonie ożyje;
Dusza moja ulata po nadziei niebie,
Oko me żywiój płonie, żywiój serce bije.
Gaszyński.
17. *Arbuz*. *Cucurbita vitrullus*. Wassermelone. XXI.
Zawsze mile twe przyjsście. Karpiański.
18. *Aster*. *Aster*. Aster. XIX.
a) Wdzięki późne.
b) W pośrodku twojej jesieni
Wiosenne rosna ci kwiaty;
Každy się z wiekiem odmieni,
Tyś ten sam co przed laty. Węgierski.
19. *Aurykle*, patrz Łyszczaak.

B.

1. *Babie zęby*. *Rhinanthus crista galli*. Służentamm.
XIV.
 - a) Lubisz klótnie.
 - b) Babka moja była była takiego pysku,
Że jój nie mógł nikt przeszecekać w naszym kar-
czmisku. (*Mazur*)
2. *Babka*. *Plantago*. Wegerich. IV.
 - a) Plotki.
 - b) Kto co głupcowi z pustoty powie,
Wszystcy mu wierzą i dalej szerzą. *Brodziński.*
 - c) Dobrze zgola powiedział Sokrat umęczony:
Że łatwiej w gębie trzymać węgiel rozpalony,
Niż język za zębami; tak mu srodze piecze.
Plotka jako jedwabnik, wszystko z siebie wlecze.
Naruszewicz.
3. *Babka wodna*, patrz *Żabiściek*.
4. *Babimur*. *Lycopodium*. Bärenflau. XXIV.
 - a) Schyłone plecy bardziej uklonami garbi,
Uniżonością wszystkich serca sobie skarbi. *Węgierski.*
 - b) I dziś na progach jego wybija poklony. *Mickiewicz.*
5. *Badył*, patrz *Kocipysk*.

6. *Bagienko*. *Andromeda polyfolia*. *Andromeda*. X.
 Jak, pyta, wleźć tam mogło to tak podle zwierzę?
 Dziwię się, rzekł mu ślimak, żeś tego nie wiedział:
 Kto się czolgać umie, nie będzie tu siedział.
Węgierski.
7. *Bagnówka*. *Empetrum nigrum* *Rauschbeere*. XXII.
(Małpia jagoda.)
 I ty sobie opodał w modnym pałacyku
 Mieszkaj z mością Paryżką, mój kusy fireyku.
 Nie mam też na pożyczki, ni przyjaźni z nikim;
 Kogo złe sprawy czynią blaznem lub fireykiem.
Naruszewicz.
8. *Bakun*, patrz *Aprak*.
9. *Balsamina*. *Impatiens balsamina*. *Balsamine*. V.
 Niezém sama chęć sławy, nauki i wzory,
 Gdzie wewnątrz nie masz czucia i ducha pokory.
Brodziński.
10. *Balsamina dzika*. *Impatiens noli me tangere*.
Wilde Balsamine. V.
 Ty mego unikasz spotkania,
 Jak młoda lekliwa lania.
 *
11. *Balsamowe jabłko*. *Momordica elaterium*. *Bexir-*
gurte. XXI.
 Apropos, Balsam, Bajków!
 Tobieby się zdało
 Trochę balsamu, bo masz takie trupie ciało.
Mickiewicz.

12. *Bania*. Cucurbita pepo. Kürbis. XXI.
 a) Nasza pani jako łania,
 Nasz ekonom gdyby bania; (*Pieśń gminna.*)
 b) Niski, łysy, pękaty,
 Lecz starosta bogaty. *Odyniec.*
13. *Barwinek*. Vinca perivnea. Simngrün. V.
 Chłopek ci ja chłopek,
 W polu dobrze orzę;
 Wszystko mi się dobrze dzieje,
 Chwała tobie Boże.
14. *Barszczownik*. Heracleum. Bärenklau. V.
 Kasza nasza, pański barszcz. (*Przyst.*)
15. *Barszczyk*, patrz *Oset*.
16. *Bażanowiec*, patrz *Pieniążek*.
17. *Bazylija*. Ocimum basilicum. Basilienkraut. XIV.
 Ach nie nazywaj mnie panem!
 Ja cię panią zwać przestanę;
 W sercu raz tobie oddaném
 Wiecznie te słowa nieznane. *Chodźko.*
18. *Baraniogon*, patrz *Rdest*.
19. *Bebtek*. Peplis. Peplis. VI.
 Gdzie kucharzy sześć,
 Nie będzie co jeść. (*Przyst.*)

20. *Ber. Panicum. Liefch. III.*
 Okruszynami serca miłości
 Karmilem blade widziadła;
 Ale lza taka jak lza przeszłości,
 Na żadne serce nie spadła. *Słowacki.*
21. *Berło. Sceptum carolinum.*
 a) Panujesz nademną.
 b) Zrodzony, byś berłem władał. *Niemcewicz.*
22. *Bernadynek, patrz Toja.*
23. *Bez czarny. Sambucus niger. Solunder. V.*
 a) Maryo, czyś ty nie chora? bo masz taką postać.
 Jakbyś się do aniołów myślała już dostać.
Malczewski.
 b) Lecz może jest nadzieja, są różne sposoby;
 Słuchaj, czy już od dawna doświadczasz choroby?
Mickiewicz.
24. *Bez włoski. Syringa. Lieder. II.*
 Graj mi, graj, wajdeloto!
 Gdy gęślę twoję usłyszę,
 Słyszę młodość mą złotą.
 Młodych uczuć zadatki;
 I dawném męstwem dyszę,
 I dawnym ogniem gorę. *Chodźko.*
25. *Bez ząb. Ballota nigra. Ballote. XIV.*
 a) Obyś nikomu nie szkodził.
 b) Dobra jak baranek. *Bogusławski.*

26. *Biedrzeniec*. Pimpinella. Pimpinelle. V.

- a) Padłem, wstałem raz i drugi,
 Gdy szły, szedłem; biegł, gdy biegły;
 Że też cienia nie postrzegły,
 Choć był czarny, choć był długi. *Zaleski.*
- b) Z daleka pójdę za tobą.

27. *Bielmok*, Papaver argemone, patrz *Maczek*.

28. *Bieluń*. Datura. Stechapfel. V.

Wszystko poszło na nice, wszystko wyszło
 z miary,

Rzadkie małżeństwo ślubnej dochowuje wiary. *Naruszewicz.*

Nie wiele u nich wstydu i skromności owój,
 Którą, jak mówią, dawne miały białogłowy.
Tenże.

29. *Bługacz*, patrz *Wierzbówka*.

30. *Bławatek*. Centaurea cyanus. Flockenblume. XIX.

- a) Ja kocham Wiktosię, tego się nie wstydzę,
 Bo w jej modrych oczach samę szczerotę widzę.
(Krakowiak.)

- b) Muza pozioma nie zrówna pysznym kwiatom,
 I dumna nie poniesie holdu obeym światom.
 Wspomni ziółka rodzinne, wspomni polne kwiatki,
 Któremi się stroiły niegdys nasze matki.
 Witam więc was ojezyste bławatki.

Sienkiewicz.

c) Dla ciebie rodaku
Wiję wieniec z modraku. *

31. *Blekot.* Aethusa cynapium. Glejße. V.

a) Usta śmieją się wściekle
Śmiechem śpiących zbrodniarzy,
Gdy im się śni o piekle. *Chodźko.*

b) Pewno jakiś niecnota. *Tenże.*

32. *Blekotek.* Chaerophyllum. Kälberkropf. V.

a) A przeto teraz dostałem przyjaciela,
W którym uciechy nie masz. *Zimorowicz.*

b) Związek nasz nieszczęśliwy.

33. *Błotnica.* Scheuchzeria. Scheuchzerie. VI.

Patrz na młodzieńca, w samój krasie wieku,

Ledwo zabłysnął na obszarach świata,

Już pierś jego lodowata:

Tonąc w brudnych uciech steku,

Żyje samotny wśród ludzi:

Ni go ze szaleństwa pieśń sławy przebudzi,

Ni się nauk szlachetnym zagrzeje zapalem.

Korsak.

34. *Bluszcz.* Hedera helix. Epheu. V.

a) Ty wzbudzisz męstwo w nas,
Niezlomna stałość jest czyn twój,
Zawita nam błogi czas.

Borowicz.

b) Niech się słabe duchy chwieją, mężne walczą
z losem. *(Krakowiak.)*

c) Niechaj tylko w przedsięwzięciu każdy będzie stały. *(Krakowiak.)*

35. *Bluszczyk.* Glechoma hederacea. Sundermann.

XIV.

Znali się z sobą nie długo lecz wiele,
I od dni kilku są przyjaciele. *Mickiewicz.*

36. *Bób.* Vicia faba. Sauböyne. XVII.

a) Zaprzysięga się, miłości mojej się wyrzeka,
Cóż, powiedz, cóż mnie teraz oprócz hańby czeka?
Karpiński.

b) Shańbileś mnie.

37. *Bobownica.* Samolus. Pungen. V.

Ci, nad którymi mgliste obłoki zawisły,
Łączą do sere oziębłych posępne umysły.

Koźmian.

38. *Bobrek.* Menyanthes trifoliata. Bitterklee. V.

a) Któż wie, czy kiedy będziemy znów spolem,
Jak dziś, — żal słodzić pociechą wzajemną?

Odyniec.

b) Kiedy się zobaczymy?

39. *Bobownik.* Veronica beccabunga. Bachpungen. II.

Nie kryj się przedemną.

40. *Bociani nos.* Geranium. Storchschnabel. XVI.

Co się to za zuchwały obrał bocian, aby
Świat oczyszczał, po cudzych bagnach łowiąc
żaby. *Naruszewicz.*

41. *Bociani groch*, patrz *Kosaciec*.
42. *Bodiak*. *Carduus*. *Dieftel*. XIX.
- a) Step Besarabski żyznością nie słynie;
Skwarne powietrze i dzikie pustynie.
Dzikie to strony, lecz je wspomnieć miło,
Z tobą, mój luby! „mnie tam dobrze było.“
Odyniec.
- b) Przez ostre bodiaki. *Malczewski.*
- c) Nie mądry, kto wśród drogi
Z przestachu traci męstwo,
Im sroższe ciernie, głogi,
Tym słodsze jest zwycięstwo. *(Z opery.)*
43. *Bodziszek*, patrz *Bociani nos*.
44. *Bobek*, patrz *Wawrzyny*.
45. *Bonczewie*. *Nymphaea lutea*. *Zeichrose (gelbe)*.
XIII.
- a) — — — — — cóż, że ktoś płacze, wzdycha?
Nic, mówią, nad łzę ludzką prędzej nie usycha.
Karpiński.
- b) Nie płacz moja lubo, nie płacz, jeszcze Pan Bóg
w niebie. *(Krakowiak)*
46. *Borax*. *Borago officinalis*. *Boretz*. V.
- a) Szczęśliwy, kto na łonie domowej ustroni
Przed krajowych się niezgód nawalnością schowa;
A lubej zażywając w ukryciu swobody,
Kocha cnotę, nauki, pola i ogrody. *Feliński.*

b) Życie w domowym zaciszu nad wszystko przekładam.

c) Hej w kolo dąbrowy i domek w dolinie,
 Bodaj żył gajowy przy lubej dziewczynie.

Witwicki.

47. *Borowiec.* Vaccinium vitis idaea. Wehlbeere. VIII.

Pojedziemy na łów, na łowy,

Gdzie ten gajk majowy,

Towarzyszu mój. *(Pieśń myśliwska.)*

48. *Boże drzewko.* Artemisia abrotanum. Gartheit. XIX.

a) Bóg nadzieja nasza. *(Kalendarz polski.)*

b) Kto się w opiekę poda Panu swemu,

I całym sercem szczerze ufa Jemu... *Pieśń*

49. *Boży byt.* Ambrosia.

Kiedy biedak biedakowi dopomóż nie może,

Niech z skruszonym sercem powie: »szczęść mu

Panie Boże!« *(Z opery.)*

50. *Botwina,* patrz *Ćwikła.*

51. *Bratki* (brat z siostrą). Viola tricolor. Stiefmütterchen. V.

a) Otwartość jest ozdobą

Wesołych naszych gron,

Bodajby żyć tak z sobą,

Aż życie zamknie zgon.

(Pieśń akad.)

b) Bądź szczerą i niesekretną.

52. *Brodawnik*. *Leontodon taraxacum* Butterblume.

XIX

- a) Wyruguj wadę z serca
I porzuć zle nalogi. *
- b) Bo z téj mody zarażonój
Tylko bieda w domu. (*Krak. i Górale.*)
53. *Bródka (kozia)*. *Clavaria coralloides*.
Jak Rusalka żywa, pusta. *Zaleski.*
54. *Brukiew*. *Brassica napobrassica*. Felsdrübe. XV.
Nie znasz uniesienia. *Mickiewicz.*
55. *Brzanka* *Phleum Stęśch*. III.
Gdzie się bardziej obcy ziomek
Niż rodak podoba,
Biedny bywa taki domek,
Traci się chudoba. (*Krakowiak.*)
56. *Brzost*. *Ulmus*. Rüstler. V.
a) Zwij mnie hardym, nie zważam na to.
b) U Krakusa, harda dusa, choć katanka kusa.
(*Krakowiak.*)
57. *Brzoskwinia*. *Amygdalus Persica*. Pfirsich. XII.
a) Proszę do ogrodu.
b) Proszę do środka, z bogactw jesieni
Wybierz, co ci się podoba:
Tu morel, co się jak ty czerwieni,
Brzoskwinia, sadu ozdoba. *Chodźko.*

58. *Brzoza. Betula alba. Birka. XXI.*

a) Gdy padnę pośród obcych, porażony grotem,
Niechaj ojczysta brzoza wzrośnie na mym grobie.

A. P.

b) — — — Ty zapłacz nademną,
Gdyż ja nad tobą tylko płakać mogę.

Olizarowski.

c) Ach! tam niechaj płacząca brzoza fantastyczna
Rozploty zwisłych warkoczy
Nad moim grobem roztoczy;
Tój chcę mogiły.

Burski.

d) Kiedyś się zdziwionemu zabieliła oku,
Śądziłem, że los mnie wdzięcznym widokiem ob-
darzy;

Szukałem w obłąkaniu pośród łez potoku
Obok ciebie, brzezino, znajomój mi twarzy.

A. P.

e) Na dzikim brzegu jeziora,
Gdzie płacząca brzoza rośnie,
Gdzie wietrzyk szumi żałośnie,
Od poranka do wieczora,
Od wieczora do poranka,
Czekając swego kochanka,
Piękna Jadwiga dumala;
Dumala i z serca drzeniem
W lubą przeszłość się zwracała,
I pieściła się cierpieniem.

A. Fredro.

59. *Bucień, patrz Lazurek.*

60. *Bukszpan.* *Buxus sempervirens.* Buchsbaum. XXI.

a) Bądź stałym.

b) Siedź, siedź, dla mnie Bóg cię chowa,
Daj buziaka, bywaj zdrowa. (*Krakowiak.*)

61. *Bukwica.* *Betonica.* Betonie. XIV.

a) Stronię od was między krzaki. (*Pieśń narod.*)

b) — — i na wieki rzuciłem ją samą,
I wzburzony, nim księżyc zabłysnął wieczorem,
Jużem się od niej długim rozdzielił jeziorem;
A gdy się toń jeziora księżycową plamą
Osrebrzała — gdy wichry zawiewały chłodniej,
Jam jeszcze leciał, jeszcze uciekałem od niej.

Słowacki.

62. *Buk.* *Fagus.* Buche. XXI.

a) Smutną ci wieść donoszę.

b) I żałośnie pieśni śpiewa. *Witwicki.*

c) — — — do was z daleka
— — — zalecą te pieśni żałośnie. *Mickiewicz.*

63. *Burak,* patrz *Ćwikła.*

64. *Bnlwa.* *Cyclamen europaeum.* Schweinsbrod. V.

a) Miałam ci ja kawalera

Z bogatego domu;

Ale mi się nie podobał,

Sama nie wiem czemu;

Wargi chude, wąsy długie,
 Głowa jakby cielea,
 Nie słyszałam, nie widziałam
 Takiego wisielca. (Pieśń gminna.)

b) Tyś straszny.

65 *Bylica*. *Artemisia vulgaris*. Weisfuß. XIX.

Ulegam zatem potrzebie,
 Losu prośbami nie wzruszę,
 I zaledwie witam ciebie,
 Jużci wnet żegnać muszę. (Z opery.)

66. *Bzducha*, patrz *Blekot*.

C.

1. *Cebula morska*. *Scilla maritima*. Meerzwiebel. VI.

a) Co za dziwy!

b) Chcieć chwilowe kreślić cuda,
 W długich zimnych dziś wyrazach,
 W tych półdźwiękach, półwyrazach,
 Jakże biedna to uluda! Zaleski

2. *Cebula*. *Allium cepa*. Zwiebel. VI.

a) Pogoda; lecz niestety! jakże krótko trwała!
 Znów burza. Człowiek w sobie wciąż ma przeciwnika.

Już żrenica anioła drugi raz splakała,
 Anioł trzeci raz płacze; człek do lez nawyka.
 Turowski.

b) Serce moje płacze,
Gdy cię nie zobaczę. (Pieśń gminna.)

c) Płakać i płakać, dziś świat płacze cały.
Anna z Krakowa.

d) Bo któreż serce bez rany?
Morawski.

e) Tyś przyczyną łez moich.

3. *Cegielka*. *Lychnis chalcedonica*. *Brennende Liebe*. X.

Tam się twym lubym widokiem napieszczę,
Tam zapłoniemy goręcój;
I w twe objęcie rzucę się raz jeszcze,
By nie rozłączyć się więcój. Jaszowski.

4. *Cedr*. *Pinus cedrus*. *Cedar*. XXI.

a) Ażeby słabszy pod twém ramieniem
Bezpiecznie sobie usiadał.
Tak rozłożysty cedr na przestrzeni
Wierzchołek ku niebu wspina;
Pod nim się drobna trawka zieleni,
I dobroczyńcy ugina. Naruszewicz.

b) Nie tyrana, lecz mają w panu przyjaciela.
Trembecki.

c) Ty mnie potrafisz obronić.

5. *Chabełk*. *Centaurea jacea*. *Glockenblume*. XIX.

a) U nóg twoich błagam przebaczenia. *

b) Zaraz głośnie serca bicie
Wyrzucało na głos skrycie:
Ja to, ja to, godzien kary. Zaleski.

6. *Chetmik*, patrz *Tarczyca*.
7. *Chmiel*. *Humulus lupulus*. *Şopsen*. VI.
 a) Gdybyś chmielu na tyczki nie wlażł i t. d.
 (*Pieśń gm.*)
 b) Ach Zosiu, już cię tracimy,
 Jutro cię panią ujrzymy:
 Zwiędnie wianek twój różany,
 Stracisz kwiatek twój rumiany.
 c) Nie uważaj piękna Zosiu, lepszy chłopiec świeży,
 Niż kwiateczek w pustém polu, co odłogiem
 leży;
 Bo kwiateczek kiedy zwiędnie, nie nie będzie
 płacić,
 A wy co go żalujecie, radebyście stracić.
 (*Krak. i Górale.*)
8. *Chróścina*, patrz *Niedźwiedzie grono*.
9. *Chrzan*. *Cochlearia armoracea*. *Meerrettig*. XV.
 a) Dworzanie czują w nim zmianę humoru,
 Zły, opryskliwy powraca do dworu;
 Tam go czekają z śniadaniem nakrytém,
 A jeść nie może mięsa z apetytem. *Mickiewicz*.
 b) Stroisz chimery.
10. *Chwoszczka*, patrz *Skrzyp*.
11. *Cieciorka*. *Cicer*. *Sichererbse*. XVII.
 Tyś zabawny.

12. *Ciecioreczka*. *Coronilla varia*. Kronwidł. XVII.
 a) Którzy pomimo mrozu i nudy
 Codzień krzyczą: o dziwy! o cudy!
Mickiewicz.
 b) Dosć, dosć, pochlebeo!
Chodźko.
13. *Ciemniak*. *Helleborus*. Nieśwurż. XIII.
 a) Ciemność twój duszy, jak dżumy plama
 Od ciała przeszła do ciała. *Słowacki.*
 b) Piątą klapki mu niedostaje. *(Przysł.)*
14. *Ciemierzyc*. *Veratrum*. Sermer. XXIII.
 Lubię piękny krój sukni, ubiory galowe,
 Byle słóssownie do nich umebłować głowę.
Zótkowski.
15. *Ciboro*, patrz *Kasztanki ziemne*.
16. *Cis*. *Taxus*. Eibe. XXIII.
 Jak moje oczy topią się — mdleją,
 Jak myśli rzucają ze dna,
 Jak iskry sypią, jak łzami leją,
 Ty wiesz — lecz tylko ty jedna. *Słowacki.*
17. *Cukrowa trzcina*. *Saccharum*. Zucferrohr. III.
 Słodka jak cukierek. *Bogusławski.*
18. *Cychorya*, patrz *Podróżnik*.
19. *Cynamon*. *Laurus cyn*. Zimmt. IX.
 Miła mi z tobą rozmowa.
20. *Cynowod*, patrz *Orlik*.

21. *Cyprysowy krzak.* Cupressus. Cypresse. XXI.
- a) Cyprys, w Maju nawet ponury,
Smutno wznosił do góry
Kształt grobowej kolumny. *Chodźko.*
- b) Placz, przy żalobnym siedząc Warszawo calunie.
Naruszewicz.
- c) Pańska ręka mnie dotknęła,
Wszystkę mi radość odjęła. *Kochanowski.*
- d) Oczu nigdy nie osuszę.
I tak wiecznie płakać muszę;
Muszę płakać, o mój Boże!
Kto się przed tobą skryć może? *Kochanowski.*
- e) Jój ręką ulamana gałąź cyprysowa,
Zawsze mi przypomina ostatnie: »Bądź zdrowa!«
Mickiewicz.
- f) — — Jak dawno płaczę lubéj straty!
— Pamiętam, kiedy cyprys przyjąłem z jój ręki.
Mickiewicz.
22. *Cytryna.* Citrus. Zitronc. XVIII.
- a) Pani, dla której serce me oddałem,
Powiedz, zaklinam, czy mnie kochasz, czy nie?
Ja nieszczęśliwy, że ciebie poznałem. *
- b) Czy ty mnie kochasz? *Mickiewicz.*
23. *Ćwikła.* Beta. Mangold. V.
- Zdrowa gdyby ryba, jak ćwikła czerwona,
Żeby taką była moja przyszła żona. (*Krak.*)

24. *Czarnobyl*, patrz *Toja*.
25. *Czarnucha*. *Agrostemma*. *Alferraden*. X.
 Jeśliś chudy pacholek, nie stawże się panem,
 Szczerze z ludźmi postępuj, a nie bądź cyganem.
Klonowicz.
26. *Czarnuszka*. *Nigella damascena*. *Jungfer iu Grünen*. XIII.
 Brunetki lubię.
27. *Czq̄ber*. *Satureja hortensis*. *Saturei*. XIV.
 a) Lecz wam odkryłem tajnie zamknięte w uczuciach,
 I dla was miałem zawsze gołębia prostotę.
Mickiewicz.
 b) Nie taję niczego przed tobą.
28. *Czarownica*. *Circaea*. *Hexenkraut*. II.
 Bo téż czysta czarownica
 Pełne zakłęk miała usta,
 Jak Rusalka żywa, pusta.
Zaleski.
29. *Czartowe ziele*, patrz *Dryakiew*.
30. *Czechrzyna*, patrz *Kozia broda*.
31. *Czepiec*. *Xanthium strumarium*. *Klette*. XIX.
 Korzystajmy z każdej chwili, dopókiśmy z sobą,
 Cośmy wesolo przeżyli, życia jest ozdoba.
(Pieśń akad.)

32. *Czeremcha*. *Prunus padus*. Bogelfirsche. XII.
 a) Wesole u nas grono.
 b) Zjechali goście do nas.
33. *Czernica* (czarne jagody). *Vaccinium mirtyllus*.
 Blaubeere. VIII.
 a) Oczerniasz mnie, potwarcą jesteś.
 b) Nie dbać na wasze potwarze,
 Nie spodziewać się nagrody. *Górecki*.
34. *Czerwiec*. *Scleranthus annuus*. Knörig. X.
 Litość, litość nad synami ziemi. *Mickiewicz*.
35. *Czerwień*, patrz *Kniat*.
36. *Czerwieniec*. *Achusa tinctoria*. Ochsenzunge. V.
 a) Raka upiekła.
 b) Kiedy mi pierwsza wiosny błyskawica
 Zajrzała w serce, zrumieniła lica,
 Myślałam sobie, że to na pogodę
 Niebo się pali, a z niém serce młode;
 Że moja przyszłość zakwitnie jak wiosna,
 Błoga, spokojna, radosna. *E. Wasilewski*.
37. *Czosnek*. *Allium*. Knoblauch. VI.
 Choć u mnie broda siwa, jeszcze nie zganiony,
 Czosnek ma głowę białą, a ogon zielony.
Kochanowski.

38. *Czosnaczek*. *Erysimum alliaria*. Federich. XV.
 Głupi ten, co wnijsię w przyjaźń z lotrem się
 ośmiela.
 Umiej być przyjacielem, znajdziesz przyjaciela.
Krasicki.
39. *Czosnak*, patrz *Ożanka*.
40. *Czubek turecki*. *Centaurea benedicta*. Benedikten-
 fraut. XIX.
 a) Czego dumasz?
 b) Lecz cóż Konrad cicho zasepiony siedzi,
 Jakby obliczał swoje grzechy do spowiedzi?
Mickiewicz.
41. *Czułek*. *Mimosa pudica*. Sinnpflanze. VIII.
 a) Ten niechaj powie, co czuł, co doświadczył,
 Gdy znowu wraca, gdy znowu ogląda,
 Co już nie sądził, by kiedy zobaczył
 Cel swoich westchnień, przedmiot swój tesknoty,
 Rodzinne miejsca, kochane istoty. *Odyniec.*
 b) Czulość udręceń jest matką,
 Z smutków idziem do nadziei.
 Z nadziei do szczęścia rzadko. *Zaleski.*
42. *Czupryna złota*, patrz *Złota czupryna*.
43. *Czworolist*, patrz *Jedno jagoda*.
44. *Czyściec*. *Stachys*. Ziest. XIV.
 Oczyść się z tego zarzutu.
 Wytłumacz się z tego.

D.

1. *Dąb*. *Quercus*. *Etch.* XXI.
 - a) Jeśli cię żadna moc nie zachwieje,
Bóg nam poszczęści, miejmy nadzieję.
 - b) A że dąb w swój postaci był nader wspaniały,
Że go dorosć nie mogły, drzewka się gniewały.
Krasicki.
 - c) Mężka stałość; w smutku trwałość. Hr. K...
 - d) Już téż tam u was dąb w twoim ogrodzie,
Wierny miejscowi przez swój zgon;
Gdy go nadybiesz, spocznij w jego chłodzie,
I pomyśl o mnie, oto on. *Karpiński.*
2. *Dąbrówka*, patrz *Gądział*.
3. *Dafne*, patrz *Wilcze łyko*.
4. *Dereń*. *Cornus*. *Faulbaum*. IV.
 - a) Nieszczęście nam grozi.
 - b) Warkną śmierci grotty. *(Mazur.)*
5. *Dłoń Chrystusowa*, patrz *Storczyk*.
6. *Długosz*. *Osmunda*.
 - a) Jak ruski miesiąc. *(Przystawie.)*
 - b) Ciężka zgryzota duszę moję trawi,
Dla czegoż Patrokl tak długo się bawi?
Kniaźnin.

7. *Draganek*. *Artemisia dracunculus*. *Beifuß*. XIX.
Chelpisz się z męstwa.
8. *Drapacz*. *Cnicus oleraceus*. *Kraßkraut*. XIX.
Bawić się niebezpiecznie
Z tymi, co mają pazury. *Górecki*.
9. *Dryakiew*. *Scabiosa*. *Skabiose*. II.
Nie baj miły staruszk, trzeba dla méj pani
Dryakwi, co od zlotój noszą Węgry bani.
Dwa razy tylko była mi w Warszawie, alié
Nie może biedna spazmów od siebie oddalić.
Naruszewicz.
10. *Dryakiew purpurowa*. *Scabiosa atropurpurea*.
Purpurfarbene Skabiose. II.
Łzą ciągle napelniać oczy,
Nie jest to trudna nauka;
Lecz, choć nas smutek otoczy,
I śmiać się z niego, to sztuka (*Pieśń akad.*)
11. *Drzączka*. *Briza media*. *Zittergras*. III.
Jak przed miłego przyjściem kochanka wstydliva
Na świat spogląda drzącém i nieśmiałym okiem.
Dobiecki.
12. *Dzięcielina*, patrz *Sierpnica*.
13. *Dziędzierzawa*, patrz *Bieluń*.
14. *Dzięgiel*, patrz *Arcydzęgiel*.
15. *Dzień i noc*, patrz *Krowia rez*.

16. *Dziewanna*. Verbascum. Wolftraut. V.
 a) Zdrowia życzę wam dziewczęta,
 Kwiecie tego grona;
 Niechaj każda z was pamięta,
 Że Polką zrodzona. (Mazur.)
 b) Wanda leży w naszej ziemi.... Bogusławski.
17. *Dziewięć sił*. Carlina. Eberwurz. XIX.
 O Boże! rzece, wspieraj siły me zemdlone,
 Niechaj raz jeszcze ujrzę dym rodzinnej chatki,
 Szczupłą moję zagrodę, lubą moję żonę,
 I pnące się do szyi ukochane dziatki,
 Niemcewicz.
18. *Dziewięczornik*. Parnassia palustris. Einblatt. V.
 a) Znam twój talent.
 b) Stylem dobrym, w dźwięczącym poematów rymie,
 Nieśmiertelności łatwo przekazać swe imię.
 Garczyński.
19. *Dziewiosił*, patrz *Oman*.
20. *Dzierzega*, patrz *Rzęsa*.
21. *Dziwaczek*. Mirabilis Jalappa. Jalappe. V.
 a) Tyś dziwak.
 b) Choć się zasępisz, choć placzem rozkwilisz,
 Nie przykro patrzeć na twoje grymasy. *
22. *Dziurawiec*, patrz *Śto-Jańskie ziele*.
23. *Dzwoniec*, patrz *Śto-Jańskie ziele*.

24. *Dzwonek*. Campanula. Zaungłóce. V.
 a) Wiesz dla czego dzwon głośny? bo wewnątrz
 jest próżny. *Krasicki*.
 b) Sam sobą zajęty,
 Chodzi jak pęcherz nadęty. *Żółkowski*.
25. *Dwuząb*. Bidens. Zwiżahn. XIX.
 Tęsknić do prawego czynu,
 Z godnością znosić cierpienia;
 Nie dla groźb, lub pochwał gminu,
 Lecz dla własnego sumienia. *Górecki*.
26. *Dwulistnik*. Ophrys. Ragwurż. XX.
 Kocham ja Wiktośię aż nad życie moje,
 O ty wielki Boże, złączże nas oboje. (*Krak.*)
27. *Dynia*, patrz *Bania*.
28. *Dyptam*. Dictamus. Diptam. X.
 I chociaż pieśń rozpaczna z zbolalego serca
 Przejdzie czasem wśród ludzi jak dziki morderca,
 Choć łza pada z powieki, jako ukrop wrząca,
 Targa się dusza z bólu, swobody pragnąca.
 Ale z łez — jak z popiołów może iskra błysnąć,
 Możem zabrzmić weselem i świat ten uścisnąć.
E. Wusilewski.

E.

Euforbia, patrz *Mlecz trujący*.

F.

1. *Figa*. *Ficus carica*. *Feige*.
 Dam ci figę.
2. *Fazola*, patrz *Groch biały*.
3. *Flos passionis*, patrz *Męczennica*.
4. *Fiołek żółty*, patrz *Lak*.
5. *Fiołek*. *Viola odorata*. *Weilchen*. V.
 - a) Ze wszystkich ziemi najcudniejszych płodów,
 Ty oczko wiosny, ty zorze ogrodów
 Modry fiołku! *Naruszewicz.*
 - b) *Fiołek* rozwija kwiat
 I rozszerza wonie;
 Uśmiechnął się świat
 I miłością płonie.
 A ktokolwiek serce ma,
 Możeż martwym być?
 A ktokolwiek ciebie zna,
 Możeż bez cię żyć? *Rościszewski.*
6. *Fiołek nocny*. *Hesperis*. *Nachtviole*. XV.
 Nocy! o ty frasunków towarzyszek wierna,
 Królestwa Prozerpiny klucznico odźwierna,
 Jużes siadła na tronie z hebanu ciosanym,
 Przogniósłszy świat uspiomy berłem ołowianém.
 Zdrętwiało czucie wszelkie w ponurój zaciszę,
 Nikt mego obląkania nie widzi, nie słyszy.
Woronicz.

7. *Firletka*. *Lychnys flos cuculi*. *Kufuksblume*. X.

a) Janku rozmarszcz czolo,
 Powiem rzecz wesola:
 Pojedziemy do Kamczatki,
 Hulać na ostatki. (Mazur.)

b) Chciałbym ciebie rozweselić.

8. *Firletka smołka*, patrz *Smołka*.

G.

1. *Gałucha*, patrz *Groszek*.2. *Garliczki*. *Physalis alkekengi*. *Judenkirsche*. V.

Wileze oczy, cheiwe gardlo,
 Co zobaczy, toby zżarło. (Przysł.)

3. *Gawenda*. *Aster amellus*. *Winteraster*. XIX.

a) W téj płochéj świerzbującego drużynie języka,
 Cieszcie się baby, pierwsze was krzesło spotyka.

Naruszewicz.

b) Roznoszą po dewotkach pobożni bazarze.

Tenże.

c) Kilka polnych koników, wyrażając damy,
 Odmalował z napisem: »my zawsze gadamy.«

Tenże.

d) Zwyczajna to poetom i muzykom wada,
 Jeden czasem gra nadto, drugi nadto gada.

Tenże.

- e) *Że*, lubo sam po stokroć godniejszym jest, aby
Klektał w szpitalu między swarliwemi baby,
Rad potrząsa sąsiadem. *Naruszewicz.*
4. *Gądział*. Ajuga. Günsel. XIV.
Kto miłości nie zna, ten żyje szczęśliwy,
I noc mu spokojna i dzień nie lękliwy,
W cichym własnym domu. *Mickiewicz.*
5. *Gąska*. Nymphaea alba. Weiße Teichrose. XIII.
a) Latała, gęgała, siwa gęś nad wodą,
Przyjdzie mnie oszaleć Kasinku za toba,
(Krakowiak.)
b) Imie twe nie zginie,
Póki dzika i swojska gęś na świecie slynie.
Kochanowski.
6. *Gdula*. Cyclamen europaeum. Schweinebrot. V.
Tyś uprzedzony.
7. *Geranium*, patrz *Żurawi nos*.
8. *Gęsia stopa*. Chenopodium. Melde. V.
a) Tyś nie stworzon na tancerza.
b) Tańczyć nie umiem.
9. *Gęsiówka*. Arabis. Ackerleckoje. XV.
Wcale nie masz dowcipu.
10. *Gęsia wika*, patrz *Soczewica*.
11. *Glistnik*, patrz *Jaskółcze ziele*.

12. *Głóg*. *Crataegus oxyacantha*. Kreuzdorn. XII.
 a) Im większe ciernia, głogi,
 Tym słodsze jest zwycięstwo. (Z opery.)
 b) Zawalidroga.
13. *Głóg*. *Rosa canina*. Wilde Rose (Hagebutte). XII.
 Unikam miłości.
14. *Głodek*. *Draba verna*. Sungerblume. XV.
 a) O głodzie, nie chce się ani wojewodzie.
 (Przyst.)
 b) A cóż to, mój uczonochudy mości panie?
 Już to temu dwa roki, jak w jednym żupanie
 I w jednej kurcie widzę literackie boki.
Naruszewicz.
 c) I ty, proszę, nie postać nigdy w mojej chacie,
 Z kobusim nosem głodny panie literacie.
Tenże.
 d) Taka to bywa zapłata
 Nie jednego literata:
 Po śmierci mu wszyscy kadzą,
 A za życia jeść nie dadzą. *Żółkowski*.
15. *Głowacz*, patrz *Konopie*.
16. *Głowiënki*. *Prunella*. Brunelle. XIV.
 a) Blyszczy stal w ogniu, oczęta
 Lubéj blyszczą miléj jeszcze;
 Lecz biedny, kogo ponęta
 W złéj niewiasty poda kleszcze. *Starzyński*.

- b) Dzieci, wiercie kowalowi:
 Djabeł wicherzy takiem stadlem,
 Gdzie na przekor rozumowi,
 Żona młotem, mąż kowadłem. *Starzyński.*
- c) Gonila z halasem
 Z okrutnym palaszem,
 Z głowniami.
 (*Pani Pawłowska. Pieśń gminna.*)
- d) Kto za grzechy niezliczone
 Chce uniknąć piekiel gromu,
 Niech tylko pojmie złą żonę,
 A będzie miał piekło w domu. *Żółkowski.*
17. *Główka cielęca.* Antirrhinum orontium. Löwen-
 maul. XIV.
 a) Młodzik wylazł z czwartej klasy... (*Z opery.*)
 b) Idź po rozum do głowy.
 c) Jakież też to cielę ze mnie. *Morawski.*
18. *Gnidosz.* Pedicularis palustris. Läusekraut. XIV.
 Precz Iwan Mikita....
19. *Gniazdo ptasie.* Ophrys nidus avis. Ragwurz. XX.
 A dajże mi Boże żonkę jak najprędzej,
 Abym już nie cierpiał w świecie takiej nędzy,
 Ach! mój moeny Boże! któż mi dopomoże?
 (*Pieśń gminna.*)
20. *Gniewosz,* patrz *Niecierpek.*

21. *Gnojnica*. Tremella nostoc.
Niechludny.
22. *Gorzycya*. Sinapis. Senf. XV.
Zaspiewam ziemian niedole,
Łzę zaprawię każdy dźwięk;
Wszystkie braci moich bóle
W jeden wielki zleję jęk. F. S.
23. *Gorzycznik*. Erysimum. Federich. XV.
a) A me szczęście i nadzieje
Złych losów koleje. Poźniak.
b) Pamięć, jak przeszłości echo,
Na pustyni dziś dokoła
Woła na mnie; darmo woła —
Żegnaj, żegnaj już pociecho! Zaleski.
24. *Gorycz*. Pieris. Bitterkraut. XIX.
Teraz na świat wylewam ten kielich trucizny,
Żrąca i paląca mojej gorycz mowy.
Gorycz wyssana z krwi i z łez — — —
Niech żre i pali — — — Mickiewicz.
25. *Goryczka*. Gentiana. Enzian. V.
a) A ja w ciągłej boleści,
Bo ni listu, ni wieści. Odyniec.
b) Ani wieści, ni nowiny,
Od mojej dziewczyny. Poźniak.
26. *Goryczka czerwona*, patrz *Tysiącznik*.

27. *Goździk*. *Dianthus*. *Neske*. X.

Ach! twój mnie calus umorzył —
 Powtórz go jeszcze, by duszę wrócić;
 I jeszcze, jeszcze, by letarg skrócić;
 I jeszcze, jeszcze, bym ożył. *Chodźko.*

28. *Goździeniec*. *Illecebrum*. *Knorpelfeld*. V.

I pieniądze za obsiewki,
 Kochajcież mnie moje dziewczki.
 A która mnie będzie chciała,
 Ta to wszystko będzie miała:
 Rantuch biały okolisty,
 Gorset złocisty i czysty,
 Sznurek koralów złocisty. *Brodziński.*

29. *Granatowe drzewo*. *Punica granatum*. *Granate*.

XII.

a) Serce miłością plonie.

b) Kto wytrwa aż do końca,
 Zbawion będzie.

30. *Granatek*. *Salvia pratensis*. *Wilder Salbei*. II.

a) Albośmy to jacy tacy... *Brodziński.*

b) Do czamary granatowej,
 Żupan w karmazynie;
 Łatwo w sukni narodowej
 Miłym być dziewczynie. *(Mazur.)*

c) Krakowiaczek rzucił fraczek. *(Krakowiak.)*

- d) Bo chcąc dobrym być rodakiem,
Trzeba ci się rozstać z frakiem. (Polski.)
- e) Ten, co gromił Bisurmany,
Nie wjeżdżał do Wiednia w fraku. (Polski.)
31. *Grab.* Carpinus betulus. Hainbuche (Weißbuche). XXI.
- a) Oj mój Jasineczku daj na zapowiedzi,
U mojej matuli kaduk nie wysiedzi.
Byleś mnie wybawił, na słowo się stawił,
Bo mi przykre życie, tak się gryzę skrycie.
(Pieśń gminna.)
- b) Wybaw mnie.
32. *Gręźnica.* Limosella aquatica. Sumpfsplanze. XIV.
Niedolega z ciebie.
33. *Groch.* Pisum sativum. Erbse. XVII.
- a) Ma się jak groch przy drodze; każdy go skubie.
(Przyst.)
- b) A hojny zasię jako groch przy drodze,
Kto się nie leni, ten go, idąc, głodze.
Gdy groch oskubią, grochowiny depeca,
Takżeć o hojnym, gdy nie ma nic, szepca.
Rej z Nagłowic.
- c) Najpiękniejszy kształt, kto miary używa,
Ten zawsze sławny, zawsze wesół bywa. *
34. *Groch biały.* Phaseolus. Weiße Bohne. XVII.
- a) Zawsze żwawo do pracy przyjaciele młodzi,
Goni chwila za chwilą, czas szybko uchodzi;

A kto wiernie dopełnia powinności swojej,
Wesół czeka wieczora, śmierci się nie boi.

Jachowski.

b) Pracuj, a dorobisz się.

35. *Groszek*. *Lathyrus*. XVII.

Nie pogardzaj ubogimi, gdy jesteś bogaty,
Bo nie czynią nas wielkiemi klejnoty i szaty.

Bogusławski.

36. *Groszek zajęczy*. *Orobus vernus*. XVII.

a) Sobie żyjem sami.

Witwicki.

b) Kocham zagrodę skromną.

Koźmian.

37. *Grochowe drzewo*, patrz *Akacya*.

38. *Gronowy korzeń*, patrz *Szparagi*.

39. *Gronka żabie*. *Herniaria glabra*. *Brudźfraut*. V.

a) Nikezemniku!

b) I z nich, który przedemną wyżej wznosił szyję,
Tém się nikezemniój płaszczy, podlój ziołem bije.

Koźmian.

40. *Grono żabie*. *Ambrosia elatior*.

Dla pychy nie ma lekarstw ani rady.

Koźmian.

41. *Grusza*. *Pyrus communis*. *Wirne*. XII.

Lica z bieli i czerwieni,
Jak na wiosnę kwiat na gruszy;
Lub, gdy wzgórza śnieg popruszy,
A świt ranny zarumieni.

Zaleski.

42. *Gruszyczka*. *Pyrola*. Wintergrün. X.
 Chcę nań patrzeć, czuję trwozę,
 Chcę doń mówić, nie mam władzy. (*Mazur.*)
43. *Gruszka miłosna*. *Solanum melongena*. Liebes-
 apfel. V.
 Jużem był skończył dotąd moje utrapienia —
 Mdlejącego zostawić było bez trzeźwienia.
 Okrutna wasza łaska i troskliwość była,
 Która mi pamięć moich nieszczęść przywróciła.
Karpiński.
44. *Gryka*, patrz *Rdest*.
45. *Grzybień*, patrz *Bonczewie* i *Gąska*.
46. *Grzybieniec*. *Calla palustris*. Kubłume. XIII.
 Szczęśliwa wiejska dziewica,
 Którój miłość tajemnica;
 Nie zna jeszcze serce pana. *Karpiński.*
47. *Grzybienica*. *Cynosurus*. Kammgras. III.
 Ubogo, lecz chędogo. (*Przysłowie.*)
48. *Gwiazdosz*, patrz *Przywrotnik*.
49. *Gwiazdownica*. *Stellaria graminea*. Kärnelke. X.
 Z nadziei gwiazdą — jak trzech królów wschodu,
 Z wiarą błyszczącą — jak godła narodu,
 Biegnę wśród stepów po krople miłości!
Wasilewski.

H.

1. *Heliotrop (Słonecznica). Heliotropium. Sonnenwende. V.*

a) Miłość nagle.

b) Coś nie zaznała w chwilach pustoty

Ani całunku, ani pieśczoły, —

O moja duszo! jakaż pokusa

Bierze mnie dzisiaj, skraść ci całusa!

Jaszyński.

c) Zamilklim nagle, słońca nie było,

Wieczór nas zastał.

2. *Hortensya. Hydrangea. Hortensie. X.*

a) Piękna, lecz nieczula.

b) Jój serce otacza

Jakby stróż dobry, sztuka lodowata.

I jedno dla niój, czyli kto rozpacza

I dla jój wdzięków odpada od świata,

I jako listek dla niój oderwany

Usycha dla niój, lżą jój nie polany;

Czy kto się śmieje, jedno, czy się smuci,

Jój serce jedną tylko piosnkę nuci.

*Olizarowski.*3. *Hyacynt. Hyacinthus. Hyazinth. VI.*

O jak kochać jest przyjemnie,

Gdy ten, co nam miłym bywa,

Sam nas kocha, i wzajemnie

Czule serce składa nam.

4. *Heban*. Diospiros Ebenum. Ebenholz. XXIII.
 Dumni z swych obyczajów szanownej prostoty,
 Nie pozłotą, lecz hartem przyświecali enoty.
Woroniecz.
5. *Hebd*. Sambucus ebulus. Zwergholunder. V.
 a) Lituję się nad twoją chorobą.
 b) Nie śmiećcie się, to człowiek bardzo biedny,
 chory. *Mickiewicz.*
6. *Hreczka*. Polygonum convolvulus. Windenknöterich.
 VIII.
 Człek poczciwy, rozsądny, nawet na wieśniaka.
Niemcewicz.
7. *Herbata*. Thea bohea. Theestrauch. XIII.
 a) Nudy. Etykieta.
 b) Dajcie pokój komplementom. (*Pieśń akad.*)

I. J.

1. *Jabłko rajske*. Citrus decumana. Paradiesapfel.
 XVIII.
 Jako na puszczy rączemi psy szczwana,
 Strumienia szuka lania z mordowana,
 Tak wieczny Boże, dusza moja licha
 Do Ciebie wdycha. *Karpiński.*
2. *Jabłko balsamowe*, patrz *Balsamowe jabłko*.

3. *Jabłko miłosne*. Solanum Lycopersicum. Liebes-
apfel. V.

Powrócę jednak, a ten co was ceni,
Nigdy swych uczuć dla was nie odmieni.

Niemcewicz.

4. *Jabłoń*. Pyrus malus. Apfel. XII.

a) Moja pani matko, chowajże mnie gładko,
Od niedzieli do niedzieli, jak czerwone jabłko.

(*Pieśń gminna.*)

b) Ty moje pieszczoty!

5. *Jagoda małpia*, patrz *Bagniówka*.

6. *Jacynt*, patrz *Hyacynt*.

7. *Jagody wilcze*, patrz *Wilcze jagody*.

8. *Jagody*, patrz *Poziomki*.

9. *Jakóbek*, patrz *Starzec*.

10. *Jalappa*, patrz *Dziwaczek*.

11. *Jałowiec*. Juniperus communis. Wachholder. XXII.

a) Jałowiec: Własnym gorzkim owocem głód kar-
miałem mój;

Ciemny liść mi ożywiał rannéj rosy zdrój;

I mrozem stygnę i słońcem się warzę,

Z dębem, brzozą, topolą, niebu skargę gwarzę.

E. Wasilewski.

b) Zielona lipa, niebieski jałowiec,
Lepszy młodzieniec, aniżeli wdowiec;

Bo za wdowcem dzieci są,
 A młodzieniec tylko sam.
 Młodzieniec jedzie i krzyka,
 A wdowiec stęka, wyrzeka. (Pieśń gm.)

c) Bo w domu będzie wymawiał,
 Że lepszą żonę wprzódę miał;
 A dzieci będą płakały,
 Bodajeśmy takiej matki nie znały. (P. gm.)

12. *Janowiec*. *Genista tinctoria*. Glinster. XVII.

a) Dziś nad braci grobem,
 Kruk wykrzywia dziobem. (Krakowiak.)

b) Smutek, żaloba.

13. *Jarmuż*. *Brassica Rohl*. XV.

a) Nigdy nie był nazbyt śmiały,
 Choć przy bydłem się wychował;
 Musiał ten mieć rozum mały,
 Co nam wojnę skoneypował. (Z opery.)

b) Jak słyszał armat ryk,
 Wnet za granicę smyk. (Z Chłopa mil.)

14. *Jarząbek*. *Sorbus domestica*. Eberesche. XII.

Z tamtej strony młyńa
 Kwitnie jarzębina;
 Podobała mi się
 U Wiktośi mina. (Krakowiak.)

15. *Jarzmionka*, patrz *Wstawacz*.
 16. *Jasieniec*. *Centaurea centaureum*. *Flöckenblume*.

XIX.

Jeśli jesień chcesz zobaczyć,
 Spójrzj na twarz moję:
 Wiatr jesieni me koleje,
 Step jesieni me nadzieje,
 Mgły jesieni myśli moje.

Chodźko.

17. *Jasioneł*. *Jasione montana*. *Jasione*. V.

O gdy słońce twoich oczu
 Jeszcze wejdzie mi nadzieja,
 Wiatr zapachem róży wionie,
 Step tysiącem róż zaplonie,
 Mgły w pogodę się rozleją.

Chodźko.

18. *Jaskier*. *Ranunculus*. *Sahnenfuß*. XIII.

a) Wdzięk cenić umieją,
 Ale gardzą przysadą i z dumnych się śmieją.

Krasicki.

b) Co to za pani ta, co na lbie fioki ma,
 Krok szumny, śmiały giest, wszakże to lyczka
 jest. (*z Chłopa mil.*)

c) To jakiś mądry mąż, zadziera głowę wciąż;
 Świat mu się głupim zda, sam tylko rozum ma.
 Na nosie piękne szkło, lecz w głowie pono pstro.

(*z Chł. mil.*)

19. *Jaskółcze ziele*. *Chelidonium majus*. Schöllkraut. XIII.

a) A w tém jaskółki od wschodu leciały;
 Młodzian rzekł do nich z wyrazem boleści:
 Wyście zapewne nad Polską bujały,
 Jakie mi stamtąd przynosicie wieści?

Niemcewicz.

b) Jakież nowiny z domu?

20. *Jastrzębiec*. *Hieracium*. Habichtskraut. XIX.

a) Tyś niebezpieczny.

b) Znaj się na swojej, i ty czlecze, sile;
 Nie goń duższego, mijaj go o milę.

Jabłonowski.

21. *Jawór*. *Platanus*. Ahorn. XXI.

a) Już miesiąc zaszedł, psy się uśpiły,
 A któż tam klaszcze za borem?
 Może mnie czeka mój Filon miły

Pod umówionym jaworem.

Karpiński.

b) Czekaż za mną.

22. *Jaźmin*. *Philadelphus*. Jasmin. Pfeifenstrauch. XII.

a) I pełną uczuć, jak jaźmin wonności.

E. Wasilewski.

b) Ręka rękę myje, noga nogę wspiera,
 Szczęśliwy ten, który wzajemność odbiera.

(Krakowiak.)

23. *Jaźmin żółty.*
 a) Lekka zazdrość.
 b) Skacze Jasio, skacze; serce moje płacze,
 Gdy ja ciebie luby z kim innym zobaczę.
 (Krak.)
24. *Jęczmień. Hordeum. Gerste. III.*
 a) Takie życie nam studentom
 Przeznaczył najwyższy Pan:
 Dajcie pokój komplementom,
 Póki piwa pełen dzban,
 Sic vivamus ty i ja,
 W obu nas jest dusza ena. (Pieśń akad.)
 b) Najlepszyć to nasz Jankowski,
 Co osładza nasze troski;
 Grodziskiego leje piwa,
 Póki tylko dusza żywa. (Mazur.)
25. *Jęczmień mysi. Hordeum murinum. Mäusekorn. III.*
 Nie wielkich mi skarbów trzeba
 Na moje drobne expensa;
 Żyję bez białego chleba
 I bez kosztownego mięsa. Węgierski.
26. *Jedno-jagoda. Paris quadrifolia. Einbeere. VIII.*
 a) Zawsze będę tego zdania,
 Żeś ty jedna do kochania. (Krak.)
 b) Czyż ci to droższym będzie Bolesław jedyny?
 Karpiński.

27. *Jeleni ogon*, patrz *W'szawiec*.
28. *Jemioła*. *Viscum album*. *Wistfel*. XXII.
 a) Wyjadacz, dworak.
 b) Milez ty darmojadzie. *Garczyński*.
29. *Jesion*. *Fraxinus*. *Eſche*. XXIII.
 a) A to ten wielki pan,
 Z swój harděj duszy znan;
 Dmie się jak gdyby paw,
 Ani się w oczy staw. (*Ź Chł. mil.*)
 b) Dziś, gdy mi włosy burza roztarga,
 Ogniami czoło mam sine,
 A jakąś dumą drzy moja warga. *Słowacki*.
30. *Jeżyna*. *Rubus*. *Brombeere*. XII.
 Wszystko to w niesmak idzie, kogo Bóg nawie-
 dzi,
 Że mu jędza na karku niedogodna siedzi;
 Sprawiając swém dziwactwem stan tém bardziej
 nudny,
 Że z nią równie niemily wiek, jak rozdział tru-
 dny. *Naruszewicz*.
31. *Jodła*. *Pinus abies*. *Tanne*. XXI.
 a) Do czego ta jodla?
 To pamiątki rozstania mego losu godła.
Mickiewicz.

- b) Jednak cały szczęścia wątek
 Składa jakaś cudów chwilka;
 Jakiś obraz, uczuć kilka,
 Kilka młodych lat pamiątek. *Zaleski.*
32. *Islandzki mech*, patrz *Porost*.
33. *Iwinka*, patrz *Gądział*.
34. *Izop*. Hyssopus. *Ysop*. XIV.
- a) Uniewiniam mnie.
- b) Wytłumaczę się przed tobą.

K.

1. *Kaczątnic*, patrz *Brodawnik*.
2. *Kadziłto*, patrz *Miodownik (Melittis)*.
3. *Kaktus*. Cactus. *Żacłediestel*. XII.
- a) *Hardość*.
- b) Choćem zwierzeźni blask zmienił, ale umysł hardy
 I pamiętny niestusznój zasługi pogardy,
 Nigdy się nie odmieni. *Dmóchowski.*
- c) Nadto powagi hardości jest znakiem.
Naruszewicz.
4. *Kalafiory*. Brassica bothrytis. *Blumentóhl*. XV.
- Dziewięć ziemi nieraz spostrzegły
 Łzawemi oczu błękity,
 Że oczy moje za tobą biegły,
 Żem był na sercu zabity... *Słowacki.*

5. *Kalarepa*. *Brassica gongyloides*. Kobltrabi. XV.
 Jeszcze się ten nie urodził,
 Coby ludziom dogodził. (Przysłowie.)
6. *Kalina*. *Viburnum*. Schneeball. V.
 a) Gdy w czystém polu słoneczko świeci,
 Dzionek przy pracy prędzej uleci;
 I mnie milój lata płyną,
 I godzina za godziną,
 Z moją Kaliną. (Pieśń gminna.)
 b) Gdyś nadto dobry, zowią cię prostakiem.
Naruszewicz.
7. *Kalla*. *Calla aethiopica*. Kalla. VII.
 Tylko dla jednego żyję.
8. *Kamforowe drzewo*. *Laurus Camphor*. Kampher-
 baum. IX.
 Zginie jak kamfora bez pieprzu. (Przysł.)
9. *Kamienne ziele*, patrz *Pylenieć*.
10. *Kamionka*. *Arbutus procumbens*. Bärentraube. X.
 a) Niegdyś skały serea miały,
 Dziś nie każdy ma je z was. J. N. J.
 b) — — — — Na to wiek cały,
 Aby język i czucia wasze skamieniały?
Woronicz.
11. *Kamioneczka*, patrz *Borówka*.
12. *Kaniańka*, patrz *Wylub*.

13. *Kapary.* Capparis. Kapernstrauch. XIII.
 a) To zbytki.
 b) Nadto wykwentów czyni obrzydzenie.
Naruszewicz.
 c) Zawsze się zbytę kończy doświadczeniem smutnym. *Krasicki.*
14. *Kapryfolium,* patrz *Wiciokrzew.*
15. *Kapusta.* Brassica oleracea. Weißköhl. XV.
 Szczęśliwy, kto na małym udziale przebywa,
 Spokojny siadł przy stole wiejskiego warzywa.
Karpiński.
16. *Karczoch.* Cynara solymus. Artischoke. XIX.
 Lecz szczęśliwy, kto z błędu na drogę nachodzi,
 Częstość i nieszczęście skutki dobre rodzi.
Woronicz.
17. *Karda.* Cynara Cardunculus. XIX.
 W płacz nieborak — a stary: na co ten płacz
 zda się?
 Chciałeś, cierpże. — Żal próżny, kiedy po nie-
 wczasie. *Krasicki.*
18. *Kardamoma.* Amomum. Kardamom. I.
 a) Obędę się.
 b) Lepsza jest mierność, niż zbytne dostatki.
Krasicki.
19. *Karlić.* Acrostichum.
 Tyś za mały.

20. *Karmnik*. *Sagina*. *Machttraut*. IV.
 a) Tak więc żyjąc w własnym domu,
 Mam się za dość bogatego;
 Kiedym nie winien nikomu,
 Kontent jestem z losu mego. *Węgierski*.
- b) Miěj ty sobie palace, ja mój domek ciasny;
 Prawda, nie jest wspaniały — szczupły, ale wła-
 sny. *Krasicki*.
21. *Karolek*. *Carum carvi*. *Karbe*. V.
 Poufały jestem do ciebie.
22. *Kassya*. *Laurus cassia*. *Kassfa*. IX.
 Kiedy nie ma co lepszego, trzeba i tak przyjąć.
23. *Kasztan*. *Aesculus hippocastanum*. *Roskaszanie*. VII.
 Samo się tłumaczy.
24. *Kasztanek*. *Fagus pumila*. *Budę*. XXI.
 Krawcze, rzecze, weź mu miarę,
 Paniczowi zrobisz frak;
 I wykroisz sukno tak,
 Żeby miał i spodni parę. *Garczyński*.
25. *Kasztan słodki*. *Fagus castanea*. *Kasztanie*. XXI.
 Chociażeś obey, ale jednéj wiary.
26. *Kasztanki ziemne*. *Cyperus esculentus*. *Erd-
 mandel*. III.
 a) Twojém bożyszczem jest dobry byt.

- b) Zawsze wesół, zawsze zuch,
 Pełna kieszeń, syty brzuch. G. J. K.
27. *Kawowe drzewo.* Coffea arabica. Kaffee. V.
 I z miasta też nie chcę, bo długo sypia,
 Jeszcze w łóżku leży, o kawę się pyta.
(Pieśń gminna.)
28. *Kąkól.* Lolium. Łośń. III.
 Takich jak ty, zanadto na świecie, same się sieją.
29. *Kąkolnica.* Agrostemma. Kaden. X.
 Źle słyhać o tobie.
30. *Kędzierzawiec,* patrz *Śluz*.
31. *Kichawiec.* Achillaea ptarnica. Achillenkraut. XIX.
 a) Wszak na świecie, gdy kto kichnie,
 Każdy zaraz sto lat życzy;
 I komplement mu wystrychnie,
 Wśród uprzejmości, słodczy. (Z opery.)
 b) Zdrowia życzę wam dziewczęta,
 Kwiecie tego grona. (Pieśń akad.)
32. *Kiła grzebieniasta.* Celosia cristata. Sahnen-
 fann.
 Czuwam nad tobą.
33. *Kiwior.* Polypodium lonchitis.
 Powiadają chłopcy, że nie dbają o mnie,
 Ja też nie przepiórka, nie wołam: pójdz do mnie!
(Kraś.)

34. *Kłobuk*, patrz *Podbiał*.
35. *Klon*. *Acer*. *Uhorn*. XXIII.
Zapraszam na ucztę.
36. *Kłosiennica*, patrz *Grzęźnica*.
37. *Kluczyk*. *Primula veris*. Schlüsselblume. V.
a) Bierz ztąd prostą naukę, a pomów z kowalem,
By ci gębę łokciowym zagwoździł bretnalem.
Naruszewicz.
b) Nie wart zgoła ten imię nosić przyjaciela,
Kto powierzonych sobie tajemnic udziela.
Tenże.
c) Święta rzecz nader, sekret; skarb to niezrównany;
Bo nie z nabytej bryły jak pieniądz ulany,
Lecz cząstka duszy naszej, i ztamtąd dobyte,
O czém tylko sam jeden Bóg wie, a z nim i ty.
Poruszać go z plochości, albo dla pożytku,
Jest gwałcić najświętszego obrządek przybytku.
Tenże.
38. *Kmin*. *Cuminum*. *Rümmel*. V.
Tobie się zwierzę.
39. *Kmin koński*. *Peucedanum*. V.
Na ojca zwalają biedę. *Woronicz*.
40. *Kniat (Kniec)*. *Calla palustris*. Schlüsselblume. XIII.
Mialkość dowcipu.

41. *Kocanki*. Gnaphalium. Rührkraut, Raşenpfötchen.

XIX.

Znów w miesiąc, w półmiesiąca,

Dla drugiego młodzieńca

Nie szczędzi łez, rumieńca;

Znów czuła, kochająca.

Jak niewierna dziewczyna!

Korsak.

42. *Koci pysk*. Galeobdolon luteum. Raşenmaul. XIV.

Miłość twoja mnie nie wzrusza,

Wzrok twój chytry, chytra dusza;

Zdzisław zyskał serce moje,

I mój ojciec tém się chlubi.

I gdy skończą toczyć boje,

Zdzisław Jadwigę zaślubi.

A. Fredro.

43. *Kocie ziele*. Teucrium marum. Raşenkraut. XIV.

a) Słodka miłość w młodości,

Cóż, gdy skrzydło niestatku

Godło wdzięku i kwiatku,

Godło serca miłości.

Korsak.

b) Jesteś niestalą.

44. *Kokorycz*. Fumaria. Erdrauch. XVII.

a) Jeden z nich był czém inném i w sercu czém

inném. *Garczyński.*

b) Stroisz się w cudzą postać.

c) Mylą pozory.

(Przysłowie.)

45. *Kokornak*. Aristolochia. Ofterluzei. XX.
Nasza sprawa zmiany się doczeka.
46. *Kolcowój*. Smilax. Stechweide. XXI.
a) I toczą mnie robaki, szyderstwa żarciki.
Mickiewicz.
b) Szambelan szelma, szelma, patrz, wyszczerza zęby;
Brm — a ten uśmiech jak pajak wleciał mi do
gęby,
I epigrammy, żarciki, przytyki,
Te szmery, ach! to świercze wlażyły mi w ucho,
Ich szmer, — kamerjunkry świszczą jak pu-
szczyki. *Mickiewicz.*
47. *Kolnik*, patrz *Dzwonki*.
48. *Kolędra*. Coriandrum sativum. Koriander. V.
Ochota rośnie, kiedy zysk odbiera.
Naruszewicz.
49. *Kołpak*, patrz *Dzwonek*.
50. *Komonica*. Lotus corniculatus. Schotenflee. XVII.
Więcej o pokój dbać, niż o intratę.
Naruszewicz.
51. *Konopnica*, patrz *Upatrek*.
52. *Konopwodna*, patrz *Dwuząb*.
53. *Koński ogon*. Equisetum. Schaftheu. XXIV.
a) Odjadę.

b) Dniowa gwiazda chmurna, blada,
Za Krzywiecki las zapada;
Wróny koniu, po tém błoniu
Prędzěj, prędzěj bieź. *Zaleski.*

54. *Koniczyna.* Trifolium. *Ślec.* XVII.

a) Gdzież mój kochanek o miły Boże,
Tak długo bawić się może;
Czyli go podróż gdzie zatrzymuje,
Czy gdzie przy stole ucztuje? *Gaszyński.*

b) Matko, szyba nie dzwoniła,
I woda wesola;
Tylko pewnie moja miła
U cudzego stoła. *Witwicki.*

55. *Koniczyna polska.* Trifolium polonicum. Pol-
niſcher *Ślec.* XVII.

Kiedy z przeznaczeń ludzi lub nieba
W kraj jadącemu daleki,
Wszystko co miło porzucić trzeba,
Porzucić może na wieki —
Gorzko jest w sercu, a łza co płynie,
Gorącym ogniem twarz pali. *Odyniec.*

56. *Konitrud.* Gratiola. *Śnadenkraut.* II.

a) Wybieram się w daleką drogę.

b) Hop, hop, czwałem wróny koniu,
Do Stawiszcz mi służ. *Zaleski.*

57. *Konopie*. Cannabis. Sanf. XXI.
- a) Kto ma wisieć, nie utonie. (Przysł.)
- b) Nie zabraknie nam wisielców. (Mazur.)
- c) Złodziejstwa jego dzieło, postronek pobiuta,
Wisieć mu na podniebiu, by największa pluta.
Klonowicz.
- d) Gdy w koloniach osiędę i t. d. Mickiewicz.
58. *Konwalia*. Convallium majus. Konwalle. VI.
- a) Zalotném okiem i slowy
Wabi, i mową przyjemną
Zaprawia uśmiech cukrowy. Korsak.
- b) Podli tylko przeniewierce
Biorą cudze, kryją swoje;
Dziewczę wróć mi moje serce,
Lub téż wzajem oddaj twoje. Mickiewicz.
59. *Kopr*. Anetum graveolens. Dill. V. i
60. *Kopr włoski*. Foeniculum vulgare. Fenchel. V.
- Pogardzać modnemi sztuki!
Lepsza książka i nauki.
Za swój wzór nie bierz fireyka,
Pomnij ziomka Kopernika.
61. *Kopr koński*. Phellandrium aquaticum. Neben-
dolde. V.
- a) Ciemny Boh po granitach srebrne szarfy snuje,
A śmiały wierny kozak myśl pana zgaduje;

Szumi młyn na odnodze, i wróg w łozie szumi,
A żwawy wierny konik kozaka rozumie.

Malczewski.

b) Mądrój głowie, dość dwie słowie. (*Przysł.*)

62. *Kopytnik*. *Asarum Europaeum*. *Saselwurz*. XI.

Złoto jest rzecz wysmienita,

Ale gdy jego nabycie

Niespokojném czyni życie,

Pilnuj ty lepiej kopyta.

(*Z opery.*)

63. *Korbak*, patrz *Bania*.

64. *Korona cesarska*. *Fritillaria imperialis*. *Kaiser-
fronc*. VI.

a) Tu panujem, przed nikim tu karku nie nagnę,
A ja, choćby téż w piekle, panowania pragnę;

I w piekle pięknie prawa najwyższości użyć,

Lepiej w piekle panować, niżli w niebie służyć.

Dmochowski.

b) W tobie pycha szatańska.

c) Jak szatan złośliwy.

Mickiewicz.

65. *Korzeniówka*. *Monotropa arvensis*. *Fichtenspargel*. X.
Wykorzenie swe skłonności!

66. *Kosaciec*. *Iris pseudacorus*. *Wasserlilie*. III.

Machał kosą, jak stokłosa,

Bo to dzielna broń;

Aż się krew mieszała z rosą,

I osłabła dłoń,

(*Mazur.*)

67. *Kosiczka*. Erodium. Reitherschnabel. XVI.
 Bo czas nie da trwać żadnej rzeczy w jednej
 mierze,
 A jako wszystko niesie, tak zaś wszystko bierze.
Kochanowski.
68. *Kościeln.* Holosteum. Kalfgras. III.
 Nudzą mnie swą rozmową moi towarzysze:
 Mówią do mnie, ja tylko udaję, że słyszę.
Korsak.
69. *Kosmaczek*. Hieracium pilosella. Sabichtskraut. XIX.
 a) Kto kosmaty, ten bogaty. (*Przysł.*)
 b) Mam koników parę, cztery woły w plugu,
 Chałupeczkę malusienką bez żadnego długu.
(Mazur.)
70. *Kostrzewa (Manna)*. Festuca. Mannagrass. III.
 a) Chleba sobie nie żalować,
 Trza tułacza poratować. (*Pieśń gm.*)
 b) Pomoc dajcie mi rodacy,
 Gdy okropny los mnie nęka... (*Pieśń narod.*)
 c) Nie chciały żydy manny, dostały g.... (*Przysł.*)
71. *Koszcza, Chwoszcza*, patrz *Koński ogon*.
72. *Koszysko*. Verbena. Eisenkraut. VIII.
 a) Panna w chłopcach przebierała,
 Jak między uleżalkami;

Co dzień innego kochała,
 Bawiła się romansami.
 Łudziła się prózną marą,
 Aż została panną starą.

(Z opery.)

b) Zostawiłeś mnie na koszu.

73. *Kotki*, patrz *Koniczyna*.74. *Kotewki*. Trapa natans. Waffernuß. IV.

Mam nadzieję w Bogu.

75. *Kozia stopa*. Aegopodium. Sichtkraut. V.Na pochyle drzewo i kozy wleżą. (*Przyst.*)76. *Kozia broda*. Tragopogon. Bocksbart. XIX.

Cóż nie staje, bym ci życzył?

Oto męża, co z okładem

Dziesiąty krzyżyk przeliczył;

Co zgarbiony we dwa dzwony,

Potyka się w obie strony.

Stęka, kaszli, kiedy wdycha,

I płacze, gdy się uśmiecha;

Ma ze sto zmarszczków na nosie,

A ze sto tysięcy w trzosie.

Takięj z serca życzy pary:

Lecz nota bene po ślubie,

Pan mąż zaraz wprost na mary.

77. *Kozielek*. Polemonium coeruleum. Sperrkraut. V.

Śmierdzisz jak cap.

(*Przyst.*)

78. *Kozłęk*. Valeriana. Baldrian. III.
Daj mi miejsce z owieczkami,
Nie odłączaj mnie z kozłami. (Pieśń.)
79. *Koziorożec*. Medicago sativa. Luzernenklee. XVII.
Rogata w tobie dusza. (Przysł.)
80. *Krocień*. Croton.
a) Kto nie wart, pan stokrotny,
A człek poczciwy w biedzie. (Z opery.)
b) Niech smokeze węgrzyna krociowy pan,
Nam rozkosz jedyna jest miodu dzban.
81. *Krokosz*. Carthamus. Saflor. XIX.
Uśmierz bóle moje.
82. *Królik*, patrz *Złotokwiat*.
83. *Kropidło*. Oenanthe fistulosa. Rebendolde. V.
Kropić, a kropić. *Mickiewicz*.
84. *Krowia rez*. Melampyrum. Kuhweizen. XIV.
Niech się nie zachmurza czoło,
Tak się zwykle zdarzy;
Komu w sercu jest wesoło,
Wesoło na twarzy. (Pieśń akad.)
85. *Kruszyna*. Rhamnus frangula. Faulbaum. IV.
Niech się słabi chwieją, mężni walczą z losem.
Krakowiak.

86. *Krwawosok*. Draconna. Drachenblut. VI.

Wszystko dla niego znikło, jak twory znikają,
Gdy swą istność w żywioły obce przeradzają.

Woronicz.

87. *Krwawnik*. Achillaea. Schafgarbe. XIX.

a) Szczęśliwym sam, że życie mam,
By je poświęcić wam, (Pieśń akad.)

b) Wieczystą chwałę niech ma ten,
Co miłość w serca wlał;
Wszak mnie nie łudzi żaden sen,
I krewbym dla was dał. (P. akad.)

c) Gdy dwóch braci kmieci i kochanek trzeci
Szli na krwawe boje, pomną żalność moję.
(Krakowiak.)

d) Rozumiem Cię Boże!
Chcesz ofiar — ja mój żywot w ofierze położę.
Garczyński.

88. *Krwawnica*. Lythrum. Weiderich. XI.

a) W ich zbrojnym ciele dusza narodu jaśniała,
Na twarzy była rozpacz, a na czole chwala;
Każdy pyłem okryty marsowego znoju,
Nóćąc hymny ojczyste, pałał żądzą boju.

Godebski.

b) Albo walcząc ze śmiercią na morskiej płaszczy-
źnie,
Ostatnie westchnienia przesyła ojczyźnie.

Tenże.

- c) Tam lećąc w ogień morderczy,
Nasze szeregi padaly. *Niemcewicz.*
89. *Krwiściąg.* Sanguisorba. Wiesenknopf. IV.
Tę ranę sam sobie zadał —
Śmierć z niej uleczyć nie może.
Ach! ulecz go wielki Boże! *Mickiewicz.*
90. *Krzecina,* patrz *Szanta.*
91. *Krzywoszyj.* Lycopsis. Krummhals. V.
Pewnie cię moje zwierciadło zawstydzi,
Bo się w nim Kachno każdy szpetny widzi.
Kochanowski.
92. *Krzyżownica.* Polygala. Kreuzkraut. XVII.
Krzyż ci dam na drogę. *(Przysł.)*
93. *Kuklik.* Geum. Benediktenkraut. XII.
Twój mi brat powiada o tobie:
Żeś łaskaw na mnie, czego życzę sobie.
Kochanowski.
94. *Kukawka.* Orchis militaris. Snabenkraut. XX.
Nad zieloną gruszką kukaweczka kuka,
A we mnie serduszko tobie Basiu puka.
(Pieśń gm.)
95. *Kukułka,* patrz *Firletka.*
96. *Kukuba.* Cucubalus. Taubenkropf. X.
Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie. *(Przysł.)*

97. *Kulczyba*. Strychnos.
Pójdę za tobą w ślady. *Karpiński.*
98. *Kukuryza*. Zea mais. Mais. XXI.
Sami wiecie me przeszkody:
Czyż nie słuszny po nich smutek?
Lecz po dżdżach idą pogody,
Po przeszkodach nadszedł skutek.
Ten wam śpiewać przyjaciele
Dziś mnie napadła myśl pusta,
Co za szczęście, za wesele,
Pocałowałem ją w usta. *Odyniec.*
99. *Kurze ziele*. Tormentilla. Tormentill. XII.
Jak ślepij kurze ziarno. *(Przysł.)*
100. *Kurza noga*. Portulaca. Portulał. XI.
Zbliżasz się daremnie;
Nie kochaj się we mnie,
Bo cię kopnę nogą,
Odleciś odemnie. *(Pieśń gm.)*
101. *Kurzy ślep*. Alsine media. Bogelniere. V.
Choć cię nie widzę, o lube złudzenie!
Miłość mi twoja osładza cierpienie. *(Z opery.)*
102. *Kurzy ślad*. Anagallis. Gauchheil. V.
Nieprzyjaciele śledzą me obroty. *Niemcewicz.*
103. *Kwaśnica*. Berberis vulgaris. Sauerdorn. VI.
a) Czemużeś się skwasil?

- b) Uszczęśliwiając niebo wiek nasz młody,
Przez wesolości luby dar;
Ostrzegło, by trujący te swobody
Duch zawiści tu się nie wdarł. (*Pieśń akad.*)

104. *Kwiatotrwał*, patrz *Nieśmiertelnik*.

L. Ł.

1. *Łączeń*, patrz *Sitowiec*.
2. *Lak*. *Cheiranthus cheiri*. Łac. XV.
Czyli pamięta o mnie moja luba?
Niemcewicz.
3. *Lantana*, patrz *Oman*.
4. *Lanuszka*, patrz *Konwalia*.
5. *Laska Pana Jezusa*. *Statice armeria*. *Graßnelke*. V.
Pobożne w tobie serce.
6. *Laur*, patrz *Wawrzyn*.
7. *Lawenda*. *Lavendula*. *Lavendel*. XIV.
Dama udatna, piękna, jak jutrzienka złota,
A szwanku nie doznaje jój stateczna cnota.
Naruszewicz.
8. *Lazurek*. *Laserpitium*. *Laserkraut*. V.
Modre oczka mamy, oboje się zdamy,
Cóż komu do tego, że my się kochamy?
(Krakowiak.)

9. *Lebioda*. *Chenopodium*. *Węśde*. V.
 Dawniej czynilem sobie wyrzuty,
 Lecz rzekły do mnie glosy łaskawsze:
 Póki masz serce, kochaj dopóty. *Mickiewicz*.
10. *Len*. *Linum*. *Ślachs*. V.
 Zaniechaj towarzystwa frantowskiego cechu,
 Patrz swego powołania i pracuj do zdechu.
Klonowicz.
11. *Lepnica*. *Silene nutans*. *Łcimfraut*. X.
 Idziesz na świat, Bóg wie, po co —
 Czego pragniesz, nie uzyskasz;
 Smutki młodość zaklopocą. *Zaleski*.
12. *Lepszyca*. *Galium aparine*. *Łabtraut*. IV.
 Żądasz, sam nie wiesz czego.
13. *Lepieżnik*, patrz *Podbiał*. *Tussilago petasites*.
Suflattich. XIX.
14. *Leszczyna*. *Corylus avellana*. *Haselnuß*. XXI.
 a) Bądź mi swatem (swachną).
 b) Drudzy ludzie ślą mi swaty,
 Cheą, by drugi, że bogaty,
 Dziś mnie ślubnym darzył wiankiem. *Korsak*.
15. *Lewkonja*. *Cheiranthus annuus*. *Łewkoje*. XV.
 a) Talenta posiadasz.

b) Byleś do tonów swój duszy
 Struny poezyi nastroił;
 Granie ich echo niebieskie poruszy,
 Niebieskiem echem ziemię będziesz poił.

Garczyński.

c) Nic w tobie nie jest powszedniem. *Tenże.*

d) Myśl twoja jest okrętem marzenia, falami.

Chodźko.

e) Lubię poetów.

16. *Liczydło*, patrz *Konwalia*. *Convallaria multiflora*. VI.

17. *Lilia narcysowa*. *Amaryllis formosissima*. *Amaryllis*. VI.

W pół ziemską, w pół niebieską z pierwszego
 spojrzenia,

Zdajesz się być królową ze sfer urojenia;

Gdzie wszystko jest duchownem, prócz że w ziem-
 skie ciała

Śmiertelna wyobraźnia swe twory ubrała.

Wesołość twoja nakształt promienistej tęczy,

Blaskiem myśli pogodnych twoje czoło wieńczy;

Jak miło być przy tobie — szczęśliwa istoto!

Patrząc na ciebie, serce żegna się z tęsknotą.

Już tęskną duszę moją rajską słodycz poi,

A chmura smutku mego coraz coraz mniejsza;

Coraz weselszej barwy, coraz mniej ciemniejsza,

Blyszczy odbitem światłem wesołości twojej.

Korsak.

18. *Lilia biała*. *Lilium candidum*. *Wetße Lilie*. VI.
- a) Mężki czyn, iść do sławy przez ogień kartaczy,
Lecz uciec od rokoszy, większe męstwo znaczy.
Żółkowski.
- b) Życie oddała dla cnoty. *Wężyk.*
- c) Jeśli ciebie iza drugich do litości wzrusza,
Jeśli ci lzy wyciska cudzej jęk katuszy;
Czemu twoja tak piękna, tak przezysta dusza,
Nie szuka równie pięknej, drugiej takiej duszy?
Korsak.
- d) Pod mojem oknem, gdzie ma chatka mała,
Lilia wonna sadzona;
Gdy na nią spojrzę, jak wdzięczna i biała,
Myślę o tobie: to ona. *Karpński.*
19. *Lilia żółta*. *Lilium bulbiferum*. *Feuerlilie*. VI.
- a) Jeśli masz śmiałość nadstawić mi czola,
Pójdź do mnie, psie podły, a miecz mój podola,
Dziś jeszcze cię wtrącę do piekła. *Odyniec.*
- b) Gniewam się na ciebie.
- c) Czasami bystro spojrzy naokoło.
To brwi zasepi, to zamarszcza czolo,
Cała twarz jego taka zachmurzona. *Będkowski.*
- d) Oczy Czerkiesa wciąż zemstą palają. *Tenże.*
20. *Lilia zawojek*. *Lilium martagon*. *Türkenbund*. VI.
- Wszakże wiemy, że w udziale
Tak mało mają pamięci,
Lecz za to wdzięków tak wiele. (*z opery.*)

21. *Lipa*. *Tilia*. *Linde*. XIII.

a) Młodzian.

b) Żeby mi się trafił jaki młody chłopiec,
Radabym go przyjęła. *(Pieśń gm.)*c) Świeć się, świeć się, wieku młody. *Zaleski.*22. *Lisi ogon*. *Alopecurus*. *Fuchsfchwanz*. III.a) Lisie, czém jesteś, z tém się nie wydawaj.
*Krasicki.*b) I nagroda i kara zarówno się mierzy;
Kto nikomu nie wierzył, temu nikt nie wierzy.
*Tenże.*c) Lecz ty, pono z pozoru tylko hajdamaka
Zachorowałeś; ledwo cię widać pod drylichy,
Albo dyszysz ukryty między bure mnichy.
Przyszło ci się w karmniku zgnilém życiem ba-
wić,Gdy za kraj i monarchę trzeba pierś nadstawić.
Zrzuć tę larwę nieboże! lepiej się umieści
Kaptur na twojej głowie, lub kornet niewieści.
Oddaj dzikim Sarmatom kirys i przyłbicę —
Były pod ich szabliskiem nietknięte granice;
Kiedy zgodni, porządni, twardo wychowani,
Miłośnicy swych królów i wierni poddani,
Bez szlifów i oliwek, choć w prostym pakłaku,
Panowali od źródeł Dniepru do Krępaku.*Naruszewicz.*

d) Wy mi bohaterzy,
Co gdyby draby, straszły baby,
Kulakami i brodami. (Krakowiak.)

e) Wiadomo całemu światu,
Jakiego lis jest warsztatu;
Jak się układa, jak liże,
Chytrze oczyma strzyże;
Jak liże, a gdzie jeno wpadnie,
Kradnie. Krasicki.

23. *Lnianka*. Myagrum. Seindotter. XV.

a) I uprzedła wrzecioneczko,
I do tkacza dała. (Pieśń gm.)

b) Bądź pracowitą i gospodarną.

24. *Lnica*. Antirrhinum linaria. Seinkraut. XIV.

a) Król tej nocy ma wysłać, czyby
niewolnika nie odbił co Rusinom.
Jaż tu drzymać będę, albo jako
niewieściuch do kądzieli siędę? Karpiński.

b) Niechaj gnuśnik bruki zbija,
Cukry zjada, wina spija,
Jemu wzgarda, nam stal twarda
I marsowy znój. (M. Litwinów.)

25. *Łoboda*. Atriplex. Welsde. V. i

26. *Łoboda psia*. Chenopodium vulvaria. Welsde. V.

a) Jak chwast w zimie, pan młody
Niski, łysy, pękaty,

Lecz starosta, bogaty;
 Ojciec kazał, więc gody. Odyniec.

b) Nie pójdę za niego, matulu kochana.
(Pieśń gm.)

27. *Łochynie*, patrz *Borówka*.

28. *Łoczyga*. *Sonchus*. *Saudiestel*. XIX.
 Masz przed oczyma domowe przykłady.

Kochanowski.

29. *Łomikamięć*. *Saxifraga*. *Steinbrech*. X.

a) Zniszczy zapory i tamy,
 Kto w pierwszym kocha zapale;
 Raz tylko w życiu kochamy,
 Raz tylko szczerze i stale. *Mickiewicz.*

b) Napróżno stary szpieguje,
 Próżno się wścieka ze złości;
 Wszystko mocy ustępuje,
 Śmiałej w swych czynach miłości. (Z opery.)

30. *Łopucha*. *Raphanus raphanistrum*. *Sederich*. XV.

a) Nie wtrącaj się do naszego grona.

b) Hola! szlachta, panowie,
 Kto się bratem mym zowie,
 Za drzwi tego natręta! *Odyniec.*

31. *Łopian*. *Aretium*. *Stette*. XIX.

Wszędzie serce przyglgło, ale
 Nikogo nie kochasz stale.

32. *Łoza. Łozina. Salix. Ufer-Weide. XXII.*
 a) Uciehły wrony, mileżną kawek stada,
 I cicho sroka po łożach usiada.
 (Z wyprawy Igora.)
 b) Smutna wróżba.
33. *Lubczyk. Ligustrum. Liguster. V.*
 Raz gdyśmy mówili, tyś na mnie spojrziała,
 I wzruszona w téj chwili dusza ma zadrzała;
 I jakoś w pół niechęce żądze mnie objęły,
 Serca żywiej bijące, zatlały, splonęły. *Korsak.*
34. *Lubin. Lupinus. Stołżer Heinrich. XVII.*
 Obym miał z daru Bożego,
 Na moich żalów ulżenie,
 Jeden uśmiech Jasia mego,
 Jedno czule spojrzenie *
35. *Lubaszka. Prunus insititia. XII.*
 Niech ci się srogich igrzysk nie zachciwa.
Kamiński.
36. *Lulka, patrz Szaléj.*
37. *Lucerna modra. Medicago sativa. Łuzerne. XVII.*
 a) Chcę uciekać i nie mogę,
 Sama sobie nie doradzę. (*Mazur.*)
 b) Dzis z rozkoszą zgaduję powód skargi twojéj:
 Serce twe pragnie kochać, i kochać się boi;
 Są to skutki bojaźni, nie miłości wstręty,
 Lęka się, choć pojmuje kochania ponęty.
Korsak.

38. *Łuskiewna*. *Latraea squammaria*. Schuppenwurz.
XIV.

Łuska mi z oczu spadła, poznałem ciebie.

39. *Lwi ogon*, patrz *Serdecznik*.

40. *Lwie zęby*, patrz *Mlecz*.

41. *Łuk*. *Allium vineale*. Patrz *Cebula*.

42. *Łyko wilcze*, patrz *Wilcze tyko*.

43. *Łyszczak*. *Primula auricula*. Murikeł. V.

..... »a ja proszę o to:

»Czego się kolwiek dotknę, niechaj będzie złoto.«

O głupi Meda! widzisz, że nietylko uszy,

Ale i rozum ośli nosisz przy swój duszy.

Kochanowski.

44. *Łyszczec*. *Gypsophila*. Gypsłraut. X.

Nie wszystko złoto, co się świeci;

Bije blask od szychowych nici.

M.

1. *Macierzanka*. *Tymus*. Tymian. XIV.

W proch budowa padła śmiała,

O miłości serce nie śni;

O Zorynie czarów pieśni

Pamięć tylko mi została.

Zaleski.

2. *Macoszka*, patrz *Brat z siostrą*.

3. *Maczek*. *Papaver argemone*. *Bilder Mohu*. XIII.
 a) Jak za grosz maku. (Przysłowie.)
 b) Pospolity człowiek.
4. *Mądrzeniec*, patrz *Ostróżka*.
5. *Makówka*.
 Próżna główka, jak makówka. (Przysł.)
6. *Majówka*, patrz *Kwiat*.
7. *Majoranka*. *Origanum majorana*. *Majoran*. XIV.
 Ogrodu miła praca — zaprawą niewinną —
 Staje się użyteczną, staje dobroczynną;
 A gdy czucia zbyt tkliwe łagodzi, rozpędza,
 I tego, który cierpi, i drugich oszczędza.
Krasicki.
8. *Mak*. *Papaver somniferum*. *Gartenmohn*. XIII.
 a) A wdzięk krótki na lekkie uleci powietrze,
 Kiedy czas wszystko strawny farbę z lica zetrze.
Naruszewicz.
 b) Czas jak woda bystro płynie,
 A z nim wszystko razem mija;
 Tylko co się kwiat rozwija,
 Już w poranku wiosny ginie. (Z opery.)
9. *Maleszka*, patrz *Sawojek*.
10. *Malina*. *Rubus*. *Simbeere*. XII.
 a) Wezmę ja z sobą maliny moje,
 I tę pleciankę różową;

Maliny będziem jedli oboje,
Róże mu włożę na głowę. *Karpiński.*

b) Która więcej malin zbierze,
Tę za żonę pan wybierze,
Ta będzie panią. *Chodźko.*

c) Tam nad borem, gdzie te kwiecie,
Stoi ulan na widecie;
A dziewczyna, jak malina,
Niesie koszyk róż. *(Mazur.)*

11. *Malwa*, patrz *Śluz*.

12. *Manna*, patrz *Kostrzewa*.

13. *Marek*. Sium. Merf. V.

a) Św. Marek, poszedł na folwarek,
Oglądać żytko, czy zeszło wszystko. *(Przyst.)*

b) Spodziewam się ciebie.

14. *Marchew*. *Daucus carota*. Mõhre. V.

Szczęśliwy, kto . . .

Z swój obory ma mięso, z ogrodu jarzynę,
Z domu napój i wierną przy boku drużynę.

Karpiński.

15. *Marona (Babskie ziele)*. *Matricaria parthenium*.

Meier. XIX.

Starość nie radość. *(Przyst.)*

16. *Marzanna*. *Rubia tinctorum*. *Färberröthe*. IV.

- a) Aż, nim błysnął złoty ranek,
Ze snem mój wdzięczny kochanek
Uleciał mi z duszy. *Naruszewicz.*
- b) O skałę wsparty milcząc, z uwagą w spojrzeniu,
Słuchasz, jak śpiewy serbska dziewoja wywodzi;
To bohaterów kraju w swoim głosi pieniu,
To o miłości nócąc, rzewną miłość rodzi.
Ty słuchasz, a jej głosu chwilowemu drzeniu,
Wtóruje drzenie serca wśród uczuć powodzi;
I spokojna twa dusza usypia w marzeniu,
I serce w snach młodości szczęśliwość znachodzi.

Jaszowski.

- c) Gdy tak tło się marzeń mieni,
Stają, nikną, w łzawém oku,
Widma, trwogi; to uroku
Pasma światła, pasma cieni,
Obraz się z obrazem kreśli,
W różnobarwnnej lekkiej tkance;
Jakaś chwila przy kochance,
I znów inne, inne myśli.

*Zaleski.*17. *Marzanka*. *Asperula*. *Waldmeister*. IV.

- a) Marzysz wielkość, zaszczyty, wysokie znaczenie?
Pójdę, wszystkiego szukać w jak najdalsze strony,
Chcę zasłużyć na twój szacunek. *Olizarowski.*

- b) Marzenie jak woda
Oplęnęło mnie.

18. *Marzyca*. Schoenus. Knopfgras. III.
Sen mara, Bóg wiara. (Przysł.)
19. *Masło wronie*, patrz *Wronie masło*.
20. *Mącznik*, *Mączyniec*, patrz *Gęsia stopa*.
21. *Mech*. Bryum, Mucus. Moos. XXIV.
Siedzi, siedzi ptaszek, skubie mech,
Kto ciebie nie kocha, żeby zdechl.
(Śpiew gminny.)
22. *Melissa*. Melissa. Melisse. XIV.
O jak kochać jest przyjemnie,
Gdy ten, co nam miłym bywa,
Sam nas kocha, i wzajemnie
Czułe serce składa nam. *
23. *Melon*. Cucurbita melo. Melone. XXI.
Gdyby zapomnieć te oczy,
Tę anielską postać,
Ten jój wdzięk uroczy!
Lepiej chorym zostać.
24. *Melota*, patrz *Nostryk*.
25. *Męczennica*. Passiflora. Passionsblume. XVI.
a) Każdy jęk zna ciebie, każda lza pamięta.
Słowacki.
b) Być męczennikiem, zesłanym prorokiem,
I nieść na sobie niezachwianym krokiem
Ludzkości całej okup i karanie —

Nad wyraz wielkie, święte powołanie,
Trzeba być silnym wiara, poświęceniem,
Trzeba się zbratać z pokorą, z cierpieniem. *K. Ż.*

c) A tutaj rozpacz. *Orpiszewski.*

d) Nieszczęsny, nie trać pociechy,
Strzeż się poddawać rozpaczy. *Odyniec.*

e) Nieszczęśliwym nic nie nada
W złych razach płakać, narzekać;
Cóż mi więc czynić wypada?
Być mężnym, cierpieć i czekać. (*z opery.*)

f) Ostatni rodzaj niedoli
Na człowieka zsyłasz Boże,
Kiedy śmierć nad życie woli,
A przecie umrzeć nie może. *Karpiński.*

g) Widzisz tę jasność, co z obłoku strzela? —
Tam Cherub wrota do nieba otwiera;
Tam jest ojezyzna wiecznego wesela,
Spiesz do niej synu, z wieńcem bohatera. *

26. *Mieczyk.* *Gladiolus communis.* Schwertel. III.

Ona mu broń dając znaną,
Rzeczy z twarzą łzami zlaną:
„Nie płaczęć ja na tę drogę,
Lecz, że z tobą iść nie mogę.“ *Karpiński.*

27. *Mięta, Miętkiew.* *Menta.* Münze. XIV.

Lub może już wybrales — może w twojem łonie
Już dla jakiej niewiasty drogi pożar plonie? *

28. *Mięta ptasia*, patrz *Kurzy ślep*.
29. *Mierzchnica*, patrz *Bezząb*.
30. *Miesięcznica*. *Lunaria*. *Mondkraut*. XV.
 a) Zmienny jesteś.
 b) I świat, pelen życia, zaburzeń i wrzawy,
 Jak szmér bystrzej wody w koło starca plynie;
 I cóż mu zostało z téj życia wyprawy?
 Jedna chwila prawdy — że wszystko przeminie.
J. B.
31. *Mięta kocia*. *Nepeta cataria*. *Kaşenmünze*. XIV.
 Krótkie chwile są radości —
 Częściej czuję troski, nędzę;
 Ja dni moje miléj pędzę,
 Przy pustocie i miłości. (*z opery*)
32. *Mietelnica*, patrz *Miotła*.
33. *Migdał*. *Amygdalus persica*. *Mandelbaum*. XII.
 a) Tyś grzeczny.
 b) Jakże się dziś spotkamy?
 Grzecznie, obojętnie. *Korsak.*
34. *Mikołajek*. *Eryngium planum*. *Mannstreu*. XIX.
 Zapomnij go, a w niebie
 Bóg się pomści za ciebie. *Odyniec.*

35. *Miłośnik*. *Amaranthus tricolor*. *Amaranth*. XXI.
- a) O ty przedmiocie kochany,
Pod twe się prawa poddaję;
Dźwigać twe lube kajdany,
Rozkoszą się dla mnie staje. (Z opery.)
- b) Miłości! nad naszymi pokaż litość jęki,
A że będąc człowiekiem, więzy twoje noszę:
Sprawy twe bóle tak krótkie, jak są twe rozkosze,
Lub rozkosze tak długie, jak są twoje męki.
Trębecki.
36. *Miodosok*. *Melianthus*.
37. *Miodownik*. *Melittis*. *Immenblatt*. XIV. i
38. *Miodownik*. *Galium verum*. *Labkraut*. IV.
- a) Słodko mi wtedy, miło, przyjemnie.
Mickiewicz.
- b) Słucham, cisza rozlana po całej krainie;
Uważam, chwytam, w pamięć wpisuję wyrazy,
Bo pieśń swojska do serca jak źródło miodu plynie.
Jaszowski.
39. *Miodunka*. *Pulmonaria offic*. *Lungenkraut*. V.
- a) Śpiewajmy i pijmy nasz polski miód, i t. d.
- b) Pocóż tu obce mowy, wszak polski pijemy miód;
Lepszy śpiew narodowy od rzymskich, greckich ód.
W ksiąg greckich, rzymskich steki wlażeś, nie
żebyś zgnił;
Lecz byś się bawił jak Greki, i jak Rzymianin
pił. (Pieśń akad.)

40. *Miotła*. *Agrostis*. *Windhalm*. III.

Któż to? Aha, to ty! kto jesteś, każdy wie,
 I pocóż pehać się tam, gdzie grono zacnych dam;
 Rumieniec nie jest z róż, nie wstydzisz ty się już?
 Miotelek mnóstwo mam, dla ciebie wszystkie dam.

(Z *oper*.)

41. *Mirt*. *Myrtus communis*. *Myrte*. XII.

a) Długo własnym upalem trawi się młodzieniec,
 Ale żądza łakoma nie przestaje na tém;
 I cóż w nim te wulkanów przygasi roztopy?
 Patrzcie! już skroń dziewicy stroi mirtu wieniec;
 A tak za bożkiem skrzydlatym
 Uskrzydłone zwycięstwo polatuje w tropy.
 Chwała tobie miłości! ty z staraniem tkliwém,
 Pierwszaś dwie dusze wiecznym związała ogni-
 wem. *Korsak*.

b) . . . Gdzie skrzętna córka gospodarzy,
 Mirt sadząc, o kochanku i o godach marzy.
Brodziński.

c) W kolo sąsiedni młodzieńce,
 Lśniący od złota i stali;
 W mirtowe ubrani wience,
 Oblubienicy czekali. *Odyniec*.

42. *Mlecz*, patrz *Brodawnik*.43. *Mlecz trujący*. *Euphorbia*. *Wolfsmilch*. XI.

Badź nieprzyjacielem oczywistym raczej,
 Nie będe patrzył na cię, nie trzymać inaczéj;

Nie podlewaj mi cukrem mąki na pół plewnój,
Lepszy nad słodką zdradę, nieprzyjaciel pewny.

Naruszewicz.

44. *Mniszek*, patrz *Brodawnik*.

45. *Modrak*, patrz *Bławatek*.

46. *Modrzew*. *Pinus abies*. *Ścięte*. XXI.

. widzi, że poblądził,

Bo mu upad przyniosło, co on szczęściem sądził.

Kochanowski.

47. *Modrzewnica*, patrz *Bagienko*.

48. *Mokrzec*, patrz *Rdest*.

49. *Monarda*. *Monarda didyma*. *Monarde*. II.

A nigdy serca mego nie umiała krwawić,

A tak się ze mną duszą i myślami dzieli;

Że już dziś sami boscy nie wiedzą anieli,

Czy ją dla mnie potępić, czy mnie dla niej zba-

wić. *Słowacki.*

50. *Montwa*, patrz *Trzmiel*.

51. *Moszenki*. *Coluta arborescens*. *Blasenschöte*. XVII.

Niech się miary trzymają i starzy i młodzi,

I ostrożność zbyt częstokroć zaszkodzi.

Krasicki.

52. *Mordownik*, patrz *Toja*.

53. *Morela*. *Prunus Armenica*. *Morelle*. XII.

Wybierz, co ci się podoba:

Tu morel, co się jak ty czerwieni. *Chodźko.*

54. *Morwa*. *Morus*. Maulbeere. XXI.

Lecz ty mądrości, która w skromnej postawie
 Lubisz zasiać z nędzarzem na ubogiej ławie,
 Cieszysz go w jego smutku, że cnotę szanował,
 On płakał, lecz enotliwym że był, nie żalował;
 Ty, co wielkość prawdziwą ludzkiego żywota
 Nie imieniem, godnością, ani kupą złota,
 Ale mierzysz cnotami. *Karpiński.*

55. *Muchotapka*. *Dionaea muscipula*. Fliegenfalle. X.

a) Kokietka.

b) Terazbyś ze mną zigrzywać się chciała,
 Kiedyś niebogo sobie podstarzała.

*Kochanowski.*56. *Muszec*, patrz *Rdest*.57. *Myszzyber*, patrz *Trawa wstęgowa*.58. *Mysi jęczmień*. *Hordeum murinum*. Mäusekorn. III.

Wydajesz się być czémsiś, ale jesteś niczém.

59. *Mydło*. *Saponaria*. Seifenkraut. X.

a) Nie pomoże krukowi mydło,
 Ni umarlemu kadzidło. *(Przyst.)*

b) Zarobił jak Zablocki na mydle. *(Przyst.)*

c) Nadaremnie się silisz.

60. *Mydelnik*, *Mydlnica*, patrz *Mydło*.61. *Mysi ogon*. *Myosurus*. Mäuseschwanz. V.

Fraszka fraszka będzie. *Kochanowski.*

62. *Mróz*. *Sedum angustifol.* *Mauerpfaffer.* X.

Bez przyjaźni, bez czułości,
 Czemże jest wśród wspaniałości
 I koroną głowę kryć?
 Tylko przyjaźń rozkosz rodzi,
 Tylko miłość życie słodzi;
 Śmierć jest, bez miłości żyć...

Helena Kretowicz.

N.

1. *Napurstnica*. *Digitalis*. *Fingerhut.* XIV.

- a) Naucz się pracować.
 b) Moja Franula robocza była,
 Wzięła krosienka i pilnie szyla. (*Śpiew gm.*)

2. *Narcys*. *Narcissus poeticus*. *Narcisse.* VI.

- a) Ty nie z ziemi — tam rosłaś nad białym obłokiem.
 Narcysie, jakim śnieżnym patrzysz na mnie okiem.
Mickiewicz.

- b) Ten za ledwo rozwinie zawój śnieżnej bieli,
 Zaraz dumny swym kształtem czołem w górę
 strzeli.

Róża skromniejsza, w drzew cieniu rozwija krasy,
 Każdy z nas ją w najdalsze rad zachować czasy!
 Wdzięczna ona dla woni i piękna na wieniec;
 Tą różą jest dziewica, narcysem młodzieniec.

Korsak.

c) Patrzysz na się, chcesz siebie, sobie się przymi-
lasz,

Do siebie się uśmiechasz, ku sobie nachylasz.

Naruszewicz.

d) Srebrny czubek wysmukła utrzymuje laska,
A szkarlatna go w koło bramuje przepaska;
Znak białości i kraszy, rad przebywa podle
Żywěj wody, i w czystém patrzy się rad źródle.
Któżkolwiek jest, co w pierwszej lat kwitnących
dobie,

Utopiony w szkle marném przypochebiasz sobie.

Naruszewicz.

e) Nie wierz zdradliwym nętom obludnej postaci,
Bo się znikoma gładkość rychło z laty traci.

Tenże.

3. *Nasturcya*. *Tropaeolum majus*. *Spanische Kresse*.

VIII.

a) Wstrzymałym, dyskretnym bądź.

b) Wymowa wnieść nie zdola na pożądany szczyt,
Gdzie miłość, przyjaźń woła, tam, mili bracia,
cyt! *

4. *Nawrót*, patrz *Prosownica*.

5. *Nawrót wróble proso*. *Lithospermum*. *Steinsame*.

V.

a) Wróc mi urodzaj kochany. *Karpiński.*

b) Słyszę w zaroślach pobożne wołanie:

Boże daj prędkiej ujrzeć progi domu.

Olizarowski.

- c) Nie zasmuci, choć nie wróci,
Narzezony twój. (Litwinka.)
6. *Niecierpek*, patrz *Balsamina*.
7. *Niedośpiątek*, patrz *Jastrzębiec*.
8. *Niedźwiedzie grono*. *Arbutus uva ursi*. *Bären-
traube*. X.
Może się powiedzie,
Ubić dwa niedźwiedzie;
Zwierz to rączy i nadobny,
Moskałom podobny. (Mazur.)
9. *Nieśmiertelnik*. *Xeranthemum*. *Papierblume*. —
Elichrysum. *Strohblume*. XIX.
a) Wszystko na świecie niestale,
Czas bowiem wszystko rozrywa;
Same tylko jeszcze trwale
Prawej przyjaźni ogniwa.
b) Oby, gdy setne lata nastaną,
I dni twych zwiną przedziwa,
Ryjąc ów napis, w końcu dodano:
„Sto lat żyła szczęśliwa.“ *Odyniec*.
10. *Niestrętek*, patrz *Zawilec*.
11. *Nietykałek*, patrz *Balsamina*.
12. *Nieszypułka*. *Mespilus*. *Wispel*. XII.
Nie łatwo z szlachetnego serca się wyrывa
I smak prawej wolności i miłość prawdziwa.
Woroniec.

13. *Niezapominki*. *Myosotis scorpioides*. *Bergifſchein*
niſt. V.

a) Choć czas ogniste serce ostudzi,
Choć w niém miłości ostudzi płomienie,
I święte sławy zagasi pragnienie —
Jeszcze zostanie coś w sercu ludzi,
Co znów roznieci sławy promienie,
Co głos miłości znowu rozbudzi,
I choć na chwilę szczęściem uludzi;
A tém jest tylko jedno wspomnienie.
Tak gdy wiosenne zakwitnie blonie,
Zefir przyleci, kwiaty owionie,
I woń z ich łona zabierze sobie;
Gdy kwiaty zwiędną, on na ich grobie
Jęcząc, rozsieję też same wonie,
I znów w bezwonnej zniknie żalobie. S. E. K.

b) A te błękitne kwiatki pamiątek,
Jak źrenice niewiniątek,
Poznałam kwiatki moje. *Mickiewicz.*

c) I zawoła w zapale:
»O! gdybym mógł z jój ręki,
Choćby przez łzy i żale
Wyżebrać kwiat maleńki —
Tę niezabudkę!«

d) Jak chciał, tak się stało, pasterka kwiat zerwała,
I swą mu rączką białą, zrumieniona podala
Kwiat niezabudki.

e) Bądź mi zdrowa! ja w drogę
 Dziś jadę wierny tobie;
 Zapomnieć cię nie mogę,
 Gdy już mam przy sobie
 Tę niezabudkę.

Korsak.

f) Gdziekolwiek spoczne chęcią, gdzie nadzieja leci,
 Zawsze ty jesteś ze mną aniele daleki.

Dobiecki.

g) Umierać, jest mym losem, śmierci się nie boję;
 Lecz byłoby mi ciosem zapomnienie twoje. *

h) Ale jeden jeszcze kwiatek
 Niechaj ściagnie twoje oczy;
 Środek jego złotem broczy,
 Brzeg błękitny jak bławatek.
 Ten niech me wysłowi chęci,
 Niech tłumaczy mój uczynek;
 Jego zawsze miej w pamięci,
 Imię jego upominek. *

14. *Nici wodne.* Conferva. Wasserfaden. XXIV.
 Zdradzić mnie chcesz.

15. *Nicennica,* patrz *Kocanki.*

16. *Nogietka.* Calendula officinalis. Todtenblume. XIX.

a) Śmierć mnie czeka.

b) Nie pomogą ziola,

Komu się na śmierć bierze, musi wsiadać zgoła.

Kochanowski.

17. *Nostrzyk*. *Trifolium melilotus*. *Sonigflee*. XVII.
 Nie kładź nosa w cudze interesa,
 Bo ci go przyskrzynią. (Przysł.)
18. *Noga kurza*, patrz *Kurza noga*.
19. *Nocny fiatek*, patrz *Wieczernik*.
20. *Nocna świeca*. *Oenothera biennis*. *Nachtferje*.
 VIII.
 a) Pracujesz wiele.
 b) On pracuje, bo zawsze światło w oknie miga.
Garczyński.
21. *Nygus*. *Kozłowe ciernie*. *Lycium barbarum*.
Becksdorn. V.
 Baw się pracą, gnuśnego strzeż się próżnowania,
 Sprawuj rzeczy poważne, niechaj blaznowania!
Klonowicz.

O.

1. *Obieżyświat*, patrz *Dziurawiec*.
2. *Oblapa wonna*. *Conyza*. *Dürrwurj*. Patrz *Szlach-
 tawa*.
3. *Obrazki*. *Arum maculatum*. *Aron*. XXI.
 Nim to nastąpi, długo jeszcze muszę
 Sercu nakazać milczenie;
 Obrazem przyszłych rozkoszy
 Zabawiać teskliwą duszę. *Anna z Krakowa*.

4. *Ocet*, patrz *Sumach*.
5. *Oczko ptasie*, patrz *Ptasie oczko*.
6. *Ognicha*, patrz *Łopucha*.
7. *Ogórek*. *Cucumis sativus*. Gurke. XXI.
 A gdybyś życzył Niemeczki za żonę,
 Będę walcować, jak walczą one. (Z opery.)
8. *Ogonek jeleni*. *Tordylium*. Zimet. V.
 a) Hejwa leci jelen, towarzyszu mój,
 Puśmy charty na woła, niech jelenia dogonia.
 (Śpiew myśliwski.)
 b) Jedźmy na polowanie.
9. *Ogonek koci*, patrz *Myszyber*.
10. *Ogon koński*, patrz *Koński ogon*.
11. *Ogon lisi*, patrz *Lisi ogon*.
12. *Ogon mysi*, patrz *Mysi ogon*.
13. *Oko wołowe*, patrz *Wołowe oko*.
14. *Okrężyca*. *Hottonia*. Wasserfeder. V.
 a) Z licznych szyldwachów, srogich przestachów,
 Miłość się śmieje, gdy ma nadzieję.
 (Z opery.)
 b) Szpiegi cię otaczają, wyjazd twój niezwłoczny,
 Wszystkich podstępów świadek jestem naoczny.
Garczyński.

15. *Oliwne drzewo.* Olea. Delbaum. II.
 a) Wychodzi oliwa na wierzech. (*Przysłowie.*)
 b) Dobra sprawa weźmie górę.
16. *Olsza.* Olcha. Betula alnus. Erle. XXI.
 a) Czuwaj, bo niebezpieczeństwo grozi.
 b) Nie śpij Kozako! bo niedaleko
 Czecheniec chodzi nad rzeką. *Chodźko.*
 c) Wyjeżdżaj — bo czas jest po temu:
 Jutro już trudno będzie zapobieczyć złemu.
Garczyński.
17. *Olszeniec.* Selinum carvifolium. Siltge. V.
 Wstań nasz wodzu, wstań nasz Joty,
 Wstań, nim poranne mgły spadną;
 Słyszym tętent, Turków roty
 Za chwilę na nas napadną. *Chodźko.*
18. *Oleśnik.* Athamantameum. Hirschwurz. V.
 a) W gajku zielonym dziewczę rwie jagody,
 Na koniku wronym jedzie panicz młody i t. d.
Odyniec.
 b) Przechódźmy się.
19. *Oman.*
 Odmów, jeślić nie po myśli; daj, maszli dać wola.
Kochanowski.
20. *Omieg.* Doronicum. Gemswurz. XIX.
 Ja samotny i nieznanym,
 On miał lubą, był kochany. *Fredro.*

21. *Opat.* Euphorbia myrsinites. Wolfsmilch. XI.
 O miłości myślą wolni, młodzi;
 Tyś nie taki, tobie się nie godzi. *
22. *Opuncya*, patrz *Kaktus*.
23. *Orkisz.* Triticum spelta. Spelt. III.
 A mój kochaneczek nie mały, nie duży,
 Siedzi na przypiecku i oczami mruży.
 (*Krakowiak.*)
24. *Orlik.* Aquilegia. Agelei. XIII.
 Jak wspaniała nasza postać,
 Jak się błyszczy w słońcu stal i t. d.
 Ty dziewico nie płacz wiele,
 Tylko jedną łezkę roń;
 I wy chódźcie przyjaciele,
 Uściśnijcie moje dłoń.
 Taki los wypadł nam:
 Dzisiaj tu, jutro tam. (*M. Kaliszczan.*)
25. *Orlica.* Pteris.
 a) O rycerz zdradzić nie może
 Ani kochanki, ni kraju. *Odyniec.*
 b) Tyś zacny człowiek.
26. *Orzech włoski.* Juglans regia. Walnusz. XXI.
 a) Tak u ludzi bywa wszędzie:
 Po pracy nagroda będzie.

b) Dobry orzeszek trzeba rozgryźć wprzody —
Musi ten pracować, co chce mieć wygody!

Jachowicz.

27. *Orzech wodny*, patrz *Kotewki*.

28. *Oset*. *Carduus*. *Dietsel*. XIX.

a) Ciężkie to zgryzoty, mieć z męża kłopoty;
I urodę tracisz i skórą przyplacisz.

(Śpiew gminny.)

b) W każdym stanie oset kole,
Lecz w każdym wzrastają róże;
Spuśmy się na Boską wolę,
I tak żyjmy, jak kto może.

Jachowicz.

29. *Ostróżka*. *Delphinium*. *Rittersporn*. XIII.

a) Ojczyzno, tobie ramię, serce dalem luběj,
Kłaść za was życie, w śmierci szukać chluby,
To jest prawego towarzysza znamię.

(Pieśń akad.)

b) Idźcie wprzód i w każdym czynie
Bądźcie rycerzami;
Bo i w nas krew ojców płynie,
I myśmy Polkami.

(Krakowiak.)

c) Hej! hej! ramię do ramienia,
Hej! hej! strzemię do strzemia.

(Marsz Dębińskiego.)

30. *Osicina*, patrz *Jesion*.

31. *Osina*. *Populus tremula*. *Espe*. XXII.

a) Drzy jak osowy listek.

(Przysł.)

- b) W niedzielę był śmiałek,
A tchórz w poniedziałek;
Patrzajcie na zucha, ha, hu, ha! (Śp. gm.)
32. *Ostre ziele*. Asperugo. Scharftraut. V.
Mnież to kiedy ma spotkać
Obelga tak ostra? Karpínski.
33. *Ostrokrszew*. Nlex. Stachelweide. IV.
a) Niech cię pilnuje stara mistrzyni,
Kto miłość czuje, ten cuda czyni. (Z opery.)
b) Chociaż pod ostrą zostają straża,
Chociaż mi ciebie zapomnieć każą,
Ja zawsze myślę o tobie. (Z opery.)
34. *Ostromlec*, patrz *Sporysz*.
35. *Ostrycz*, patrz *Żółcień*.
36. *Ostrzeń*, patrz *Psijęzyk*.
37. *Ostrzyca*. Rubus caesius, patrz *Jeżyna*.
38. *Ostrzyca*. Arundo calamagrostis. Sandschilf. III.
Prawda jak miecz obosieczny.
39. *Owies*. Avena. Safer. III.
a) Koń, który na owies zarabia, nie dostanie go.
(Przyst.)
b) Ozeniłem się na tém Mazowsu,
Wziąłem w posagu pół ćwierci owsu.
(Mazur.)

40. *Ożanka*. *Veronica teucrium*. Ehrenpreis. II.

Już mi się doprawdy panięństwo sprzykrzyło,
 Już wolę iść za mąż, gdyby się trafiło.

(*Śpiew gm.*)

P.

1. *Pacierzyczka*, patrz *Niezapominki*.

2. *Paciorki samorodne*. *Canna indica*. Blumen-
 rohr. I.

a) I paciorki kokowe, co u pasa noszę,
 Na których za ciebie Pana Boga proszę.

(*Śp. gm.*)

b) A ówże gryzipacierz, wilk w baraniej skórce,
 Co kościanemi galki pobija na sznurze.

Naruszewicz.

c) Już na wszystkich obrazach polizał pokosty,
 Podziurawił łysiną cerkiewne pomosty;
 Co się boi przestąpić krzyżyka ze słomy,
 A on sam łgarz i pieniacz i zdierca łakomy;
 Czyli się za świętego nie udaje człowieka,
 Że każdego oczerni, każdego oszczeka?

Tenże.

d) A nabożną opończą kryjąc własne zbrodnie,
 Ostry miecze na bliźnich, zażęga pochodnie.

Tenże.

3. *Pajęcznica*. *Anthericum ramosum*. Zaunblume. VI.

Bo nie wiecie dzieci,
 Że zdradny człek sieci
 Obstawiwszy do koła, czatuje;
 A ukryty na wabiu, glos nasz naśladuje,
 Do zguby wola. *Tetmajer.*

4. *Palma*. *Cocos nucifera*. Palme. XXI.

a) Gaudenty gromi, Gaudenty zwycięża. *Krasicki.*
 b) Ten jest wybranym, ten palmy jest godnym.
K. Ź.

5. *Pałka*. *Typha latifolia*. Rohrkolbe.

a) Strach teraz prawdę mówić, poeto ubogi,
 Nie wiesz co są nahajki, pięści i batogi?
Naruszewicz.
 b) A teraz zabierz z sobą twe złości i błędy,
 Skąd wszedłeś i jak wszedłeś, idź tam i tamtędy.
Mickiewicz.

6. *Paproć*. *Aspidium filix*. Farrenkraut. XXIV.7. *Paprotnik*. *Acrostichum*.8. *Paprotnica*.

Tój czekam omamiony, tój samotny płacze,
 Która mi była siostrą na wygnaniu ziemi;
 Myśląc, że kiedyś duszy oczyma zobaczę
 Tę, co w duszę oczyma patrzy anielskiemi.
Słowacki.

9. *Parlist*, *Orchis bifolia*, patrz *Storczyk*.

10. *Parzydło*. Spiraea. Spierstaude. XII.
Kto się na gorącym sparzył, ten na zimne dmucha.
(Przyst.)
11. *Pasternak*. Pastinaca sativa. Pastinaś. V.
a) Goly jak pasternak. (Przyst.)
b) Po raz pierwszy kukuleczka zakukała w borku,
A ja biedny nieboraczek nie mam grosza w worku.
St. z Dzikowa.
12. *Pelargonja*. Pelargonium. Pelargonium. XVI.
Gdy się podoba, przez różne zalety
Przybiorę łatwo gust każdej kobiety.
(Z opery.)
13. *Pełnik*. Trollius europaeus. Goldrose. XIII.
Cheesz naprzykład sercem całym
Kochać mnie czystym zapalem?
(Z opery.)
14. *Peonia (Bukiel)*. Paeonia officinalis. Päonie. XIII.
Na cóż po nich wyciągamy
Stałości w kochaniu tyle?
Dość, gdy im się podobamy
Choćby tylko jedną chwilę.
(Z opery.)
15. *Perka*. Solanum tuberosum. Kartoffel. V.
a) Knaster holenderski, z perek przepalanka,
Kto to lubi, tego nie chce za kochanka.
(Krakowiak.)
b) Pasą wieprze kartoflami.

- c) Jedzie Iwan z sucharami,
 Jedzie Krzysztof z kartoflami;
 Władys stoi, wąsy stroi,
 I nieczego się nie boi. (Mazur).
16. *Perz*. *Triticum repens*. Quecken. III.
 a) Za drzwi tego natręta. Odyniec.
 b) Nie pójdziesz mi tu ztąd! (Z opery.)
17. *Pępawa*. *Crepis*. Pippau. XIX.
18. *Pępownik*. *Hydrocotyle*. Waffernabel. V.
 Porzucę nad pismami myśli kłopotliwe,
 A serce niech mi tylko zostanie dotkliwe.
 Karpínski.
19. *Pięćperst*. *Potentilla*. Zingerkraut. XII.
 Mamy każdy po pięć palców,
 Bijma dobrze tych zuchwalców. (Krak.)
20. *Pięciornik*, patrz *Pięćperst*.
21. *Pieniążek*. *Lysimachia numularia*. Pfennigkraut. V.
 a) Sława dźwięk próżny, bogactwa istotą;
 Laur tylko zdoła, uszczęśliwia złoto.
 Naruszewicz.
 b) U mnie wszystko w pieniądzech, i gdy patrzę na nie,
 I za dobrą mi suknią i za obiad stanie. Tenże.
 c) To rozum, to nauka, w tém się wszystko mieści,
 Szóstak groszy dwanaście, a złoty trzydzieści.
 Krasicki.

- d) Znał się na szelagach —
 Pan Michał, nim dał szeląg, pierwój się zatrzymał,
 Obejrzał go dwa razy, a chociaż się zżymał,
 Choć już rękę wyciągnął, nazad w kieszeń scho-
 wał;
 Został szeląg z drugiemu — w grosz się pora-
 chował;
 Przyszło więcój, woreczek coraz się dał spory,
 Aż nakoniec z woreczka zrobiły się wory.
Tenże.

- e) Podłość umysł osiadła, zysk niekzemny żądze —
 Fraszka Bóg, król, ojczyzna, — byleś miał pie-
 niądze.

22. *Pieprz.* Piper. Pfeffer. II.

- a) Uznaję twój dowcip.
 b) Fortunniejszy był język — bo ten i dziś miły;
 Tak zawždy trwalszy owoc dowcipu niż sily.

Kochanowski.

23. *Pieprz turecki.* Capsicum annum. Spanischer
 Pfeffer. V.

- Ja pozorem miłości i ku jój potrzebie,
 Największą z ofiar zniósłem, uniżając siebie.

Kropiński.

24. *Pieprzyca.* Lepidium. Kreffe. XV.

- a) Żartobliwy z ciebie człowiek.
 b) Jój żart każdy był trafny, a gdy co kazała,
 Zawždy wielką powolność po każdym poznała.

Kochanowski.

25. *Pierwiosnek*, patrz *Kluczyk*.
26. *Pietruszka*. *Selinum orcoselinum*. *Peterfilie*. V.
Jaka mać, taka nać. (Przysł.)
27. *Pietruszka dzika*. *Atamanta orcoselinum*. *Ep-*
pić. V.
Próżno mnie zwodzisz tą nadzieją płochą,
Ja ci będę pasierbem, ty dla mnie macochą.
Woroniec.
28. *Pigwa*. *Pyrus cydonica*. *Quitte*. XII.
a) Gdy się zdarzy, że zamarzy
I piękności przyzna dań;
Kto mu szczerze za złe bierze,
Niechaj kamień rzuci nań.
b) Daruj, że wdzięki twe sławię.
29. *Piołun*. *Artemisia absinthium*. *Wermuth*. XIX.
a) Targa swój wianeczek w rzewnych łzach dziew-
czyzna,
Że jej kochaneczek jedzie do Lublina.
(*Krakowiak*.)
b) Tu spilem słodycz z czary żywota,
Sam piołun został na spodzie;
Tu mi nadziei gwiazdeczka złota
Błysła i zgasła przy wschodzie. *Odyniec*.
c) Gdybym wiedziała lica łabędzie,
Że was mąż stary całować będzie:

Poszłabym zaraz w puste doliny,
 Wszystkie piołunu zniosła krzewiny,
 I z tych piołunów sokbym zrobiła,
 I nim co ranek twarz sobie myła,
 Aby starcowi sztuką zwodniczą
 Każdy całunek zatruć goryczą. *Gaszyński.*

d) Zanucę piosnkę, spojrzę raz jeszcze,
 Przypomnę chwile łaskawsze;
 Bo ach! przeczucie mówi mi wieszczę,
 Że te już znikły na zawsze. *Odyniec.*

e) Nieszczęsny... kto gorzki stan twój opowie!
Niemcewicz.

f) Pókiż ma trapić ziemię ten ród płaczorody...
 Ach niebogo! I tyś się ze mną rozplakała,
 Choćem ci ni części z tego powiedział.

Woronicz.

g) Młodzieńcy duchem i ciałem,
 Spełnijcie kielich goryczy!
 Tak gorzko na świecie całym. *Wasilewski.*

30. *Pióro wodne*, patrz *Wodne pióro*.

31. *Piszczątka*, patrz *Świnia wesz*.

32. *Piwonia pachnąca*. *Tanacetum balsamita*. Wohl-
 riechendes Rheinfarrn. XIX.

a) Precz z moich oczu! posłucham od razu.
 Precz z mego serca! i serce posłucha.
 Precz z moich myśli! ach tego rozkazu
 Moja i twoja pamięć nie usłucha. *Mickiewicz.*

- b) Gardzisz mną, ale mnie nie zapomnisz.
33. *Piżmowe ziele*. *Adoxa moschatellina*. *Moschus=*
fraut. VIII.
Smutne to dzisiaj w narodzie zmiany!
Rycerską twarzą Nice się brzydzi;
A dla niej Kleant wódkami zlany,
I z męstwa razem i z wąsów szydzi. *Kniaźnin*.
34. *Piżmowiec*, patrz *Piżmowe ziele*.
35. *Plesznik*, *Plantago Psyllium*, patrz *Babka*.
36. *Płochowiec*. *Nerium Oleander*. *Oleander*. V.
a) Tam już swoje proporce rozpościera gaszek,
I już się tu napatrzysz rozmaitych fraszek. *Klonowicz*.
b) Mówią ludzie, że ja plocha,
Że się czterech we mnie kocha;
Lepiej czterech niż jednego —
Ja nie widzę nic w tém zlego. (*Mazur*.)
37. *Płodzien*, patrz *Mikołajek*.
38. *Płodzieniec*, patrz *Krowia rez*.
39. *Płodziszek*. *Allium ampeloprasum*. *Łaucz*. VI.
Wiary ściśle dochowaj w miłości zadatek,
A zostawszy żon wzorem, zostań także matek. C.
40. *Płomińczyk*, patrz *Cegietka*.
41. *Płoskunka*, patrz *Konopie*.

42. *Płucnik*. *Parmelia pulmonacea*. *Lungenmoos*. XXIV.
 Bo mi ojciec mawiał: Synu,
 Nie chęlp się z dobrego czynu. *Jachowicz*.
43. *Pluskwa*. *Corispermum*.
44. *Pluskiewnik*. *Careopsis*.
 Jak pluskwa w nocy. *(Przyst.)*
45. *Płytek*. *Isnardia*. IV.
 Trudno ciebie podchwycić.
46. *Pływacz*. *Utricularia*. *Wasserschlauch*. II.
 Płynąc oboje w różnej życia łodzi
 Po wód krążymy obiegu;
 Lecz nam ni burza w żegludze zaszkodzi,
 Ani wirowej złąknem się powodzi. *Jaszowski*.
47. *Podkolan*, patrz *Storczyk*.
48. *Podlepszyca*. *Galium spurium*. *Labfrant*. IV.
 Chciałbym interes popierać.
49. *Podszewnica*. *Epidendrum*. *Banille*. XX.
 Tyś lisami podszyty.
50. *Podbiał*. *Tussilago*. *Hustlattig*. XIX.
 Sumienie słodzi ciężką ich niedolę.
 Próżno wróg woła: zdajcie się na wolę —
 Łaska was czeka, lub srogie karanie.
Niemcewicz,

51. *Podróżnik*. Cichorium intybus. Wegwart. XIX.

- a) Dalej za słońcem, gdzie jasną głowę
W zachodnie pogrąża piany;
Tymczasem słońce bywaj mi zdrowe,
Bywaj zdrów kraju kochany. *Mickiewicz.*
- b) O jak szczęśliwy, kto w tém ustroniu
Dłuższe wieść będzie godziny!
Lecz ja, niestety!... dalej mój koniu,
Bądź zdrowa Nimfo doliny!... *Odyniec.*
- c) Świat się przedemną czarnym kirem mroczy,
Nieszczęsny pójdę gdzie poniosą oczy;
Słodkie już znikły nadzieje!
Nie ich powrócić nie może.
Mniejsza, gdzie kości me złożę. *Niemcewicz.*

52. *Podagrycznik*. Aegopodium podagraria. Sidt-
fraut. V.

- a) Prawda, mówią, mieszka w winie —
Dobierajmy więc dna flaszy,
Niech czas w zabawie uplynie,
Wesołość smutki odstraszy.
(*Z Mrówki Pozn.*)
- b) Alboż w mych ręku naczynie zabójcze?
Wino weseli, pij wielebny ojeze! *Krasicki.*
- c) Nie dbałem nigdy o złoto,
Alem tylko prosił o to:
Aby kufel stał przedemną,
A przyjaciel pijał ze mną;

Aby czasem robotnicy
 Pieczę mieli o winnicy.
 To wszystko moje staranie,
 To skarb, złoto i zebranie;
 Ani dbam o kasztelana,
 Trzymając się mocno dzbana. *Kochanowski.*

d) A tyś we mnie oczy wlepił,
 Chcąc, ażebym wina nie pił? *Naruszewicz.*

e) Odlóż kilka tysięcy,
 Na wina trochę więcej. *Kniaźnin.*

f) Hejże, dalej do wina!
 Niechaj chłopiec podczaszy
 Zadzwoń nam kielichem,
 Zagra muzyką flaszy. *Korsak.*

g) Hej węgrzyna! lój węgrzyna,
 Bodajto węgrzyn stary!
 Oto od pierwszej czary
 Krew we mnie grać poczyna. *Tenże.*

53. *Pokrzyk.* Atropa belladonna, Wolfstirsche. V.

a) Kto ma grzechy niezliczone,
 Chcąc uniknąć piekiel gromu,
 Niech tylko pojmie złą żonę,
 A będzie miał piekło w domu. *Żółkowski.*

b) Żona jak piekielne licho
 Rządzi, krzyczy, hałasuje. *(z opery.)*

54. *Pokrzywa*, *Urtica*, *Nessel*. XXI.
 a) Zemsta żarzy ich oblicze. *Niemcewicz*.
 b) Niezém umrzéc, byle wroga
 Krew wytoczyć, przedrzéc serce;
 Ta w rycerzach wrzała chęć. *Fredro*.
55. *Pomarańcza*, *Citrus aurantium*, *Pomeranze*. XVIII.
 Najkochańsza, na twe słodkie imię
 Serce mi znacznie kwitnie i lecie i zimie.
Simorowicz.
56. *Pomrowie*, patrz *Świnia wesz ogrodowa*.
57. *Popielica*, *Cineraria palustris*. *Afchenblume*. XIX.
 a) Kłęczął pomiędzy wiernymi
 Pielgrzym w pokutnym ubiorze. *Odyniec*.
 b) O! wielka grzesznych nadziejo! w pokucie,
 Naucz mnie plakać największą grzesznicę,
 Zaprowadź do téj żywych wód krynice,
 Skądęś czerpała zdrowie wieczne duszy;
 Żal twój niech w popiół serce moje skruszy.
Druzbicka.
58. *Porost islandzki*, *Lichen islandicum*. *Isländi-*
sches Moos. XXIV.
 Prawda gorzką jest potrawą.
59. *Porostnica*, *Marchantia*. *Marchantie*. XXIV.
 O ziemio! kiedyż otrząsniesz mehy stare!
 A człowiek kiedyż znów będzie aniołem?
 I z pełném sercem i pogodném czołem
 Niebu za szczęście zapali ofiarę? *Wasilewski*.

60. *Pory.* Allium porrum. Winterlauch. VI.
 Panicz zwiedził obce kraje,
 Cudze chwali, swoje laje. (Z opery.)
61. *Porzeczki.* Ribes rubrum. Johannisbeere. V.
 I znów w téj chwili, acz równie niewinna
 Pierwszą słodząc surowość, łaskę czyni inną;
 Ani przez to zdradliwych sidel nie natęża,
 Lecz raz skromność, drugi raz miłość ją zwy-
 cięża. Szymanowski.
62. *Posypek,* Ambrosia artemisis, patrz *Boży byt.*
63. *Potocznik,* patrz *Marek.*
64. *Potulia.* Valentia.
 Znajdziesz u mnie przytulęk.
65. *Powój niebieski.* Convolvulus tricolor. Winde. V.
 a) Pewna jéjmość mówiła z urazą nie letką,
 Żem ją jednego razu nazywał kokietką.
 Naruszewicz.
 b) Ostrzy wąsik, uczy się mrugać na uczynne
 Panie młode — czasem się kusi o niewinne.
 Klonowicz.
66. *Powój motyli.* Clematis. Waldrebe. XIII.
 Dni nasze jak dni motylka —
 Życiem wschód, a śmierć południe;
 Lepsza w Kwietniu jedna chwilka,
 Niż w jesieni całe Grudnie, Mickiewicz.

67. *Powój polny*. *Convolvulus arvensis*. Feldwinde. V.
 Mam ja własną chatę, mam ja zagon żyzny,
 Żwawy ze mnie chłopak, bronilem ojezyny;
 Dana, dana, dana, różyczko kochana,
 Będę ciebie kochał od rana do rana.
Wasilewski.
68. *Powój wonny*, *Lonicera*, patrz *Powietrzne ziele*.
69. *Poziomki*. *Fragaria vesca*. Erdbeere. XII.
 Jesteś piękną, bądź skromną, bo te dwie zalety
 Obrazem nieba czynią na ziemi kobiety. C.
70. *Proso*. *Milium*. Hirse. III.
 Uciekła mi przepióreczka w proso i t. d.
(Śpiew gminny.)
71. *Proso wodne*. *Aira aquatica*. Sumpshirse. III.
 Siałem proso na zagonie, nie mogłem go żąć;
 Polubiłem mile dziewczę, nie mogłem go wziąć..
 Proso zeszło, ale zimny wnet je pokrył grad,
 I miłości ku dziewczęciu zły zepsował świat.
(Pieśń litewska.)
72. *Prosownica*. *Milium*. Blutgras. III.
 Nie masz nic męzkiego w nim, lecz jako szkort
 płaski;
 Migi, mrugi i mizgi na zadatek łaski.
Klonowicz.
73. *Przelot*, patrz *Solnik*.

74. *Przenęt*, patrz *Żyr*.
75. *Przerwan*, patrz *Przetacznik*.
76. *Przerwipęp*, patrz *Przewiercień*.
77. *Prześlągwa*, patrz *Wilcze tyko*.
78. *Przestęp*. Bryonia alba. Zaunrübe. XX.
 a) Zgrzeszyłaś.
 b) Pięknaś, bogata, a w cnoty uboga,
 Wabisz oczyma, wolna do cię droga.
Drużbacka.
79. *Prześlina*, patrz *Dziewięć sił*.
80. *Przetarnik*, patrz *Przetacznik*.
81. *Przestrzelon*, patrz *Przewiercień*.
82. *Przęstka*, patrz *Koński ogon*.
83. *Przewiercień*. Lonicera caprifolium. Geißblatt. V.
 a) Tyś roztrzepany.
 b) Myśl lekka jako sieci pajęcze,
 W człowieka piersi serce zajęcze,
 To życia czysta ironia.
Wasilewski.
84. *Przyszczenica*. Clematis flammula. Waldrebe.
 XIII.
 Caluje rękę, wzdycha, mówkę sobie stroi,
 Ani się ludzi wstydzi, ni się Boga boi.
Klonowicz.

85. *Przylaszczka*. *Viola hirta*. *Waldevilchen*. V.
 Słońce zbyt dogrzewa,
 Pójdźmy spocząć pod cień drzewa. *Odyniec*.
86. *Przymiot*, patrz *Starzec*.
87. *Przymiotnik*, patrz *Stare ziele*.
88. *Przywrotnik*. *Alchemilla vulgaris*. *Löwenfuß*. IV.
 O wiosno, póki będę cię prosił,
 Wróć mi urodzaj kochany! *Karpiński*.
89. *Przetacznik*. *Veronica*. *Ehrenpreis*. II.
 Z nóg do głowy przetakiem zwać się może snadnie,
 Wszystko przezeń, byś całe morze wlał, przepadnie.
 Rzecz to jakaś nieznośna, być zawsze sekretnym;
 Często człek najwierniejszy nie bywa dyskretnym.
Naruszewicz.
90. *Przytulia*. *Galium verum*. *Sabkraut*. IV.
 Uważ sobie to, zawczasu ulóż w głowie
 I poradź matuli,
 Bo jak pójdziem do Warszawy na ulany,
 I któż cię przytuli? *(Krakowiak.)*
91. *Psia trawa*. *Dactylis*. *Knaulgras*. III.
 Lecz, że cię równo ze mną kocha, jeśli powie:
 Nie wierz — ja kocham więcej. *Szymonowicz*.
92. *Psi bluj*, *Dactylis glomerata*, patrz *Psia trawa*.

93. *Psianka*. Solanum. Nachtschatten. V.
 a) Niewdzięczny wiarołomeo, zatrzymuj twe słowa,
 Z ust twych nic wyjść nie może, chyba zdrada
 nowa. *Kropiński.*
 b) Zdradliwy kłamco, cóż zawisać zawzięta,
 Cóż twe pomogły układy? *Niemcewicz.*
 c) Ów chudy pochlebniczek, dla marnego zysku,
 By co złapał, lub lizał na cudzym półmisku,
 Gotów swoje i cudze wyjawić sekrety,
 Szarpiać sławę za talar i łokieć sajety. *Narusz.*
94. *Psijęzyk*. Cynoglossum. Hundezunge. V.
 O biedny chłopie! heroizm — śmierć taka
 Jest psu zasługą, człowiekowi grzechem;
 Jak cię nagrodzą? pan powie z uśmiechem:
 Żeś był do zgonu wierny — jak sobaka.
Mickiewicz.
95. *Pszczelnik*, patrz *Smoczagłówka*.
96. *Pszenica*. Triticum. Weizen. III.
 O najmiłszy czasie żniwa!
 Wieńczysz prace gospodarzy —
 Któraż pora tak szczęśliwa,
 Jak ta, co nas chlebem darzy!
 Szczęśliwy, co wiejskie prace
 Ceniąc nad pyszne palace,
 Obok kochanej rodziny
 Wesóło trawi godziny;
 W spokojnej swojej zaciszy
 O złych ludziach ani słyszy. (*z opery.*)

97. *Psia mięta*, patrz *Kurzy ślep.*
98. *Ptasie oko.* *Myosotis arvensis.* Wildes Berggift-
meinnicht. V.
Kiedykolwiek śmiem tylko rzucić na nie oczy,
Pomieszanie czuje nowe;
Serce drzy, oko się mroczy,
I bojaźń zawraca głowę. *Węgierski.*
99. *Ptasia wiśnia.* *Prunus avium.* Bogelfirsche. XII.
Na lekkich skrzydłach moje uzalania
Ponieś zefirku do kochanki ucha;
A jeśli zakłęb tkliwych nie wysłucha,
Mego nie wspomnij imienia. *Tenże.*
100. *Pychawiec*, patrz *Bociani nos.*
101. *Pyleniec.* *Alyssum incanum.* Steinfraut. XV.
Cierpieć z nim miło, to dobrych slug enoty.
Drużbacka.
102. *Pysk koci*, patrz *Koci pysk.*

R.

1. *Ramienica.* Chara. Armleuchter. XXI.
Wtenczas mnie możesz ścisnąć do woli,
Ile ci tylko serce dozwoli;
Ale całując nie ugryź w lica,
Bo matka powie, żem swawolnica. *Gaszyński.*

2. *Rapunkuł dziki*. *Phyteuma*. *Rapwurz*. V.
Bądź łagodniejszym.
3. *Rączki*, patrz *Storczyk*.
4. *Rącznik*. *Ricinus communis*.
Wyciągam ręce ku tobie,
Nie zostaw mnie w żalobie. *
5. *Rdest*. *Polygonum*. *Knöterich*. VIII.
a) Na złe tłumaczysz moje słowa.
b) I wąż i pszczółka, Jedne są ziółka,
Równi zdobyczą, Różnią się składem;
W pszczółce słodyczą, W wężu są jadem.
Krasicki.
6. *Rdest węzownik*. *Polygonum amphibium*. *Sumpfknöterich*. VIII.
Wianek drzącemi weźmiesz rękoma,
Jak wąż ci czoło okręci. *Słowacki*.
7. *Rdestnica*. *Potamogeton*. *Samkraut*. IV.
Nie rozumiałeś mnie.
8. *Rez*, patrz *Krowia rez*.
9. *Rezeda*. *Reseda odorata*. *Resede*. XI.
Ach w tej drogie bóstwo cieni,
Wierność, czułość się zieleni;
Nowy sercu wschodzi kwiat.
Bo społeczenie przyjaciela,
Wszystkie troski nam podziela,
Nowy szczęścia rodzi świat. *Helena Kretowicz*.

10. *Rezeda żółta*, patrz *Żółtofarbownik*.
11. *Rogatek*. *Ceratophyllum*. *Hornkraut*. XXI.
12. *Rogowe ziele*. *Cerastium*. *Ackerhornkraut*. X.
 Jako ta pierś dzika
 Przed miłości spojrzaniem
 Równie się zamyka,
 Jak się zamkła przed złotem
 I swém uwiecznieniem. *Szabrański.*
13. *Rogózie*. *Juncus maximus*. *Reich-Binse*. III.
 O! szczęśliwy, kto z powodzi
 Uniósł w szybkiej życia łodzi
 Choć jedną lę czulej duszy. *Jelowicki.*
14. *Rojnik*, patrz *Skoczek*.
15. *Rojownik*, patrz *Melissa*.
16. *Rokicina*, *Salix arenaria*, patrz *Wierzba*.
17. *Rolnica*. *Sherardia*. *Scherardie*. IV.
 Franulo moja, pusta twoja rola;
 Trzebaby ją pięknie zorać,
 Pięknie zasiać, przybronować,
 Byś pożytek miała
 I mnie dziękowała. *(Śpiew gm.)*
18. *Roman*, patrz *Sosienka*.
19. *Romanek*, patrz *Mlecz trujący*.

20. *Rosiczka*. *Drosera rotundifolia*. *Sonnenhau*. V.

a) Deszczyk majowy i lzy panny młodej
Nie długo trwale. (Przysłowie.)

b) Wieczorem kiedy rozbieram twe słowa,
I wszystkie sobie dziwnie tłumaczę:
Jam tak szczęśliwy, choć rzewnie płaczę.

Mickiewicz.

21. *Róża*. *Rosa*. *Rose*. XII.

a) Miło na téj ziemi spajać róże w wianki,
I kwiatami swemi uwieńczać kochanki. *

b) Siedzi, siedzi, uśmiecha się,
Jako róża rozkwita się. (Śpiew gm.)

c) Widziałem — młodziotka róża
Tak powonnie westchnęła,
Tak dziewiczo splonęła,
U cyprysu podnoża.
Miłość twa, róża raję,
Przyszła kwieć niedolę. *Chodźko.*

d) Widziałem ja dziewice niebieskiej urody:
Tych purpurową różą zakwitnęły lica,
Téj białość liliowa oblała jagody,
Tych słońca błyskawicą przetyliska źrenica.
Korsak.

e) Różę, miłości kwiatek poświęcony,
Z winnemi kojarzymy grony.
Róży kwiat wdzięczny włożywszy na skronie,
Żartujmy przy słodkiem gronie;
Róże ogrodów wielowładne panie,
Miłość wiosny i staranie. *Naruszewicz.*

- f) Róża jest piękna, gdy się rozwija,
 Ale piękniejsze są usta twoje;
 Powiedzże temu, który ci sprzyja:
 »Te oczy, usta, wszystko jest twoje.«

Gaszyński.

- g) Patrz, jak razem wychodzą z spólnej matki łona
 Róża i narcys; — jedno tam ich rzeźwią chłody,
 Jedna ich rosa poi, jedna karmi ziemia;
 Toż słońce im przyświeca, taż ich noc zaciemia;
 Ten, za ledwo rozwinię zawój śnieżnej bieli,
 Zaraz dumny swym kształtem czołem w górę strzeli;
 Ta skromniejsza w drzew cieni swe rozwija krasy,
 Każdy z nas ją w najdalsze rad zachować czasy.
 Wdzięczna ona dla woni i piękna na wieniec:
 Tą różą jest dziewica, narcysem młodzieniec.

Korsak.

- h) Lecz gdybym zgadła lica labędzie,
 Że was młodzieniec całować będzie:
 Poszłabym zaraz z wzgórze na wzgórze,
 Wszystkie woniące zebrała róże,
 I z tych róż wonnych sokbym zrobiła
 I nim co ranek twarz sobie myła:
 By młodzieńcowi sztuką zwodniczą,
 Każdy całunek oblać słodyczą.

Gaszyński.

- i) Jakiż to żar pali różę zaplonioną?
 Kwiat błednie na ziemi, woń w powietrzu kona;
 To czucie młodzieńca z duszą rozognioną,
 Świat cały przyciska do swojego łona. J. B.

k) Znasz różę, co piersią rozkwita do słońca,
Westchnieniem poranka zbudzona;
Jak ona, tak zawsze bądź świeża, kwitnąca,
Lecz nie rań, nie więdnij jak ona.

Wasilewski.

22. *Różany pączek.*

a) Raz się pączek, raz rozwinie,
Gdy go wiosna wita;
I w życiu tylko dziewczynie
Raz szczęście zakwita.

Szabrański.

b) Ciesz się młody pączku życia,
Samo szczęście chwytasz w kolo;
Każda chwila do użycia,
Póki wiosna kwieci czoło.

J. B.

23. *Rozchodnik. Sedum acre. Mauerpfeffer. X.*

Mówilem już acanu,
Że ludziom jego stanu
Za wysokie me progi.

Odyniec.

24. *Rozmaryn. Rosmarinus. Rożmarin. II.*

a) Tęskno mi, smutno, przykro i ciemno,
Płaczę, i myślę, żeś ty nie ze mną.

Mickiewicz.

b) Tam nieszczęśliwa kochanka,
We łzach pędząc dni niezdolne,
Od wieczora do poranka
Rozwodzi skargi miłosne.

Niemcewicz.

25. *Rozmarynek*. *Andromeda*. *Andromede*. X.

Widzisz jad w sercu? — to lza ta sama,
 Którąś ty w serce nalala;
 Widzisz, zagasł dziecka rumieniec,
 Gdzieś ty oddechem przebiegła;
 Nie laur na głowie — lecz z ognia wieniec
 Tyś skrami oczu zażęgła. *Słowacki.*

26. *Rozsiad*, patrz *Ziemowit*.

27. *Rumian*. *Anthemis*. *Sundstämille*. XIX.

Tak, gdy chłopców jest za wiele,
 Którzy chcą się srożyć;
 Wolno nam wybierać śmiecie,
 Wolno się podrożyć. *(Krakowiak.)*

28. *Rumian włoski*. *Anthemis nobilis*. *Römische Kamille*. XIX.

Chłopcy drodzy będą wszędzie,
 Wy będziecie tanie. *(Krak.)*

29. *Rumianek*. *Matricaria camomilla*. *Mutterkraut*.
(Kamille.) XIX.

Serca nasze kochające
 Każdy z was zastanie;
 Choćby były was tysiące,
 My będziemy tanie. *(Krak.)*

30. *Ruta*. *Ruta graveolens*. *Raute*. X.

a) Dawniej bez serca, dziś bez rozumu,
 O biedna Lauro! nim zginę:

Dla ciebie z głuchych pamiątek tłumu
Wianek Orfelii uwinę. *Słowacki.*

b) Oto blawatki, ruta i słoma,
Oto są kwiatki pamięci. *Tenże.*

31. *Rutka.* Thalictrum. Biesenraute. XIII.

a) Przestrzegam cię.

b) Ach! ty nie wiesz przyszłej doli,
Jak to letnie skwary pieką;
Jak wre uczucie, serce boli,
Jak myśl wzlatuje daleko. *J. B.*

32. *Rutewka.* Galega. Geistraute. XVII.

Dzięki za przestrozę.

33. *Rybotruj.* Menispermum. Mondsame. XXII.

a) Nie wierz mu, on cię zwiedzie.

b) Tyś jak złota rybka, co goni za wędką.
Wasilewski.

34. *Ryż.* Oryza. Reis. VI.

O smutna w dniu i życiu południowa chwilo!
Gdy uczucia jak kwiaty ku ziemi się schyłą.

Odyniec.

35. *Rydz.* Agaricus deliciosus. Blätterpilz. XXIV.

Lepszy rydz, jak nic. *(Przysłowie.)*

36. *Rzęsa.* Lemna. Entenflot. II.

Ukaż swe oczy

Gwiazdom równe, które prędko krąg nieba toczy.
Kochanowski.

37. *Rzepa*. Brassica rapa. Rübe. XV.
Rzepę mi na polu zapali. (Przysł.)
38. *Rzepak*. Brassica napus.
39. *Rzepik*. *Rzepnik*.
40. *Rzép*. Raphanus sativus. Rips. XV.
a) U mnie post, nie zabawa.
b) W samotnej mieszkał gospodzie,
Przez dni i nocy czterdzieście
Poszcząc o chlebie i wodzie. *Odyniec*.
c) Skromnie teraz zaczyna odprawiać zapusty.
Węgierski.
41. *Rzeżucha górna*. Cardamine pratensis. Biesen-
kresse. XV.
Tak znaleźmy nawzajem czucia wspólnej duszy:
Co jedno pomyśli, to już drugie zgadło,
Spojrzawszy tylko na twarzy zwierciadło.
Mickiewicz,
42. *Rzeżucha ogrodowa*, patrz *Pieprzyca*.
43. *Rzeżucha wodna*. Sisymbrium aquaticum. Sumpfs-
raute. XV.
Smutek i wesele
Gorzkie są bez podziału.
Ja wasz smutek dzielę. *Odyniec*.

44. *Rzeżucha zimowa*. *Erysimum barbarea*. Sederich.

XV.

O bracia moi! o przyjaciele!
 A wyż młodości złotą koronę,
 A wyż dni waszych pączki zielone
 Zagrzebać dacie w popiele? *Jełowicki.*

45. *Rzodkiew*. *Raphanus*. Rettig. XV.

Dobry, ale prostak.

46. *Rzniączka*. *Carex*. Ried. III.

..... Pójdęż teraz trwożyć,
 I na kochanka larwę potępieńca włożyć?
 Po co? czego chcę od niej?... o zazdrości podła!
 Czyli mnie słówkiem dwuznaczném podwiodła?
Mickiewicz.

S. Ś.

1. *Sadziec*, patrz *Upatrek*.
2. *Salata*. *Lactuca sativa*. Salat. XV.
 Łagodne są twoje słowa.
3. *Salatka*. *Valeriana locusta*. Ehrenpreis. II.
 Lubię cię słuchać.
4. *Salata świnia*. *Hyoseris*.

- a) A jeśli słowo rzeczesz, jeszczeć i nałają.
Kochanowski.
- b) Pleciesz.

5. *Samit*, patrz *Amarant*.
 6. *Sawina*. Juniperus Sabina. Wachholder (stinkender).

XXII.

Tylko na nią cisnę okiem,
 Ha! okiem! okiem jadowitej żmije,
 Całe piekło z mych piersi przywołam do oka;
 Niech będzie ślepa, martwa jak opoka,
 Na wskroś okiem przebiję. *Mickiewicz.*

7. *Selera*. Apium dulce. Sellerie. V.
 Tyś nie chwał.

8. *Serca skrycie*. Momordica balsamina. Liebesäpfel.
 XXI.

A dla mojej lubej, którą kocham skrycie,
 Dalbym wszystko co jest mojem, dalbym nawet
 życie. (*Krakowiak.*)

9. *Serdecznik*. Leonurus cardiaca. Löwenschwanz. XIV.
 Kto nie ma serca, bracia, ten próżno się biedzi
 Pisać choć i wiek cały. *Garczyński.*

10. *Sierpik*. Serratula. Scharte. XIX.
 Gdy w czystym polu słoneczko świeci,
 Dzionek przy pracy prędzęj uleci;
 I mnie milęj lata płyną, i godzina za godziną,
 Z moja jedyną. (*Kujawiak.*)

11. *Sierpnica*. Medicago falcata. Gelbe Luzerne. XVII.
 A ja chłopiec urodziwy i Mazur prawdziwy,
 Pilny, wierny, pracowity, i zawsze poezciwy.
 (*Mazur.*)

12. *Siedmiolatka*, patrz *Tatareczka*.
13. *Siedmpalecznik*. Comarum palustre. Siebenfinger-
fraut. XII.
a) Tyś zręczna.
b) A wszystko jój przystało, cokolwiek czyniła.
Kochanowski.
14. *Siodmaczek*. *Trientalis europaea*. Sternblume. VII.
Za tydzień.
15. *Siniło*. *Isatis*. Waid. XV.
Chódź Marylko, chódź, żaluj,
Sinę usta pocaluj. *Chodźko*.
16. *Sit*. *Juncus*. VI.
17. *Sitowina*. *Scirpus*. Binse. III.
18. *Sitowiec*. *Butomus umbellatus*. Blumenbinse. IX.
Kryjesz smutek tajemny.
19. *Skoczek*. *Sempervivum*. Hauswurz. XI.
Nie mów hoc! aż przeskoczysz. (*Przysł.*)
20. *Skrzyp*, patrz *Koszcza*.
21. *Ślaz*. *Malva*. Malve. XVI.
Oddal go od siebie,
I wróć do ciebie. *
22. *Ślazowa róża*. *Alcaea rosea*. Stodłrofe. XVI.
Jój płacz mój nie rozśmiesza i skarga nie nudzi,
Jedna mi pozostała z przyjaciół tak wielu.
Mickiewicz.

23. *Śledzienica*. Chrysosplenium. Milztraut. X.

24. *Śledzionka*. Asplenium. XXIV.

Wszystkie tajniki serea mojego posiada.

Mickiewicz.

25. *Śliwa*. Prunus domestica. Pflaume. XII.

a) Nie gardźcie i wy tém, eo dom ubogi niesie,
Bo jako Chiron, także i ja mieszkam w lesie.
Będzie sér, będzie szoldra, będą wonne śliwy.

Kochanowski.

b) Szczęśliwy, kto poszedł na śliwy,

Niechaj się niezego nie boi;

Choć go sadowy kijem zloi,

Nie zginie.

(*Śpiew gminny.*)

26. *Słomiany kwiat*, patrz *Nieśmiertelnik*.

27. *Słonecznik*. Helianthus annuus. Sonnenblume.
XIX.

a) Słońce! duszo stworzenia! jasne oko świata,
Twój promień dobroczynny gdzie tylko dolata,
Skrzeple twory wdziękami przyodziewa,
I jęczącym w katuszach tehu kropelki wlewa.

Woronicz.

b) Wyniosły.

c) Nie jesteśmy sere ich blisey,
Drwią z nas dumne panie;

Ale kiedy pójdziem wszyscy,

Wy będziecie tanie.

(*Krakowiak.*)

d) Okropna дума, jak srogie tve kary!
I w słońcu nawet znajdziesz przywary.

Naruszewicz.

28. *Śmiałek*. *Aira*. *Schmele*. III.

Śmiało mój luby, nie trać nadziei,
Że znosisz jarzmo ohydnych pęt;
Padłeś ofiarą smutnych kolei,
Żeś nie obludny, żeś nie był kręt.

(Pieśń akad.)

29. *Smocza główka*. *Dracocephalum*. *Drachenkopf*.

XIV.

Zaraz pęknie moc czartowska;
Patrzaj, oto jest kobieta,
Moja żoneczka Twardowska.

Mickiewicz.

30. *Smolnik*, patrz *Kokornak*.

31. *Smółka*. *Lychnis viscaria*. *Waldnelke*. X.

A to wszystko dla dziewczyny
Milo mi było,
Bo się serce jako smola
Do nięj lepilo.

(Mazur.)

32. *Smrodyńie*. *Ribes nigrum*. *Schwarzbeere*. V.

Obmierzły.

33. *Śniedek*. *Ornithogalum*. *Bogelmilch*. V.

Jaki taki wesół, a ja zawsze w smutku,
Niecierpliwie czekam męj miłości skutku.

(Krakowiak.)

34. *Śnieżycza*. Galanthus nivalis. Schneeglöckchen. VI.
 Jak lód zimna stanęła dziewica,
 Śmiertelna bladość okryła jęj lica. *Bętkowski*.
35. *Soczewica*. Ervum lens. Linse. XVII.
 Dobry byt przenoszę nad sławę.
36. *Sokora*, patrz *Topól*.
37. *Solnik*. Anthyllis vulneraria. Bollblume. XVII.
 Witaj gościu pożądany.
38. *Solanka*. Sal sola. Salztraut. V.
 a) Lepszy chleb z solą, kiedy z dobrą wolą,
 (Przystowie.)
 b) Staropolska jest to enota,
 Przed gościem nie zamknąć wrota. (Przyst.)
39. *Sosna*. Pinus silvestris. Kiefer. XXI.
 Nie przesadny, tylko mierny,
 Ale i w przygodach wierny. *
40. *Sosienka*. Euphorbia cyparyssias. Wolfsmilch. XI.
41. *Sosnoweczka*. Hippuris. Tannenwedel. I.
 Skromny nie zna pretensyi.
42. *Sowia strzała*, patrz *Żyleniec*.
43. *Sparceta*. Hedysarum. Süßklee. XVII.
 Bądź ptaka, bądź zająca szukasz po tym boru:
 Gościu, słuchaj męj rady, wstąp mało do dworu.
Kochanowski.

44. *Spinak*. Spinacea. Spinat. XV. *Trębecki II. 65.*
 Spokojny będąc na tém, co stan mierny niesie,
 Stalbym sobie na dole, niech kto inny pnie się.
Karpiński.
45. *Spominka*, patrz *Nieżapominka*.
46. *Sporek*. Spergula. Spart. X.
 Boga wzywaj, ręki przykładaj. (*Przyst.*)
47. *Sporysz mleczny*, patrz *Mlecz trujący*.
 (*Euphorbia peplus.*)
48. *Sporysz*, patrz *Żabie gronka*.
49. *Srebrnik*. Potentilla anserina. Gänsefraut. XII.
 a) Głupi
 Który wyśmiardle babsko bierze dla intraty.
Krasicki.
 b) Nie daj ślicznej monety, nie daj swego potu,
 Nie nabywając w urzędzie pewnego kłopotu.
Klonowicz.
50. *Stare ziele*. Erigeron canadense. Flohfraut. XIX.
 a) Wdzięków starożytnich trocha wzruszyć mnie
 nie zdola,
 Padam do nóg, idź raczej modlić się do kościoła.
 *
- b) Dziewki mi łają bez miary:
 Anakreon, jakżeś stary!
 Spójrzyj chwilę do zwierciadła,
 Już ci czupryna wypadła;

Czoło w bruzdach; — a ja na to:
 Czy mi na głowie kosmato,
 Czy ja łysy, nie dbam wiele;
 To wam tylko powiem śmieie:
 Że mię tężej miłość płała,
 Im śmierć bliżej dybie z kąta. *Naruszewicz.*

51. *Starzec*. Senecio Kreuzkraut. XIX.

a) A tobą panienki gardzą, iżeś brzydki, stary,
 Mają ciebie za baj bardzo. (*Krakowiak.*)

b) Jak chwast w zimie, pan młody. *Odyniec.*

52. *Stokłosa*. Bromus. Drespe. III.

Bodaj zboże plonowało,
 Po sto korecy z mendla dało;
 Plon niesiemy, plon,
 W jegomości dom. (*Śpiew gm.*)

53. *Stokroć*. Bellis perennis. Tausendschön. XIX.

Nie żądam ja takiéj, coby krocic miała,
 Tylko, ażeby mnie nad życie kochała. (*Krak.*)

54. *Stokroć wielka*, patrz *Śłotokwiat*.

55. *Stonogowiec*, patrz *Śledzionka*.

56. *Stopa gęsia*, patrz *Gęsia stopa*.

57. *Stopa kurza*, patrz *Kurza stopa*.

58. *Stopa wilcza*, patrz *Wilcza stopa*.

59. *Stopa wronia*, patrz *Wronia stopa*.

60. *Storczyk*. *Orehis*. *Knabenfraut*. XX.
61. *Storczysek*. *Chenopodium*. *Wirbeldofte*. XIV.
 Arcydoktorem cię zwać każdy może śmieie,
 Bo ty nietylko umiesz zleczyć niemoc w ciele,
 Ale i na dobrą myśl masz fortelów wiele:
 Wino, lutnią, podwikę: to mi to wesele!
Kochanowski.
62. *Stowrzód*, patrz *Pieniążek*.
63. *Strzępka*, p. *Koński ogon*. *Equisetum arvense*.
64. *Strzępeczka*. *Eq. limosum*.
65. *Strzałka*. *Sagittaria*. *Pfeilfraut*. XXI.
 Pod dziwnym znakiem szwadrony zacieżne,
 Pociski na mnie rzucają potężne,
 Osiadłszy oczy nadobne méj pani —
 Zkąd się co moment czule serce rani.
Naruszewicz.
66. *Świerzbica*, patrz *Dryakiew*.
67. *Świerk*. *Pinus picea*. *Fiichte*. XXI.
 Tobie smutki nie przystoją i cichość ponura,
 Jeszcze kiedyś z lubą swoją staniesz do mazura.
(Śpiew akad.)
68. *Świdwa*, patrz *Dereń*.
69. *Świetnik*. *Euphrasia*. *Augentrost*. XIV.
 Blask ten, psujący i serca i oczy,
 Jest nie tak miły, jako szczęście moje;
 Gdy na nią patrzę, nikną niepokoje.
Olizarowski.

70. *Świętojanki*. *Ribes rubrum*. *Johannisbeere*. V.
 Słoweczko! moja miła —
 Czy jest w ogrodzie altana,
 Gdzieby się schronić przed sypką? *Odyniec*.
71. *Świniomord*, patrz *Gęsia stopa*.
72. *Świnia wesz wodna*. *Cicuta virosa*. *Wütherich*. V.
73. *Świnia wesz ogrodowa*. *Conium maculatum*.
Gartenschierling. V.
 a) Świnia się nigdy podłością nie zmaże — — —
 Nie robiłem nigdy, nie robię, robić nie myślę.
Niemcewicz,
 b) Żyjesz jak nierogacizna.
74. *Świniak*. *Athamanta orcoselinum*. *Hirschwurz*. V.
 Przyjmowali za wdzięczne wieczerzę ubogą,
 Bo tam wszystka cześć była mleko z swinia nogą.
Kochanowski.
75. *Świętojańskie ziele*. *Hypericum*. *Johanniskraut*.
 XVIII.
 Nie zawsze to Świętego Jana, (Przysł.)
76. *Świeca nocna*, patrz *Nocna świeca*.
77. *Szachownica*. *Fritillaria Meleagris*. *Zigerblume*. VI.
 Ta walka czyście może być bez guzów:
 Ktemu wyjeżdżać nie potrzeba w pole,
 Wszystka się sprawa ogląda na stole.
Kochanowski.

78. *Szafran*. *Crocus sativus*. Safran. XIX.
Szafranu nie przetrze, kobiety nie przeprze.
(Przystowie.)
79. *Szakłak*. *Rhamnus*. Wegdorn. V.
Ja ci dopiszę, ufaj mi.
80. *Szalej*. *Hyoseyamus*. Bilsentraut. V.
Jakoby téż rok bez wiosny mieć chcieli,
Którzy chcą, żeby młodzi nie szaleli.
Kochanowski.
81. *Szałwia*. *Salvia officinalis*. Salwei. II.
Mam jój słowo, jój pismo, to mi jest nad życie,
Śmijcie się przyjaciele, ja jestem jak dziecię;
Pieszczę, całuję papier, i cichemi łzami
Skrapiam ostatnie słowa, albo uśmiechami.
Olizarowski.
82. *Szanta*. *Marrubium album*. Andorn. XIV.
Nie gniewajmy się daremnie
Na zmienne kobiet zapaly;
Przebaczajmy, by wzajemnie
I nam także przebaczały. (Z opery.)
83. *Szarańcza*, patrz *Aksamitek*.
84. *Szarłat*, patrz *Amarant*.
85. *Szarota*, patrz *Kocanki*.
86. *Szczaw*. *Rumex*. Ampfer. VI.
On nie kochał, nie jęczał,
Tylko trzosem zabrzączał;
Krewni ciebie przedali na wieki. Mickiewicz.

87. *Szczawik*. Oxalis. Sauerklee. X.
 Tworząc się miłości zniszcz pierwsze wzruszenie,
 Przygas ogień, nim jeszcze zajmie się w płomienie. *Szabrański.*
88. *Szczec*. Dipsacus fullonum. Kardendistel. IV.
 Chodzi świnia po ulicy, ogon krzywo nosi,
 A szewczyko zdjął czapczyso, o szczecinę prosi.
(Śpiew gminny.)
89. *Szczerbak*. Cichorium endivia. Endivien. XIX.
 Pęka szabla, ogień mdleje,
 Gdy się gładka twarz rozśmieję. *
90. *Szczodrzenica*. Cytisus laburnum. Geißklee. XVII.
 Szczodry, jak groch przy drodze. *(Przyst.)*
91. *Szczyr*. Mercurialis annua. Bingelkraut. XXII.
 Klamliwe są twoje słowa.
92. *Szelażek*. Lysimachia numularia. Pfennigkraut. V.
 Podłość umysł osiadła, zysk nikczemny żądze,
 Fraszka Bóg, król, ojczyzna, byleś miał pieniądze.
Naruszewicz.
93. *Szlachtawa*. Conyza. Dürrwurj. XIX.
 a) Jestem szlachcie.
 b) Nie ułdzi mnie żadnym marny blask pozorem;
 To mi szlachcie, co idzie enót chwalebnym torem.
Naruszewicz.

94. *Szydło*. Subularia. Wasserpfriemen. XV.
 Jak szydło w worku, prawda się nie utai.
 (Przystowie.)
95. *Szparag*. Asparagus. Spargel. VI.
 Wprzody zgłębiaj sprawę, a potem osądź.

T.

1. *Tabaka*. Nicotiana. Tabak. V.
 a) Ciemny, jak tabaka w rogu. (Przyst.)
 b) Palmy Knaster, pijmy Bier,
 Es leben hoch die Polaken. (z komedyi.)
2. *Tarczyk*. Clypeola.
 Daremnie mnie prześladujesz.
3. *Tarczyca*. Scutellaria galericulata. Schildkraut. XIV.
 a) Kto się w opiekę poda Panu swemu. (Pieśń.)
 b) Stateczność jego tarcz i puklerz mocny.
 Karpiniński.
4. *Tarń*. Prunus spinosa. Schledorn. XII.
 a) Dana moja dana, cóż mi za przygana?
 Oczy jak tarczki, buzia jak śmietana.
 (Krakowiak.)
 b) Czyż ludzi nie znał? czyż tak rozumiał nieboże,
 Że ciernie inszy owoc, niż tarnki dać może?
 Kochanowski.

5. *Tatarak*. *Acorus calamus*. *Kalmus*. VI.
 Lecz już są wolni! — nieszczęść zapomnieli
 W pośród witania, w pośród uściśnienia
 Swoich rodaków, swoich przyjacieli,
 Swych towarzyszy broni i cierpienia;
 Nie chcą wspominać, co wspólnie cierpieli.
 Widać to tylko w ich znędzniałych licach,
 Zapadłych oczach, przygasłych źrenicach. *
6. *Tatarka*, patrz *Rdest*.
7. *Tatareczka*. *Allium schoenoprasum*. *Schnittlauch*.
 VI.
 Bo kto gnębi niewinność, bohater niewielki,
 On w sercu krwi szlachetnej nie ma i kropelki.
Jachowicz.
8. *Taxus*, patrz *Cis*.
9. *Tereśnia*, patrz *Wiśnia*.
10. *Tłustosz*. *Pinguicula*. *Fettkraut*. II.
 Nie trzeba tłustego polcia smarować.
(Przysłowie.)
11. *Tobołki*. *Thlaspi*. *Zaßhenkraut*. XV.
 Kto chleb nosi, ten się o niego nie prosi.
(Przysłowie.)
12. *Toja*, *Tojeść*, *Tojad*. *Aconitum*. *Eisenhut*. XIII.
 a) Gdyby nie toja i odolan,
 Szłaby zaraza jako pan. *(Przysł.)*

- b) Oczy wciąż zemstą palają,
 Usta zemstę powtarzają. *Bętkowski.*
- c) Precz odemnie, niegodne litości,
 Gniew i zemsta zrówna méj miłości. *Trębecki.*
13. *Tojesc. Lysimachia. Weidertich. V.*
 Alboż to w domu nie macie chleba?
Karpiński.
14. *Tojna. Apocymum.*
 Co raz Bóg przejrzał, to już być musi.
Kochanowski.
15. *Topól. Populus. Pappel. XXII.*
 Prawdę jak świecznik postawił na przodzie,
 Przedewszystkiém, jak miłość ojczyzny w naro-
 dzie.
 Niech prawdą jak piorunem z pleśniałego świata,
 Z ufnością w Bogu przodków śmiecie podmiata;
 A wtedy serce czyste z samolubstwa brudu,
 Chociaż zziębnie dla siebie, zapłonie dla ludu.
Wasilewski.
16. *Topolówka, patrz Ślaz.*
17. *Toruń. Arum dracuncul. Dragon. XIX.*
 Sam sobie drogę ścieląc, nie schylając głowy,
 Szedłem; wszelka przeszkoda była dla mnie mała;
 Szedłem, gdzie mnie chęć dzielna do cnoty wzy-
 wała,
 Szydząc z wszystkich, nie myśląc na słodkie oko-
 wy. *Turowski.*

18. *Traganek*. Astragalus. Tragant. XVII.
 Spelnią się, spelnią życzenia moje.
 Mój ogródeczek łąki twój blisko —
 Przybiegnę kwiaty podlewać moje. *Gaszyński.*
19. *Trawa włoska*, patrz *Myszyber*.
20. *Trawa wstęgowa*. Poa variegata. Bandgras. III.
 W nagrodę, gdy wrócę,
 Twój i mojej żonce,
 Białych i czerwonych
 Wstążek dam tysiące. (*Mazur.*)
21. *Trawa wiechowa*, czyli *Mielec*. Poa aquatica.
 Rispengras.
22. *Trawa miodowa*. Holcus. Honiggras.
23. *Trawa wonna*. Anthoxantum. Ruchgras.
24. *Trawa pospolita*. Poa trivialis. Gemeines Gras. III.
 A ja tobie trawkę zadam,
 Ale też trochę pogadam:
 Boby mi serce skamiało,
 Gdyby z tobą nie gadalo.
 Choć nie więcéj: »szczęść ci Boże!
 Bo bez tego być nie może. (*Śpiew gm.*)
25. *Trawnica*. Zacinella. Strahlenscheide. XXI.
 Wzrosła trawa wzrosła, wzrosła i trawnica,
 A moja dziewica, prześlicznego lica.
 (*Krakowiak.*)

26. *Trędownik*. Scrophularia. Braunwurz. XIV.
O przyczynę, przebóg! nie pytajcie,
Ani mi téj rany odnawiajcie. *Kochanowski.*
27. *Tresklina*, patrz *Wierzba*. Salix fragilis.
28. *Trojaneł*, patrz *Zawilec*.
29. *Trojeść*. Cynanchum vincetoxicum. Hundswürger. V.
a) Nie gniewaj się.
b) Ona się nie rada gniewa,
Choć częste żale miewa;
Odpuścić jest gotowa,
Łaskawa jak królowa. (*Mazur.*)
30. *Trupie główki*. Antirrhinum majus. Seinkraut.
XIV.
W pięknej dolinie, gdzie strumyk płynie,
Tamto ciebie pochowają,
I nad grobem zaśpiewają:
»Tu legł strzelec chwata!« (*Mazur.*)
31. *Trybula*. Scandix. Körbel. V.
Ja się prędzęj dam złamać,
Nim schylić pokora. *Karpiński.*
32. *Trzcina cukrowa*, patrz *Cukrowa trzcina*.
33. *Trzcina kwiatowa*, patrz *Paciorki*.
34. *Trzcina*. Arundo. Roßr. III.
Kwitnie w ogrodzie lilija biała,
Rośnie na stawie trzcina wspaniała;

Fraszki lilia, fraszki trzcina,
 Milsza mi jest dziewczulina,
 Moja jedyna, (Kujawiak.)

35. *Trzewik*. *Cypripedium*. *Frauenschuß*. XX.
 Szczerych kochanków zdrowie! Odyniec.
36. *Trzęsidło*. *Tremella*. *Schwammgallerte*. XXIV.
 Drzysz cały? Tenże.
37. *Trzmiel*. *Evonymus*. *Spindelbaum*. V.
 Nadto moją wolność cenię,
 Nigdy ja się nie ożenię. *
38. *Trzylistnik*. *Saturium*.
 Wszystko potrójne bywa doskonale.
 (Przysłowie.)
39. *Tuberosa*. *Polyanthes tuberosa*. *Tuberoſe*. VI.
 Bądź mi wzajemną.
40. *Tulipan*. *Tulipa*. *Tulpe*. VI.
 a) Do stu djabłów magnaci!
 Kto się wynosi nad braci. Odyniec.
 b) Teraz co tylko wyższe o włos nad mą kosę:
 Albo mnie zetrzeć musi, albo ja się wzniosę.
 Karpiański.
 c) Ród bowiem i pradziady i co nie z nas chodzi,
 Ledwie za własne nasze rozumieć się godzi.
 Żebrowski.

41. *Turek*. Tagetes. Sammtnefte. XIX.
 a) Dumny mocą swego majestatu,
 Wzniósł się nad ludzi i pogroził światu.
Krasicki.
 b) Jeżeli inną kocha dziewczynę,
 Ja mu odpuszczam tę winę;
 Ja mu odpuszczam, lecz ty o Boże!
 Zemścisz się może. Gaszyński.
42. *Turczyca*, patrz *Rzniączka*.
43. *Turecki bez*, patrz *Bez turecki*.
44. *Turecka pszenica*, patrz *Kukuryza*.
45. *Tykwa*. Cucurbita lagenaria. Flaschenkürbis. XXI.
 Zabierzmy chleb, weźmy flaszę,
 Zda się nam to na poddasze. Bogusławski.
46. *Tymian*, patrz *Macierzanka*.
47. *Tysiącznik*. Centaurium. Tausendgülden. V.
 Tysiące się stracą i piękność przeminie,
 A cnota zostanie przy lubej dziewczynie. *
48. *Tytuń*. Nicotiana. Tabak. V.
 Dla acana jestem hardą,
 Na takich spojrzę z pogardą. *

U.

1. *Ubiorek*. Iberis. Bauernsensf. XV.
 - a) Tyś próżna.
 - b) Osiadła miejsce próżność, a miasto zasługi
 Hajdukami się szczyli i pięknymi Eugi.
 Już teraz to pan zaeny, co kolpakiem wstrząsa...
Naruszewicz.
2. *Ucho Judaszowe*. Tremella auricula. Judasohr.
 XXIV.
 Podsluchaczy nie lubię.
3. *Ucho mysie*, patrz *Mysie ucho*.
4. *Ucho zajęcze*. Bupleurum. Durchwachs. V.
 Czuwaj!
5. *Ukwap*, patrz *Mysi ogon*.
6. *Upatrek*. Eupatorium. Dofsen. XIX.
 Nieraz z tego miejsca w drżącej tęsknocie
 Wiodłam oko na doliny;
 Aż puklerz zajaśniał w zlocie,
 I zbliżył się mój jedyny. *Gostawski.*
7. *Urzet*, patrz *Siniło*.
8. *Uśpiwrzód*, patrz *Pieniążek*.
9. *Uszyca*, patrz *Strzałka*.

W.

1. *Wanila*, patrz *Podszewnica*.
2. *Warzęcha*. Cochlearia. Löffelfrant. XV.
Dobra gospodyni pilnuje kuchni.
3. *Wasitek*, patrz *Bławatek*.
4. *Watka*. Ulva.
Nie na tém tylko zależy,
By kto wdział mundur z młodzieży,
I ztąd szukając zalety,
Chciał nim podbijać kobiety. *Bogusławski*.
5. *Wątrobnik*, patrz *Rzep*. (Agrimonia.)
6. *Wawrzyn*. Laurus. Lorbeer. IX.
a) Niechaj w boju polegnie, lub wróci laurem okryty.
Tenże.
b) Ja lubię was poeci, — chociaż wasze lutnie
Tracone łzami brzęczą ponuro i smutnie.
Wasilewski.
7. *Wdówki*, patrz *Brat z siostrą*.
8. *Wetnianka*. Eriophorum polystachion. Siefen-
wolle. III.
Powiem ci prawdę, że rad obiecujesz,
A obiecawszy, potem się nie czujesz.
Kochanowski.
9. *Wetnica*, patrz *Solnik*.

10. *Wesołek*, patrz *Wierzbówka*.
 11. *Wężymord*. *Scorzonera palustris*. *Schlangenwurz*.

XIX.

Albo wąż miał za czasem przestać swego jadu?
Kochanowski.

12. *Wiąz*. *Ulmus campestris*. *Rüster*. V.
 Tyś mnie w sidła wplątała misternie robione,
 Stargać nie śmiem; do węzła któż mi wskaże
 drogę?
 Trwam w nich; a męzkie siły gorączką strawione,
 Moc znikła, w głębi duszy karmię bladą trwozę.
 Za mną zgasło, przedemną jest słońce zaćmione;
 Kocham cię, kochać nie chcę, poprzestać nie mogę.
Turowski.
13. *Wiciokrzew*. *Lonicera*. *Steisblatt*. V.

A teraz smutny przeszłości echem,
 O ludzie! idę za wami,
 Choć śmiech wasz dla mnie szalonych śmiechem,
 Łzy wasze — szalonych łzami.
Słowacki.

14. *Widłak*, patrz *Babimur*.
 15. *Wieczernik*. *Hesperis tristis*. *Nachtviole*. XV.
 a) Zobaczymy się na wieczór.
 b) Letniego wieczora
 Siedzimy sobie tylko we dwoje. *Goszczyński.*
16. *Wiele złego*, patrz *Obrazki*.

17. *Wieprzyniec*. Peucedanum. Haarstrang. V.
 a) Niechludny.
 b) Nie miotaj perel przed wieprze.
18. *Wierzba*. Salix. Weide. XXII.
 a) Lecz dziś, jak serce stroić na weselne tony,
 Kiedy w kolo bez końca brzmią pogrzebne dzwo-
 ny? F. Ź.
 b) Od czarnej troski, od smutku zawisłem,
 Burzliwe czucia miotają umysłem,
 Nie mnie nie cieszy, nie nie unosi. *
 c) Lubo! roniając łezki czyste,
 Żegnaj się z nadzieją. ... (Krakowiak.)
 d) Łza smutku tylko w mojem przeznaczeniu,
 Płaczę w żalobném po matce odzieniu. *
19. *Wierzbówka*. Epilobium. Weidenröschen. VIII.
 Nie wiem, nie pomnę, jak ją pożegnałem —
 Czulem, ach! tylko, gdym się już oddalił,
 Żar zda się jakiś, co mi usta palił,
 I lzy na twarzy, choć sam nie plakałem.
 Odyniec.
20. *Wierzkowisko*, patrz *Angielski trank*.
21. *Wiesiołek*, patrz *Nocna świeca*.
22. *Wietrznik*, patrz *Mikołajek*.
23. *Wieżyczka*. Turritis. Thurmtraut. XV.
 Tyś nieprzystępna i wyniosła.

24. *Wika*. *Vicia*. *Bićce*. XVII.
 Chcę tylko widzieć usta twe i oczy,
 Światłość twych oczu, ciemność twych warkoczy;
 Chcę tylko słyszeć twego serca nótę —
 Tak mało pragnę: skończ moją pokutę.
Olizarowski.
25. *Wika gęsia*, patrz *Soczewica*.
26. *Wilcze jagody*, patrz *Pokrzyk*.
27. *Wilcze igły*, patrz *Bociani nos*.
28. *Wilcza stopa*. *Lycopodium*. *Bärtapp*. XXIV.
 Abo wilk nie miał szkodzić rogatemu stadu?
Kochanowski.
29. *Wilcze tyko*. *Daphne mezereum*. *Seidelbast*. VIII.
 Prawdziwie, nie masz teraz szczerowości na świecie,
 Każdy ma cukier w uściech, a jad w sercu gniece.
Naruszewicz.
30. *Wilcze mleko*, patrz *Mlecz trujący*.
31. *Wilczy groch*, patrz *Traganek*.
32. *Wilczy bób*. *Sparganeum*. *Wolfsbohne*. XXI.
 Natura wilka ciągnie do lasa. (Przyst.)
33. *Wilec*, patrz *Powój*.
34. *Wilżyna*. *Ononis*. *Sauhechel*. XVII.
 Przecież musi być jakaś twoich łez przyczyna.
Karpiński.

35. *Winorośl*. *Vitis vinifera*. *Weinstock*. V.
- a) Do ciebie panie bracie!
 Niech lubéj żyje cześć!
 Wszak wszyscy pozwalacie
 Tak zacny wiwat wznieść.
- b) Płonna ziemia deszcze pije,
 Drzewo ziemnym sokiem żyje —
 Powietrze się morzem pasie,
 Słońce w morzu omywa się;
 Od słonecznego promyka
 Księżyce jasny blask polyka:
 A tyś na mnie oczy wlepił,
 Chcąc, ażebym wina nie pił? *Naruszewicz.*
36. *Wisienka*. *Lonicera xylosteum*. *Heckenkirsche*. V.
37. *Wiśnia*. *Prunus cerasus*. *Kirsche*. XII.
- Przy tobie boleś nie boli,
 Bo łąza się w roskosz zamienia;
 Ogniem jest w twojej niewoli
 Serce z twardego kamienia. *
38. *Witwa*, *Salix viminalis*, patrz *Wierzba*.
39. *Włóczęga*, patrz *Babimur*.
40. *Włoska trawa*, patrz *Trawa włoska*.
41. *Włoski bez*, patrz *Bez włoski*.
42. *Włoski orzech*, patrz *Orzech włoski*.
43. *Włóczydło*, patrz *Wszawiec*.

44. *Wodna babka*, patrz *Żabiniec*.
45. *Wodna fiołka*, patrz *Sit okołkowy*.
46. *Wodne pióro*, patrz *Okreżycu*.
47. *Wołowy język*. *Anchusa officinalis*. *Döhsenzunge*, V.
 Wszyscy ludzie bez braku chorują na głowę,
 Choć jeden wziął funt głupstwa, a drugi połowę.
Naruszewicz.
48. *Wołowe oko*, patrz *Rumian polny*.
49. *Wróble proso*, patrz *Nawrót*.
50. *Wronie masło*. *Sedum telephyum*. *Sette Senne*. X.
 Oj, nie chódźma mój kochanku, bo źli ludzie są,
 Mógłbyś plusnąć jakim słówkiem, oni na to wrą.
(Dumka.)
51. *Wroniec*, patrz *Widłak*.
52. *Wronie oko*. *Stychnos nux vomica*. *Brechnuſ*.
 Tyś obrzydliwa.
53. *Wrotycz*. *Tanacetum vulgare*. *Rainfarrn*. XIX.
 Prawda, tak jak mówią swaty,
 Posag pewny i bogaty. *
54. *Wrzeciennik*, patrz *Dziewięćsil*.
55. *Wrzodowiec*, patrz *Rutka*.
56. *Wrzos*. *Erica*. *Heidekraut*.
 Tamta lubego molojca, ta ścisza męża, ta ojca,
 Marya tylko jedna, nie powitana biedna.
Odyniec.

57. *Wstawacz*. Serapias. Sumpfwurz. VI.
 a) Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje.
 (Przystowie.)
 b) Nie spóźni się, kto wcześniej rzeczy swoje sprawi.
 Karpiński.
 c) Milo — leżeć do południa,
 Zdrowiej jednak rano wstawać;
 Zdrowiej, gdy nas co zatrudnia.
58. *Wstężeńiec*, patrz *Wilczy bób*.
59. *Wszawiec*, *Tordylium anthriscus*, patrz *Gnidosz*.
 Akerflette.
60. *Wylub* (*Wylub*). *Cuscuta europaea*. Filzfrant.
 Patrzajże na cyganki
 Ujrzysz nieuczesałą, ujrzysz prostowłosą,
 Z nieczystą i samopas rozpuszczoną kosą.
 Klonowicz.
61. *Wyszyniec*, patrz *Lisi ogon*.
62. *Wyźlina*, patrz *Trupie główki*.
63. *Wyźpin*, *Cucubalus otites*, patrz *Kukuba*. Aker-
 blasenfrant.

Z. Ż.

1. *Żabie grono*. *Herniaria*. Bruchfrant.
 Czasem sobie z przystojną powagą zasiędzie
 Na ratuszu, na sprawach, na swoim urzędzie.
 Klonowicz.

2. *Żabia mięta*, patrz *Mięta żabia*.
3. *Żabiniec*. *Alisma plantago*. Tröschlöffel. VI.
Dumę z podłością bliskie pokrewieństwo łączy,
I co jedna zaczyna, druga zwykle kończy.
Kozmian.
4. *Żabiściek*. *Hydrocharis*. Tröschbiß. XXII.
Od Jadwigi zwrócił oczy;
Wściekła zemsta w nim się toczy,
Lecz ją w głębi serca chowa. *Fredro.*
5. *Żab psi*. *Erythronium*.
Próżne to są słowa
Nie ma uszu łakoma taistra Judaszowa.
Klonowicz.
6. *Zagaszewka*, patrz *Paproc*.
7. *Zajęczy groch*, patrz *Groch zajęczy*.
8. *Zankiel*. *Sanicula europaea*. Sanitel. V.
Nie zostaw życia bez serca,
Piękna dusz naszych polowo! *
9. *Zanokcica*. *Asplenium ruta muraria*. Miłztraut.
XXIV.
Miłość, prawda, szczerą czuję,
Lecz przejrzyć wiano wypada;
Pójdę, wszystko porachuję. *
10. *Zapaliczka*. *Ferula*.
Kto na gminu prostego gadania uważa,
Kto się o lada słówko i żarek uraża.
Naruszewicz.

11. *Zaraza*. Crobanche. Erventwürger.
Zły przykład zaraża.
12. *Żarnowiec*. Spartium scoparium. Psriemen.
. . . . Za cóż mi lza plynie,
I serce bije, myśląc o twym czynie?
Ach! żal mi ciebie, biedny Słowianinie.
Mickiewicz.
13. *Sawciąg* (*Laska Pana Jezusa*). Statice. Graśnelke. V.
Cierpiałem i uległem — dziś samotny jestem;
Lecz wiedz, iż samotności okryty żalobą,
Oczy moje obracam za każdym szelestem —
Czekam — ale nie ciebie, tęsknię — nie za tobą.
Słowacki.
14. *Sawilec*. Anemone. Anemone. XII.
Jesteś lekka, misterna,
I jak w Paryżu wierna. (*z opery.*)
15. *Sawilec żółty*. Anemone rapunculoides.
Daleko od zazdrości,
Dam przykład rzadkiej miłości. (*z opery.*)
16. *Sawojek*, patrz *Lilia*.
17. *Źdrojówka*. Fontanella.
Ciebie żywego wieczny Boże zdroja,
Spracowana pragnie dusza moja;
Przyjdzie wždy ten czas, gdy ja swą osobą
Stanę przed Tobą. *Karpiński.*

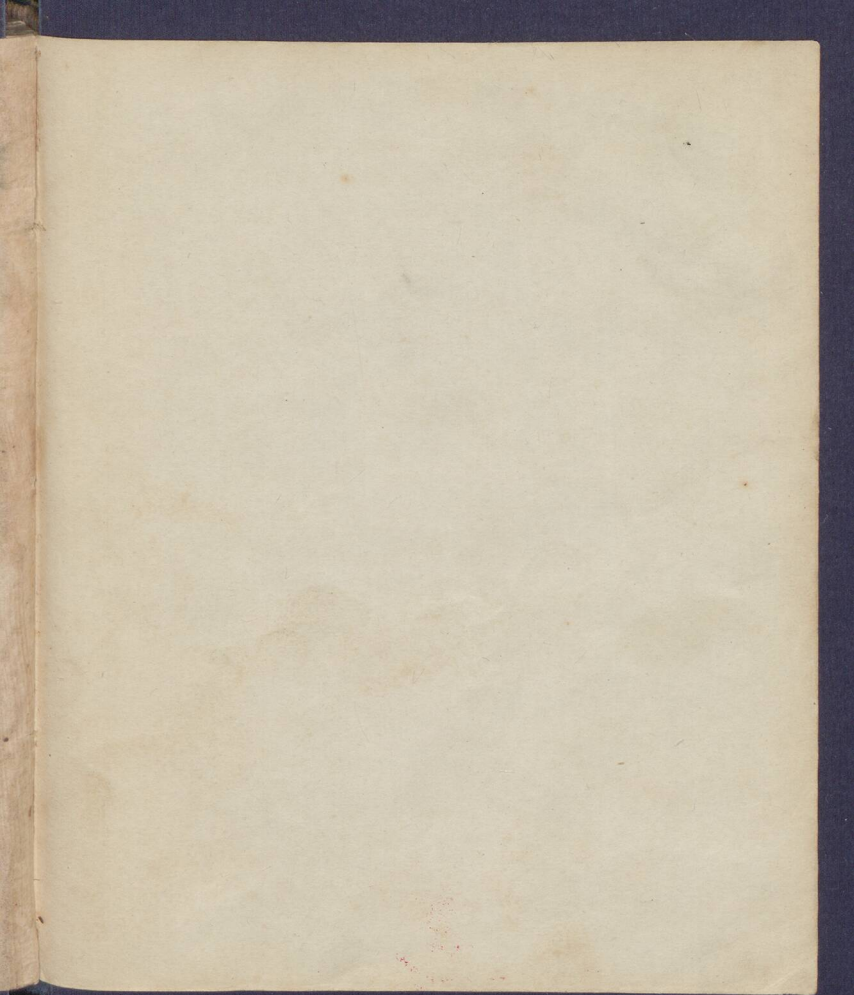
18. *Zęby babie*, patrz *Babie zęby*.
19. *Zębownik*, patrz *Rumian polny*.
20. *Żelaznica*. *Centaurea scabiosa*.
 Najezdnik błyska żelazem,
 W obronie rycerz słabieje;....
 Lecz tylko luba spojrzala,
 Powraca życie i chwala. *
21. *Żeleźniak*, patrz *Koszysko*.
22. *Żeniszek*. *Achillea ageratum*.
 Ani ludzie wiedzą, kogo Kocham ściśle,
 Ani ludzie wiedzą, z kim się żenić myślę.
23. *Serwa*, patrz *Dzwonek*.
24. *Zgasiewka*, patrz *Orlica*.
25. *Ziele Ś. Katarzyny*, patrz *Ostróżki*.
26. *Ziele czarne*, patrz *Sawilec*. (*Pulsatilla*.)
27. *Ziele kamienne*, patrz *Pylenieć*.
28. *Ziele kurze*, patrz *Kurza stopa*.
29. *Ziele ostre*, patrz *Ostre ziele*.
30. *Ziele piaskowe*, patrz *Kocanki*.
31. *Ziele piżmowe*, patrz *Piżmowe ziele*.
32. *Ziele rogowe*, patrz *Rogowe ziele*.
33. *Ziele Śto-Jańskie*, p. *Świętojańskie ziele*.

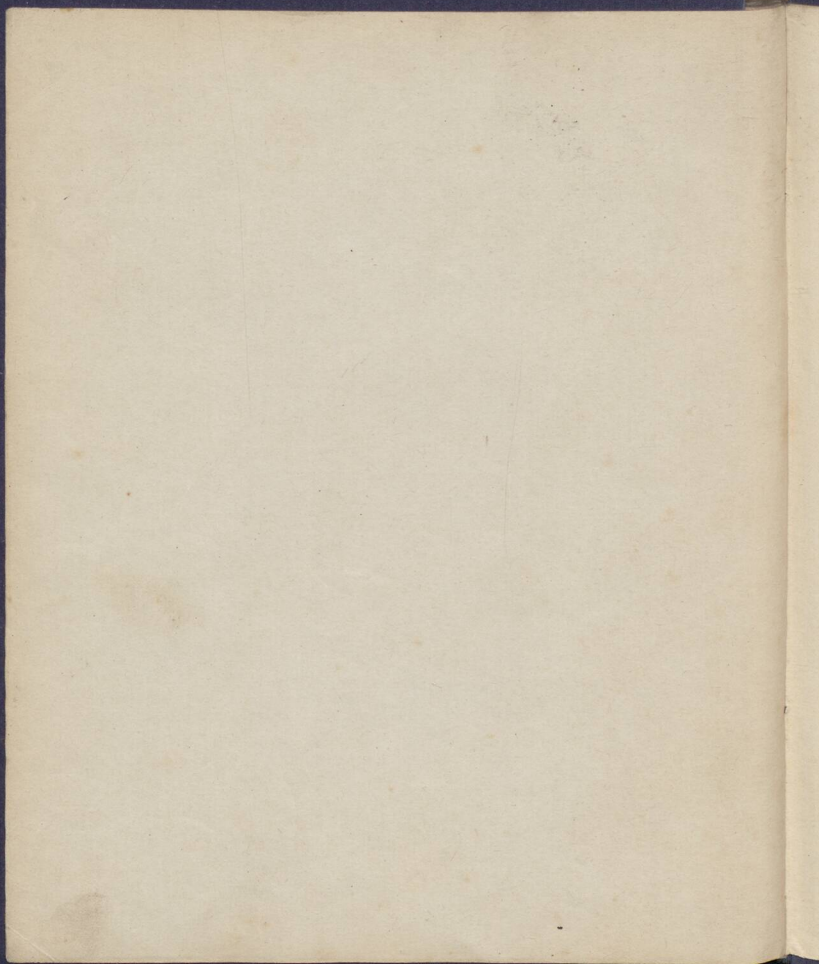
34. *Ziele stare*, patrz *Stare ziele*.
35. *Ziele Ś. Trójcy*, patrz *Brat z siostrą*.
36. *Ziele Ś. Piotra*, patrz *Komonica*.
37. *Ziele świnię*, patrz *Świniak*. (Hypocharis.)
38. *Ziele tatarskie*, patrz *Tatarak*.
39. *Ziele zębne*, patrz *Marona*. (Anthemis pyretrum.)
40. *Zielny wilk*, patrz *Saraza*.
41. *Zimowit*. Colchicum autumnale. Herbstzeitlose. VI.
O! jakiś oziębły!
42. *Zimoziół*. Linnaea. Linnäa. XIV.
Zdrętwiałość — za cóż ten zimny kamień
Na serce nasze się wali?
Żeśmy się niegdyś w kraju omamien
Na jednej drodze spotkali?
Że cię tak długo dźwiękami lutni
Budziłem i do snu kładłem:
A ty smutniejsza niż ludzie smutni,
Za inném bieglas widziadłem. *Słowacki*.
43. *Złocien*, patrz *Złotokwiat*. (Chrysanthemum
segetum.)
44. *Złocien*, patrz *Kichawiec*. (Achillea ptarnica.)
45. *Złotnik*, patrz *Srebrnik*.
46. *Złota czupryna*. Chrysosplenium. Miltzfraut. X.
Prawdziwie, jeśli go znasz, powiedz jegomości,
Niech przestanie, by nie miał na czuprynie gości.
Naruszewicz.

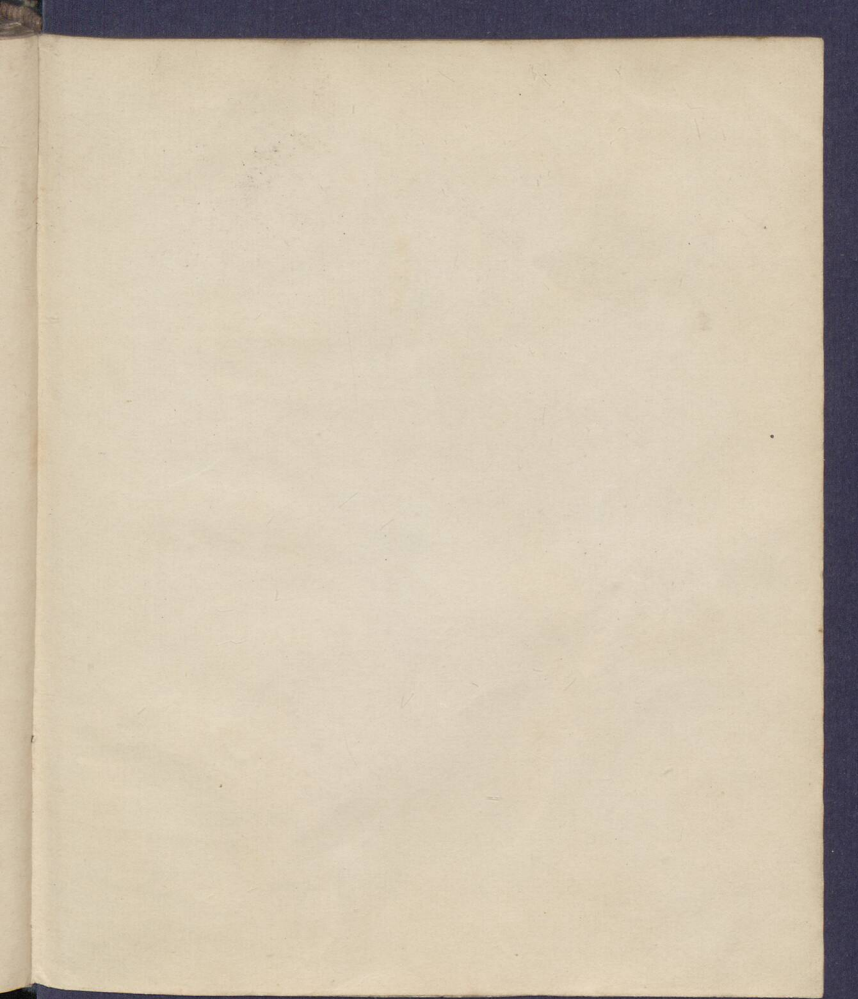
47. *Złotokwiat*. Chrysanthemum. Ackergoldblume. XIX.
Nie zawsze to złoto, co się błyszczy. (*Przysł.*)
48. *Złotogłów*. Asphodelus. Asphodil. VI.
Radbym się w kabat przemienił złoty,
Bym wabne członków twych odział pieśzcoty.
Naruszewicz.
49. *Złota wierzba*, Salix vitellina, patrz *Wierzba*.
50. *Złotowłos*. Adiantum.
Patrzajże, jak się stroi on czuryło młody,
Czuprynę podmuskuje, kocha się z urody.
Klonowicz.
51. *Żmijowa główka*. Eshium vulgare. Ratterkopf. X.
a) Jad w sercu. *Mickiewicz.*
b) Rycerz zmarszczył czoło,
Kręcił się w kolo,
I zaśmiał się dziko i srogo. *
52. *Żminda jagodna*. Blitum. Schminkebeere. I.
Święta miłości kochanego złota,
Czują cię tylko umysły cheiwe.
53. *Żob ptasia*, patrz *Lubczyk*.
54. *Żółcień*. Curcuma longa. Kurkume. I.
Roskoszy na świat szczerój nie podano,
Ale do każdój żółci przymieszano.
Kochanowski.
55. *Żółć ziemna*. Erythraea centaurium.
A ty, a ty, co lalaś żółciowe gorycze,
Skoro się otwierała serca mego rana;
O, gorzej niż przeklęta, widmo tajemnicze
Złję przeszłości — przeklęta bądź i zapomniana.
Słowacki.

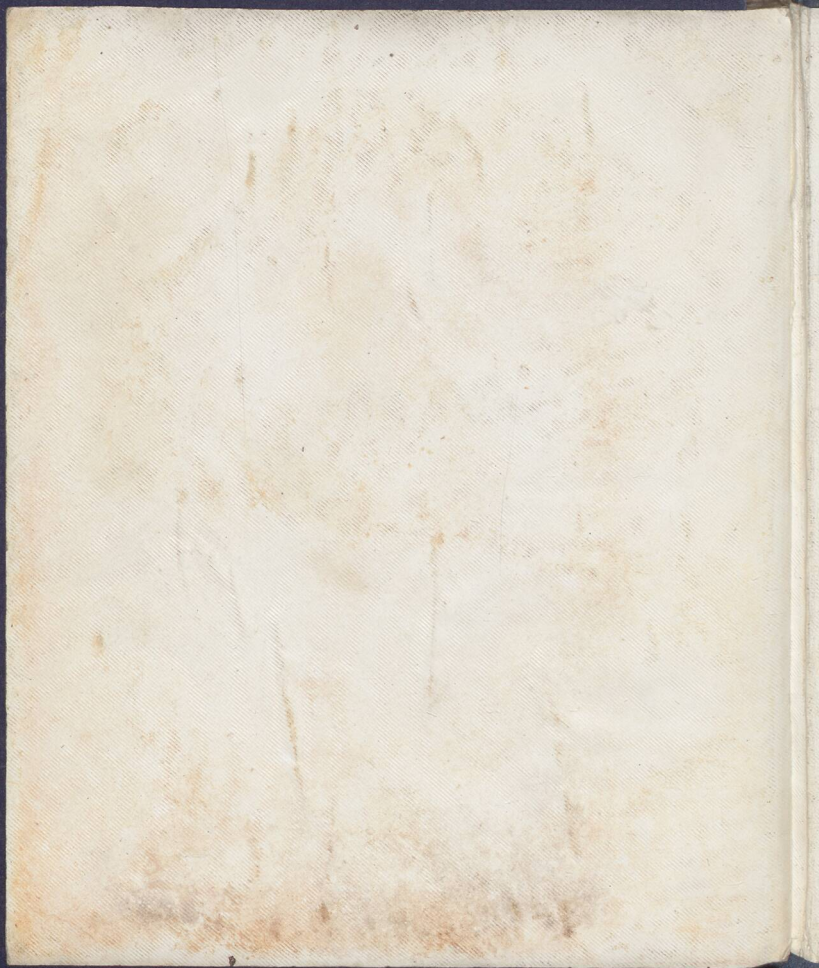
56. *Żółtofarbownik*, patrz *Rezeda*.
57. *Żurawina*. *Vaccinium oecococcus*. *Moosbeere*. VIII.
Wiosnę miłości zwiastują twe słowa. *
58. *Żurawinos*. *Pelargonium*. *Reiherschnabel*. XVI.
Wmieszał się jak Pilat w Credo. (*Przysł.*)
59. *Żwyciężyjad*. *Cynanchum*. *Sundswürger*. V.
To mnie ciągnie prośbami, to zemstą ustrasza,
Codzień się na mnie gniewa i codzień przeprasza.
Karpiński.
60. *Żygmarek*, patrz *Śláz*.
61. *Żyleniec*. *Poterium sanguisorba*. *Becherblume*. XXI.
Barona twarz cała
Jak ogniem pała;
Jak ogniem krew w żyłach mu płynie. *
62. *Żyr zajęczy*. *Prenanthes fistulosa*. *Sasnlattich*. XIX.
Ale w takowych mieściech, gdzie lichota wieczna,
Tam twoja ambicya jest niepożyteczna.
Klonowicz.
63. *Żyto*. *Secale*. *Roggen*. III.
Kiedy masz żytko, masz wszystko. (*Przysł.*)
64. *Żywiec*. *Dentaria*. *Zahnkraut*. XV.
Rodzinnej ziemi ozdobo!
Czulego serca zaszczycie!
Od ciebie mamy i z tobą
Nasze serce, nasze życie. *
65. *Żywiczka*, patrz *Czyściec*.
66. *Żywolist*, patrz *Mucholapka*.
67. *Żywokost*. *Symphytum officinale*. *Beinwell*. V.
Co innym śmiercią było, tém życie przewlekał.
Mickiewicz.

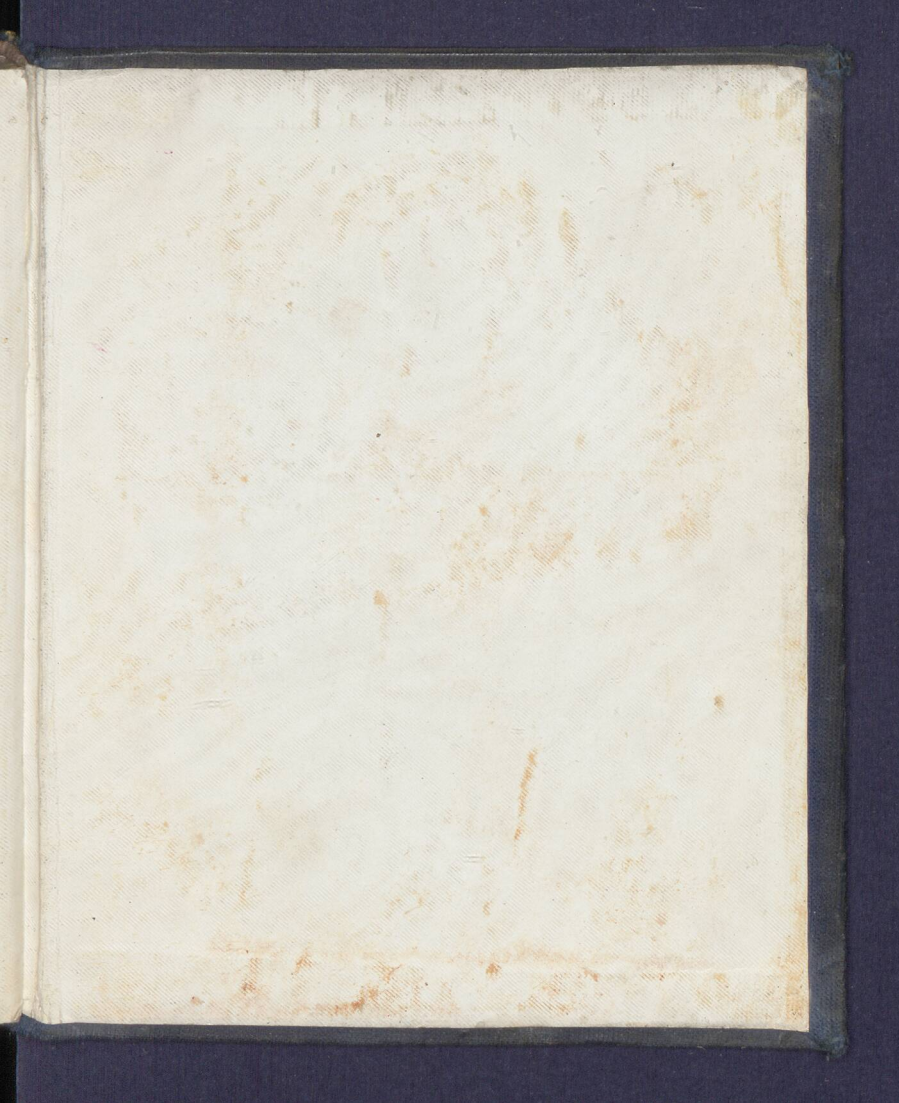

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU

225840

